NARODOWY
BANK POLSKI

Kwiecień 2023 r.

Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2022 r.

Kwiecień 2023 r.

Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2022 r.

Departament Systemu Płatniczego
Warszawa, 2023 r.

Opracował:
Departament Systemu Płatniczego przy współpracy z:
Departamentem Emisyjno-Skarbcowym
Departamentem Bezpieczeństwa

Narodowy Bank Polski
00-919 Warszawa
ul. Świętokrzyska 11/21
tel.: +48 22 185 10 00
faks.: +48 22 185 10 10
www.nbp.pl

Niniejsze opracowanie i jego poprzednie edycje dostępne są na stronie internetowej NBP
https://nbp.pl/system-platniczy/dane-i-analizy/ocena-funkcjonowania-systemu-platniczego/

© Copyright Narodowy Bank Polski, 2023

Spis treści

Spis treści 2
Synteza 4
Informacje wstępne 11
1. Podmioty funkcjonujące w systemie płatniczym lub mające wpływ na jego funkcjonowanie 12
2. Systemy płatności 15
2.1. Systemy płatności wysokokwotowych 15
2.1.1. System SORBNET2 15
2.1.2. System TARGET2-NBP 17
2.2. Systemy płatności detalicznych 20
2.2.1. System Elixir 20
2.2.2. System Euro Elixir 21
2.2.3. System Express Elixir 23
2.2.4. System BlueCash 25
2.2.5. System BLIK 27
2.2.6. Krajowy System Rozliczeń 30
2.3. Porównanie systemów płatności pod kątem średniej dziennej liczby zleceń i średniej wartości jednego zlecenia 31
3. Systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych 33
3.1. Systemy rozrachunku papierów wartościowych 33
3.1.1. System rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez KDPW S.A. 33
3.1.2. System SKARBNET4 35
3.2. Systemy rozliczeń papierów wartościowych 36
3.2.1. Systemy rozliczeń papierów wartościowych prowadzone przez KDPW_CCP S.A. 36
3.2.2. System rozliczeń i rozrachunku IRGiT SRF 38
4. Pozostałe elementy infrastruktury polskiego systemu płatniczego 39
4.1. Podmioty świadczące usługi płatnicze 39
4.2. Schematy płatnicze 42
4.3. Bankomaty 44
4.4. Punkty handlowo – usługowe akceptujące karty płatnicze 47
4.5. Usługa *cash back* 49
5. Rachunki bankowe i bezgotówkowe instrumenty płatnicze 51
5.1. Rachunki bankowe 51
5.2. Bezgotówkowe instrumenty płatnicze 52
5.2.1. Karty płatnicze 52
5.2.2. Polecenie przelewu 56
5.2.3. Polecenie zapłaty 57
5.2.4. Instrumenty pieniądza elektronicznego – Billon 57
5.2.5. Innowacyjne instrumenty i usługi płatnicze 57
5.3. Oszustwa dotyczące instrumentów płatniczych 61
6. Obrót gotówkowy 66

7. Działania w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego 69
7.1. Funkcjonowanie Rady ds. Systemu Płatniczego 69
7.2. Działania na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa obrotu gotówkowego 70
7.3. Działania monitorujące i analityczne w zakresie pieniądza cyfrowego banku centralnego 72
7.4. Zagadnienia prawne 74
7.4.1. Krajowe i unijne akty prawne związane z funkcjonowaniem polskiego systemu płatniczego przyjęte w II półroczu 2022 r. 74
7.4.2. Projekty unijnych aktów prawnych związanych z funkcjonowaniem polskiego systemu płatniczego przedstawione w II półroczu 2022 r. 79
7.5. Działania w zakresie upowszechniania obrotu bezgotówkowego 84
7.6. Działania na rzecz ograniczenia wykluczenia finansowego 85
7.7. Działania na rzecz SEPA 86
8. Wyniki wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego 88
8.1. Wprowadzenie obowiązku akceptacji gotówki – wpływ na przedsiębiorstwa i konsumentów 88
8.2. Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2021 r. 93
8.3. Badanie czasów płatności 95
Wykaz stosowanych skrótów 98

Synteza

***Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego* jest cyklicznym materiałem, przygotowywanym przez Departament Systemu Płatniczego, stanowiącym dla Zarządu NBP podstawę do dokonania okresowej oceny rozliczeń pieniężnych i obiegu pieniężnego, tj. realizacji zadania określonego w art. 17 ust. 4 pkt 3 ustawy o Narodowym Banku Polskim[1].**

W *Ocenie funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2022 r.*, zwanej dalej *Oceną*, przedstawiono główne tendencje i wydarzenia, które wystąpiły w polskim systemie płatniczym w II połowie 2022 r., jak również dane statystyczne odzwierciedlające rozwój systemu płatniczego w Polsce w tym okresie[2].

Wśród najistotniejszych dla krajowego systemu płatniczego wydarzeń w II połowie 2022 r. należy wymienić:

- podjęcie przez Radę Prezesów EBC 20 października 2022 r. decyzji o przesunięciu terminu migracji na nowy system TARGET z 21 listopada 2022 r. na dzień 20 marca 2023 r.[3]
- zwiększenie, od 1 września 2022 r., przez organizacje kartowe Visa i Mastercard, po wcześniejszym uzyskaniu odpowiedniej zgody Prezesa Narodowego Banku Polskiego, limitu jednorazowej transakcji *cash back* w Polsce do 1 000 zł (poprzednio było to 300 zł dla kart Visa i 500 zł dla kart Mastercard). Podwyższenie limitów wypłaty *cash back* może wpłynąć na zwiększenie – wciąż stosunkowo niewielkiej – popularności tej usługi w Polsce.
- ostateczne zastąpienie, z dniem 12 lipca 2022 r., sesyjnego modelu rozliczeń w systemie STEP2-T przez nowy model ciągłego rozrachunku brutto (CGS – *Continuous Gross Settlement*). NBP przystąpił do nowego modelu rozrachunku z dniem 14 czerwca 2022 r. NBP pełni rolę pośrednika w dostępie do systemu STEP2-T w ramach usługi polecenia przelewu SEPA dla uczestników systemu Euro Elixir.

Najważniejsze zmiany w obszarze regulacji systemu płatniczego obejmują:

- uchwalenie 14 grudnia 2022 r. przez Zarząd Narodowego Banku Polskiego *uchwały nr 54/2022 zmieniającej uchwałę w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunków banków przez*

[1] Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (Dz. U. z 2022 r. poz. 2025).

[2] Niezależnie od półrocznej *Oceny*, NBP przygotowuje i publikuje kwartalne informacje: o rozliczeniach i rozrachunkach międzybankowych, w których są prezentowane informacje i dane dotyczące systemów płatności, oraz o kartach płatniczych.

[3] Informacja o przesunięciu migracji na marzec 2023 r. została opublikowana na stronie internetowej EBC: Eurosystem reschedules start of renewed wholesale payment system (europa.eu).

Narodowy Bank Polski[4,5] oraz wprowadzenie 20 grudnia 2022 r. zmian[6] do *zarządzenia Prezesa Narodowego Banku Polskiego w sprawie sposobu przeprowadzania rozliczeń międzybankowych i rozrachunków międzybankowych*[7]. Te zmiany prawne były związane z uruchomieniem systemu TARGET nowej generacji, który z dniem 20 marca 2023 r. zastąpił system TARGET2.

- przesunięcie na 1 stycznia 2024 r. terminu:
  - wprowadzenia limitu na płatności gotówkowe w relacjach konsument – przedsiębiorca, zgodnie z którym dla płatności o wartości 20 tys. zł i więcej nie będzie możliwe posłużenie się gotówką,
  - zmniejszenia limitu dla płatności między przedsiębiorcami we wzajemnych rozliczeniach poprzez obniżenie z 15 tys. zł do 8 tys. zł kwoty, od której przedsiębiorcy do rozliczeń między sobą muszą wykorzystywać rachunki płatnicze[8].
- uchwalenie 1 grudnia 2022 r. *ustawy o Systemie Informacji Finansowej*[9], której celem była m.in. implementacja do polskiego porządku prawnego regulacji UE, służących zapobieganiu wykorzystywania systemu finansowego do prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu. W związku z tym utworzono System Informacji Finansowej (SInF), który umożliwia w określonych przypadkach, sprawne zlokalizowanie rachunku lub innego produktu (służącego gromadzeniu, przechowywaniu lub inwestowaniu środków finansowych), należącego do danej osoby lub podmiotu, bez możliwości uzyskania informacji o znajdujących się na nim aktywach czy dokonywanych transakcjach. Z raportowania do SInF wyłączone są rachunki w systemach płatności prowadzonych przez NBP.

W II połowie 2022 r. prowadzono także działania (w tym w obszarze regulacyjnym), które mogą mieć znaczny wpływ na funkcjonowanie polskiego systemu płatniczego w najbliższej przyszłości. Należą do nich w szczególności:

- kontynuowanie przez NBP prac w ramach Projektu SORBNET3, zgodnie z którym planowane jest uruchomienie w 2025 r. nowego systemu RTGS w złotych zgodnego ze standardem ISO 20022,
- kontynuowanie przez NBP prac w ramach konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S,

oraz w obszarze regulacyjnym:

---

[4] Dz. Urz. NBP poz. 22.

[5] Uchwała nr 9/2013 Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 24 maja 2013 r. w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunków banków przez Narodowy Bank Polski (tj. Dz. Urz. NBP z 2021 r. poz. 1).

[6] Zarządzenie nr 31/2022 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 20 grudnia 2022 r. zmieniające zarządzenie w sprawie sposobu przeprowadzania rozliczeń międzybankowych i rozrachunków międzybankowych (Dz. Urz. NBP poz. 24).

[7] Zarządzenie nr 30/2017 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 26 października 2017 r. w sprawie sposobu przeprowadzania rozliczeń międzybankowych i rozrachunków międzybankowych (Dz. Urz. NBP poz. 21).

[8] Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o zmianie ustawy o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami oraz ustawy o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1719).

[9] Ustawa z dnia 1 grudnia 2022 r. o Systemie Informacji Finansowej (Dz. U. z 2023 r. poz. 180).

- opublikowanie 26 października 2022 r. przez KE wniosku ustawodawczego mającego na celu upowszechnienie ogólnego wykorzystania płatności natychmiastowych w euro[10]. Projekt rozporządzenia ma stworzyć w UE jednolite przepisy dla poleceń przelewu natychmiastowego w euro, m.in. wprowadzając definicję polecenia przelewu natychmiastowego jako kategorii polecenia przelewu poprzez określenie warunków, które łącznie musi spełniać taka natychmiastowa usługa.
- przedstawienie przez KE do konsultacji pakietu legislacyjnego zmieniającego rozporządzenia (UE) nr 648/2012[11], (UE) nr 575/2013[12] i (UE) 2017/1131[13] w zakresie środków mających na celu ograniczenie nadmiernych ekspozycji wobec kontrahentów centralnych z państw trzecich oraz zwiększenie efektywności unijnych rynków usług rozliczeniowych,
- przedstawienie przez KE w październiku 2022 r. do konsultacji projektów rozporządzeń delegowanych Komisji Europejskiej, które będą wydane na podstawie *rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji (EMIR)*.

Najważniejsze dane statystyczne odzwierciedlające rozwój polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2022 r. w porównaniu z poprzednim półroczem są następujące:

Tabela 1. Dane dotyczące liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemach płatności oraz zmiany w porównaniu z I półroczem 2022 r.

System płatności	Liczba zleceń	Zmiana liczby zleceń	Wartość zleceń	Zmiana wartości zleceń
SORBNET2	2,8 mln	3,7%	67 bln zł	4,2%
TARGET2-NBP	1,3 mln	11,2%	1,6 bln euro	31,5%
Elixir	1,1 mld	0,6%	4,1 bln zł	7,9%
Euro Elixir	24,9 mln	8%	182,4 mld euro	11,2%
Express Elixir	130 mln	33,3%	81,7 mld zł	24,4%
BlueCash	7,4 mln	9%	9,2 mld zł	11,4%
BLIK	695,7 mln	28,9%	92,7 mld zł	30,1%
KSR	25,7 mln	10,4%	7,8 mld zł	9,6%

Źródło: dane NBP

[10] Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniający rozporządzenia (UE) nr 260/2012 i (UE) 2021/1230 w odniesieniu do poleceń przelewu natychmiastowego w euro.

[11] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji (Dz. Urz. UE L 201 z 27.7.2012, s. 1-59).

[12] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012 (Dz. Urz. UE L 176 z 27.6.2013, s. 1-337).

[13] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1131 z dnia 14 czerwca 2017 r. w sprawie funduszy rynku pieniężnego (Dz. Urz. UE L 169 z 30.6.2017, s. 8-45).

Tabela 2. Dane dotyczące liczby i wartości operacji/transakcji zrealizowanych w systemach rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych oraz zmiany w porównaniu z I półroczem 2022 r.

Systemy	Liczba operacji	Zmiana liczby operacji	Wartość operacji	Zmiana wartości operacji
System rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez KDPW S.A.	4,7 mln	↓19,4%	6,2 bln zł	↓5,9%
System SKARBNET4 - bony pieniężne	2,1 mln	↓7,1%	11,8 bln zł	5,2%
Systemy rozliczeń papierów wartościowych prowadzone przez KDPW_CCP S.A.	19,3 mln	↓13,2%	460,4 mld zł	↓14,9%

Źródło: dane NBP

Tabela 3. Wybrane dane w zakresie infrastruktury polskiego systemu płatniczego oraz zmiany w porównaniu z I półroczem 2022 r.

Infrastruktura polskiego systemu płatniczego	Liczba	Zmiana
Instytucje świadczące usługi płatnicze, w tym:	1 980	1,4%
KIP (krajowa instytucja płatnicza)	42	2,4%
MIP (mała instytucja płatnicza)	149	16,4%
BUP (biuro usług płatniczych)	1 193	0,8%
SKOK-i	19	↓1,1%
Bankomaty	21 310	↓0,9%
Punkty handlowo – usługowe udostępniające usługę *cash back*	280 tys.	↓0,4%
Akceptanci oferujący wypłaty sklepowe *cash back*	187,4 tys.	↓0,6%
Akceptanci kart płatniczych umożliwiający realizację płatności kartą płatniczą w terminalach POS	569,5 tys.	1,7%
Akceptanci akceptujący płatności kartowe w Internecie	49 tys.	6,1%
Liczba terminali POS w punktach handlowo - usługowych	1,2 mln	2,3%

Źródło: dane NBP

Tabela 4. Wybrane dane w zakresie rachunków bankowych i bezgotówkowych instrumentów płatniczych oraz zmiany w porównaniu z I półroczem 2022 r.

Rachunki bankowe i bezgotówkowe instrumenty płatnicze	Liczba	Zmiana
Rachunki bieżące osób fizycznych prowadzonych przez banki	47,8 mln	3,9%
Średnia liczba transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku płatniczym	145,4	5,8%
Karty płatnicze, w tym:	44,5 mln	1,3%
Karty kredytowe	5,2 mln	2,7%
Polecenie przelewu	2,4 mld	8,3%
Polecenie zapłaty	14,9 mln	2,9%

Źródło: dane NBP

W analizowanym okresie odnotowano spadek o 2,8% pieniądza gotówkowego w obiegu (z kasami banków) z 379 mld zł na koniec czerwca 2022 r. do 368 mld zł na koniec grudnia 2022 r. Po raz pierwszy w tak długim okresie utrzymywała się nadwyżka wartości odprowadzeń waluty do NBP nad wartością pobrań z NBP.

W II półroczu 2022 r. kontynuowany był dynamiczny rozwój rynku innowacyjnych instrumentów i usług płatniczych, do których w szczególności należą karty zbliżeniowe i płatności mobilne. Polska należy do grona krajów o najwyższym poziomie użycia kart zbliżeniowych na świecie. Na koniec grudnia 2022 r. liczba kart płatniczych z funkcją zbliżeniową sięgnęła 41,6 mln, tj. była o 127,0 tys. większa niż w czerwcu 2022 r. Karty zbliżeniowe stanowiły 93,5% wszystkich kart płatniczych w Polsce, zyskując coraz większy udział w liczbie i wartości transakcji kartowych. W II półroczu 2022 r. udział transakcji kartami zbliżeniowymi w ogólnej liczbie bezgotówkowych transakcji kartowych osiągnął poziom 99,1%, co wynika m.in. z faktu, że od I półrocza 2019 r. 100% terminali POS jest przystosowanych do obsługi kart płatniczych z funkcją zbliżeniową.

Oprócz kart zbliżeniowych bardzo dynamicznie rozwijają się płatności mobilne (np. BLIK). System BLIK umożliwia dokonywanie przy użyciu np. telefonów komórkowych czy tabletów płatności zarówno przez Internet, jak i w tradycyjnych sklepach i punktach usługowych, komunikacji miejskiej, urzędach publicznych oraz pomiędzy użytkownikami telefonów komórkowych (P2P). Użytkownicy systemu BLIK najczęściej dokonują płatności bezgotówkowych w Internecie (wzrost liczby o 20,6% oraz wartości o 21,1%). Dużą popularnością cieszą się też płatności typu P2P, gdyż w ciągu II półrocza 2022 r. bardzo dynamicznie wzrosła ich liczba (o 39,9%) i wartość (o 51,7%), co jednoznacznie potwierdza rosnące zainteresowanie tego typu usługą.

Biorąc pod uwagę powyższe dane statystyczne oraz szczegółowe informacje i opinie zawarte w całym opracowaniu, można sformułować następujące najważniejsze oceny dotyczące funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2022 r.:

- systemy płatności (SORBNET2, TARGET2-NBP, Elixir, Euro Elixir, Express Elixir, BlueCash, BLIK i KSR) funkcjonowały prawidłowo, zapewniając bezpieczne i sprawne przeprowadzanie rozliczeń i rozrachunków międzybankowych,
- systemy rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych (prowadzony przez KDPW S.A., system SKARBNET4 prowadzony przez NBP i systemy rozliczeń prowadzone przez KDPW_CCP S.A.) funkcjonowały stabilnie,
- rozwijała się infrastruktura umożliwiająca dokonywanie przez użytkowników płatności detalicznych, w szczególności:
  - rosła sieć akceptacji kart płatniczych, w szczególności punktów akceptujących karty z funkcją zbliżeniową,
  - miał miejsce dynamiczny rozwój zarówno systemu płatności natychmiastowych Express Elixir, umożliwiającego klientom banków uczestniczących w tym systemie zrealizowanie przelewu do innego banku w sposób bardzo szybki (zwykle od kilku do kilkunastu sekund), jak również systemu BLIK rozliczającego płatności mobilne,

- zmieniła się liczba punktów i usług umożliwiających dostęp do gotówki:
  - nieznacznie zmniejszyła się sieć bankomatów, przy jednoczesnym wzroście liczby i wartości wypłat gotówki,
  - wzrosły wypłaty z bankomatów w ramach systemu BLIK z wykorzystaniem telefonu komórkowego,
  - wzrosły wypłaty gotówkowe w ramach usługi *cash back*, przy czym ich liczba i wartość jest nadal znacząco mniejsza od wypłat kartą płatniczą w bankomatach,
- wzrosła liczba kart płatniczych z funkcją zbliżeniową, a także liczba i wartość płatności zbliżeniowych,
- wzrosła liczba poleceń przelewu przy jednoczesnym spadku ich udziału w ogólnej liczbie wszystkich transakcji bezgotówkowych,
- zwiększyła się liczba rachunków bankowych, a także średnia liczba transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym wynikająca ze wzrostu liczby transakcji kartowych oraz poleceń przelewu,
- wzrósł stopień wykorzystania płatności mobilnych pomiędzy osobami fizycznymi (P2P) oraz nastąpił kolejny wzrost liczby i wartości płatności bezgotówkowych w Internecie w ramach systemu BLIK,
- w zakresie kartowych operacji oszukańczych – według danych przekazywanych przez banki liczba oszustw zwiększyła się o 24,6% w porównaniu do I półrocza 2022 r. (156,9 tys.). Wartość tych transakcji wzrosła o 29%, osiągając poziom 43,2 mln zł. Według danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych liczba oszustw zmniejszyła się o 7,5% (21,6 tys.), a ich wartość wzrosła o 17,0% do 18,6 mln zł. Zdecydowana większość transakcji oszukańczych dokonywana była poza granicami naszego kraju, co świadczy o wysokim poziomie zabezpieczeń polskiego systemu płatniczego, w tym krajowej infrastruktury płatniczej. Skala oszustw z użyciem kart zarówno ze strony wydawców, jak i agentów rozliczeniowych, jest nadal stosunkowo niewielka w porównaniu do całości obrotu kartami płatniczymi i wynosi, wg danych z banków, zaledwie 0,003% liczby i 0,008% wartości tego obrotu, zaś wg agentów odpowiednio 0,0005% i 0,006%.
- żaden incydent zanotowany w II półroczu 2022 r. w krajowych systemach płatności, schematach płatniczych oraz systemach rozliczeń i rozrachunków papierów wartościowych nie został uznany za krytyczny bądź istotny. Łączna liczba incydentów, w tym ataków cybernetycznych, we wspomnianych elementach systemu płatniczego, była podobna do tej z I półrocza 2022 r.

Najważniejsze wnioski wynikające z omawianych w *Ocenie* wyników badań i analiz NBP w zakresie systemu płatniczego:

- Skala odmów akceptacji gotówki w okresie po nowelizacji *ustawy o usługach płatniczych*[14] jest mniejsza niż podczas pandemii COVID-19. Przyjęte rozwiązania przyczyniają się do

[14] Ustawa z dnia 17 września 2021 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych (Dz. U. poz. 1814). Zgodnie z art. 59ea znowelizowanej ustawy, akceptant nie może odmówić konsumentowi, poza wyjątkami w niej określonymi, przyjęcia zapłaty znakami pieniężnymi emitowanymi przez NBP.

ograniczenia wykluczenia finansowego, gdyż zabezpieczają interesy konsumentów chcących dokonać rozliczenia w formie gotówkowej bez względu na panujące trendy rynkowe. Zasadniczy cel wprowadzenia w drodze ustawy obowiązku powszechnej akceptacji płatności gotówkowych został zatem osiągnięty.

- W zakresie infrastruktury płatniczej (tj. liczby bankomatów i terminali POS na milion mieszkańców oraz wydanych kart płatniczych na jednego mieszkańca) Polska odbiega od średniej dla krajów UE, ale systematycznie zmniejsza dystans. Natomiast w zakresie wskaźników dotyczących wykorzystywania instrumentów płatniczych i ich transakcyjności Polska plasuje się w czołówce krajów UE (pierwsza 10-tka krajów).
- Najszybszą metodą płatności w supermarketach są płatności mobilne NFC, a następnie płatności kartą zbliżeniową bez podania kodu PIN. Kolejnymi metodami płatności pod względem efektywności czasowej z perspektywy sprzedawcy były: płatności przy użyciu kodu BLIK, płatności kartą wyposażoną w mikroprocesor EMV użytą w sposób stykowy, płatności gotówką. Najdłuższy czas realizacji transakcji z punktu widzenia sprzedawcy wykazały płatności kartą zbliżeniową z podaniem kodu PIN. W przypadku małych sklepów, średnie czasy płatności są znacznie dłuższe, ale ranking metod płatności pod względem szybkości ich realizacji jest taki sam, jak w przypadku supermarketu. W lokalach o spowolnionej obsłudze (gastronomia) pewną przewagę zyskiwały natomiast płatności gotówkowe.

Funkcjonowanie systemu płatniczego w Polsce jest wypadkową działań i decyzji bardzo wielu podmiotów (najważniejsze z nich wskazano w rozdziale 1). Narodowy Bank Polski, realizując ustawowe zadanie organizacji rozliczeń pieniężnych, pełni w tym zakresie nie tylko funkcję regulacyjną, nadzorczą i operacyjną, ale i – wzorem innych banków centralnych - funkcję katalizatora zmian, która przejawia się m.in. poprzez inicjowanie lub wspieranie działań wielu innych podmiotów i instytucji w obszarze systemu. Przyjmując rolę katalizatora zmian, NBP nie zawsze ma ostateczny wpływ na wszystkie podejmowane decyzje i działania podmiotów w zakresie systemu płatniczego.

Biorąc pod uwagę przedstawione powyżej informacje i dane, NBP ocenia, że w II półroczu 2022 r. poszczególne elementy polskiego systemu płatniczego funkcjonowały prawidłowo, bezpiecznie i wypełniały swoje funkcje. Krajowy system płatniczy rozwijał się bez zakłóceń, kontynuowane były zapoczątkowane wcześniej tendencje w zakresie wykorzystywania bezgotówkowych instrumentów płatniczych oraz realizowano projekty dostosowujące infrastrukturę płatniczą oraz infrastrukturę rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych do nowych regulacji i standardów rynkowych. Rosło znaczenie innowacyjnych usług płatniczych.

Informacje wstępne

Narodowy Bank Polski przedstawia cykliczny materiał oceniający funkcjonowanie krajowego systemu płatniczego w II półroczu 2022 r. Materiał ten ma na celu przedstawienie kompleksowej informacji dotyczącej stanu i poziomu rozwoju poszczególnych elementów polskiego systemu płatniczego w ciągu omawianego półrocza oraz najistotniejszych prac i wydarzeń w tym zakresie. Sporządzenie *Oceny funkcjonowania polskiego systemu płatniczego* stanowi podstawę dla realizacji ustawowego obowiązku Zarządu NBP określonego w art. 17 ust. 4 pkt 3 ustawy o Narodowym Banku Polskim[15], tj. dokonywania okresowej oceny rozliczeń pieniężnych i obiegu pieniężnego.

Prezentowany materiał zawiera informacje i dane o:

- podmiotach funkcjonujących w systemie płatniczym lub mających wpływ na jego funkcjonowanie,
- funkcjonowaniu systemów płatności, w tym: systemów SORBNET2 i TARGET2-NBP prowadzonych przez NBP, systemów Elixir, Euro Elixir i Express Elixir prowadzonych przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A., systemu BlueCash prowadzonego przez Blue Media S.A., systemu BLIK prowadzonego przez Polski Standard Płatności Sp. z o.o. oraz Krajowego Systemu Rozliczeń prowadzonego przez Fiserv Polska S.A.,
- systemie rozrachunku papierów wartościowych prowadzonym przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A., systemie rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET4 prowadzonym przez NBP, systemach rozliczeń papierów wartościowych prowadzonych przez KDPW_CCP S.A., systemie rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych IRGiT SRF prowadzonym przez Izbę Rozliczeniową Giełd Towarowych S.A. oraz
- pozostałych elementach infrastruktury polskiego systemu płatniczego,
- rachunkach bankowych i bezgotówkowych instrumentach płatniczych,
- obrocie gotówkowym,
- działaniach podjętych przez NBP w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego,
- wynikach wybranych badań i analiz NBP w zakresie systemu płatniczego.

[15] Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (Dz. U. z 2022 r. poz. 2025).

1. Podmioty funkcjonujące w systemie płatniczym lub mające wpływ na jego funkcjonowanie

System płatniczy to sieć powiązań instytucjonalnych, prawnych, technicznych i organizacyjnych w danym kraju, umożliwiających obieg pieniądza gotówkowego i bezgotówkowego oraz obrót instrumentami finansowymi. System płatniczy tworzą jego uczestnicy, instrumenty płatnicze i finansowe oraz systemy płatności, schematy płatnicze i systemy rozliczenia i rozrachunku papierów wartościowych wraz z umożliwiającymi ich funkcjonowanie rozwiązaniami technicznymi, informatycznymi i komunikacyjnymi.

Uczestników systemu płatniczego można podzielić na cztery grupy:

- Uczestników pierwszego poziomu – osoby fizyczne (konsumenci), przedsiębiorstwa lub inne podmioty, które są stronami dokonywanych w ramach tego systemu transakcji płatniczych lub transakcji papierami wartościowe bądź innymi instrumentami (przykładowo płatnicy, beneficjenci, akceptanci, inwestorzy),
- Uczestników drugiego poziomu – podmioty zaangażowane w bezpośrednią obsługę realizacji transakcji pomiędzy uczestnikami pierwszego poziomu, tj. w odniesieniu do transakcji płatniczych dostawcy usług płatniczych (np. banki, instytucje płatnicze, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe), zaś w odniesieniu do transakcji instrumentami finansowymi firmy inwestycyjne,
- Uczestników trzeciego poziomu – podmioty pośredniczące w rozliczeniu transakcji pomiędzy uczestnikami drugiego poziomu lub – w przypadku transakcji płatniczych – dostawcami usług płatniczych. Takimi uczestnikami są podmioty prowadzące systemy płatności z funkcją rozliczeń, zwani również operatorami systemów płatności (np. Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A.), oraz tzw. podmioty zarządzające systemami zewnętrznymi, uczestniczące w systemach rozrachunku, w tym podmioty prowadzące systemy rozliczeń transakcji papierami wartościowymi (np. KDPW_CCP S.A.).
- Uczestników czwartego poziomu – podmioty prowadzące systemy płatności wysokokwotowych lub systemy rozrachunku papierów wartościowych, w których na podstawie zleceń uczestników drugiego lub trzeciego poziomu dokonywany jest finalny rozrachunek transakcji. Tymi podmiotami, stanowiącymi fundament systemu płatniczego, są bank centralny – NBP oraz centralne depozyty papierów wartościowych (w Polsce KDPW S.A.).

Graficzny podział uczestników systemu płatniczego przedstawiono na schemacie 1.

Schemat 1. Podział uczestników systemu płatniczego

Źródło: dane NBP

Wymienione podmioty systemu płatniczego to uczestnicy bezpośrednio zaangażowani w obsługę transakcji mających za przedmiot środki pieniężne lub instrumenty finansowe, ale ważne znaczenie dla systemu płatniczego mają często jeszcze inne podmioty lub te już wcześniej wskazane, ale występujące w innej roli, w tym zwłaszcza:

- banki centralne, pełniące, obok roli dostawcy usług płatniczych dla wybranych klientów, np. rządu i instytucji publicznych, i roli agenta rozrachunkowego dla banków i operatorów systemów płatności, również rolę emitenta pieniądza (pieniądza gotówkowego, będącego powszechnie wykorzystywanym i akceptowanym instrumentem płatniczym, oraz kreację pieniądza bezgotówkowego na prowadzonych przez siebie rachunkach bankowych), rolę regulatora (w zakresie ograniczonym tylko do banków), rolę nadzorcy systemowego (sprawującego nadzór *oversight* m.in. nad systemami płatności, schematami płatniczymi oraz systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych czy usługą acquiringu), rolę analityczno-badawczą oraz rolę katalizatora zmian (np. poprzez działalność Rady ds. Systemu Płatniczego); wszystkie z tych ról pełni NBP,
- rząd i parlament, jako regulatorzy w zakresie ogólnych zasad dotyczących systemu płatniczego;
- organy sprawujące nadzór ostrożnościowy, tj. nadzór *supervision*, nad dostawcami usług płatniczych, tj. głównie bankami, spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi i instytucjami płatniczymi oraz podmiotami rynku kapitałowego; w Polsce rolę tę pełni Komisja Nadzoru Finansowego (KNF);
- instytucje publiczne oraz podmioty podejmujące działania w zakresie ochrony praw uczestników pierwszego poziomu systemu płatniczego (tj. klientów dostawców usług płatniczych) i pełniące przez to ważną rolę w systemie płatniczym, np. Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz Rzecznik Finansowy;
- związki i stowarzyszenia zrzeszające dostawców usług płatniczych, np. izby samorządowe banków, które reprezentują dany sektor w dyskusjach nad systemem płatniczym, a w wielu przypadkach prowadzą aktywną działalność w zakresie systemu płatniczego, np. działalność

standaryzacyjną; przykładem takich związków w Polsce jest przede wszystkim Związek Banków Polskich (ZBP), jak również Krajowy Związek Banków Spółdzielczych;

- globalne lub krajowe organizacje płatnicze (np. kartowe) prowadzące schematy płatnicze;
- instytucje lub gremia odpowiedzialne za normalizację i standaryzację; w przypadku Polski jest to m.in. Polski Komitet Normalizacyjny i jego komitety techniczne;
- inne organizacje lub gremia pozarządowe, mające na celu reprezentowanie określonych uczestników systemu płatniczego, np. konsumentów, akceptantów lub innych przedsiębiorców, bądź skupiające różne podmioty, ale podejmujące działania w określonym celu w zakresie systemu płatniczego.

2. Systemy płatności

2.1. Systemy płatności wysokokwotowych

2.1.1. System SORBNET2

Według stanu na 31 grudnia 2022 r. w systemie SORBNET2 prowadzono rachunki bieżące w złotych dla 47 banków, tj. o jeden mniej niż w I półroczu 2022 r.[16], rachunek bieżący Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej oraz rachunki Krajowej Izby Rozliczeniowej S.A., Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych S.A., KDPW_CCP S.A. oraz Narodowego Banku Polskiego.

W II półroczu 2022 r. w systemie SORBNET2 zrealizowano 2 774 824 zleceń o łącznej wartości 66 851,1 mld zł, co oznacza niewielki wzrost zarówno liczby, jak i wartości zleceń w porównaniu z I półroczem 2022 r. (wykresy 1 i 2). Średnie dzienne obroty były większe niż w poprzednim okresie sprawozdawczym o 2,5% i wyniosły 526,4 mld zł. Zlecenia klientowskie stanowiły 94,9% wolumenu zrealizowanych zleceń, natomiast jedynie 38,2% w ujęciu wartościowym, co prezentuje tabela 5[17].

Wykres 1. Liczba zleceń i średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2015 – 2022

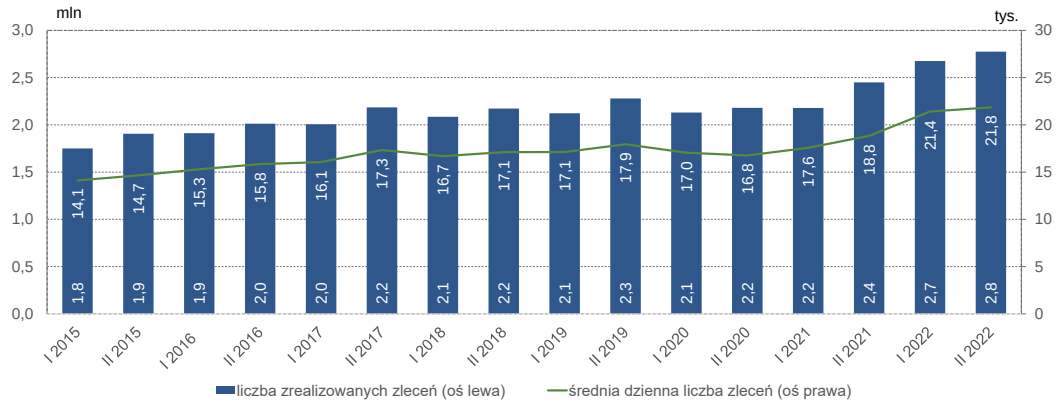

Źródło: opracowanie własne DSP

[16] 30 września 2022 r. został otwarty rachunek bieżący dla AS Inbank Spółka Akcyjna – Oddział w Polsce, a zamknięte zostały rachunki bieżące dla: MUFG Bank (Europe) N.V. S.A. Oddział w Polsce oraz BNP Paribas Securities Services S.K.A. Oddział w Polsce. Ponadto 3 października 2022 r. rachunek bieżący Getin Noble Bank S.A. został przejęty przez VeloBank Spółka Akcyjna.

[17] Szczegółowe dane dotyczące systemu SORBNET2 są publikowane na stronie NBP - https://nbp.pl/wp-content/uploads/2023/01/2022_3.pdf.

Wykres 2. Wartość zleceń i średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanych w systemie SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2015 – 2022

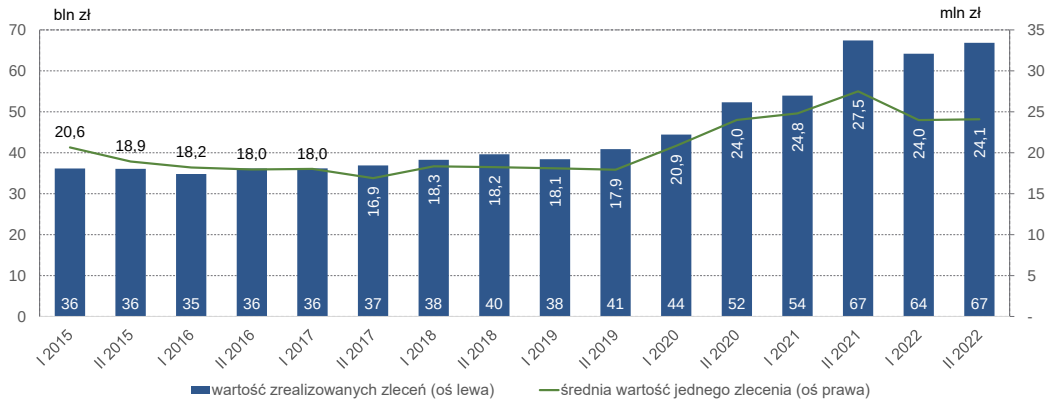

Źródło: opracowanie własne DSP

Tabela 5. Struktura liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w II półroczu 2022 r. oraz zmiany poszczególnych kategorii w porównaniu z I półroczem 2022 r.

	Liczba	Zmiana %	Wartość mld zł	Zmiana %
Ogółem	**2 774 824**	**3,7%**	**66 851,1**	**4,2%**
w tym:				
- międzybankowe	140 523	6,4%	41 336,2	4,9%
- klientowskie	2 634 301	3,6%	25 514,9	2,9%
w tym:				
- zlecenia banków	2 611 277	3,9%	25 834,4	5,9%
- zlecenia KIR	14 996	1,3%	1 593,1	6,4%
- zlecenia KDPW i KDPW_CCP	37 490	-0,8%	3 559,6	-8,1%
- zlecenia NBP	111 061	1,8%	35 864,0	4,2%

Źródło: opracowanie własne DSP

W II półroczu 2022 r. system SORBNET2 funkcjonował prawidłowo. W tym okresie nie odnotowano żadnej dłuższej przerwy w dostępności systemu dla jego uczestników (w całym 2022 r. jego dostępność wyniosła 99,95%). Większa niż w I półroczu 2022 r. liczba zleceń zrealizowanych w systemie, zarówno międzybankowych, jak i klientowskich, została zrealizowana bez zakłóceń.

W II półroczu 2022 r. kontynuowano prace zmierzające do uruchomienia nowego systemu RTGS w złotych, tj. systemu SORBNET3, który w 2025 r. ma zastąpić SORBNET2.

Prace nad nowym systemem są prowadzone w ramach Projektu SORBNET3, ujętego w *Planie działalności NBP na lata 2023-2025* jako zadanie „Budowa nowego systemu RTGS w złotych zgodnego ze standardem ISO 20022". Zastosowanie wysoce ustrukturyzowanych pól komunikatów, zgodnych z normą ISO 20022, usprawni automatyzację procesów oraz monitoring płatności. Nowe funkcjonalności systemu SORBNET3 pozwolą na lepsze zarządzanie płynnością przez uczestników, natomiast systemy zewnętrzne będą mogły wybrać dogodne procedury rozrachunkowe. W omawianym okresie w ramach projektu prowadzono prace nad dokumentacją

systemu – przede wszystkim nad wymaganiami biznesowymi i specyfikacją funkcjonalną przyszłego systemu.

W przygotowanie nowego systemu zaangażowani są jego przyszli uczestnicy. 3 listopada 2022 r. NBP przeprowadził z nimi telekonferencję, na której przedstawił informacje o postępach prac. Ponadto informacja na temat stanu realizacji Projektu SORBNET3 została przedstawiona na posiedzeniu Rady ds. Systemu Płatniczego 19 grudnia 2022 r.

2.1.2. System TARGET2-NBP

Według stanu na 31 grudnia 2022 r. rachunki w systemie TARGET2-NBP posiadało 19 podmiotów – 15 banków, NBP, KIR S.A., KDPW S.A. i KDPW_CCP S.A.

W II półroczu 2022 r. w systemie TARGET2-NBP odnotowano[18] wzrost ogólnej liczby zrealizowanych transakcji w euro o 11,2%, jak również wzrost ich wartości o 31,5% względem poprzedniego półrocza (wykresy 3 i 4). Średnie dzienne obroty wyniosły 12 183,3 mln euro. W omawianym okresie nastąpił znaczący wzrost wartości zleceń krajowych (tabela 6). Największy dzienny wolumen zrealizowanych zleceń (12 886) odnotowano 30 listopada 2022 r.

Wykres 3. Liczba zleceń i średnia dzienna liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2015 – 2022 w systemie TARGET2-NBP

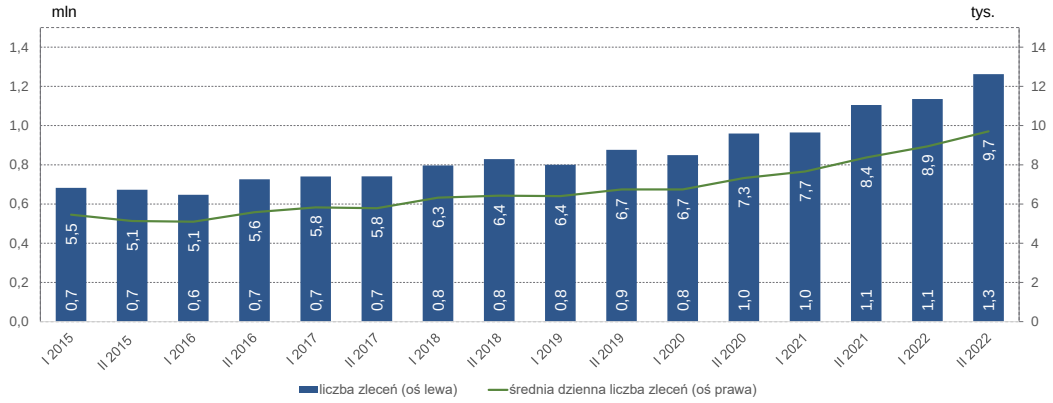

Źródło: opracowanie własne DSP

[18] Dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń wykazywane są bez tzw. technicznych przelewów płynności realizowanych przez banki i NBP, tj. w szczególności bez przelewów środków między rachunkami własnymi danego uczestnika, zgodnie z algorytmem opracowanym przez EBC. Dodatkowo, podane w dokumencie wartości dotyczące systemu TARGET2 nie dotyczą transakcji przeprowadzonych na rachunkach DCA.

Wykres 4. Wartość zleceń i średnia wartość zlecenia w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2012 – 2022 w systemie TARGET2-NBP

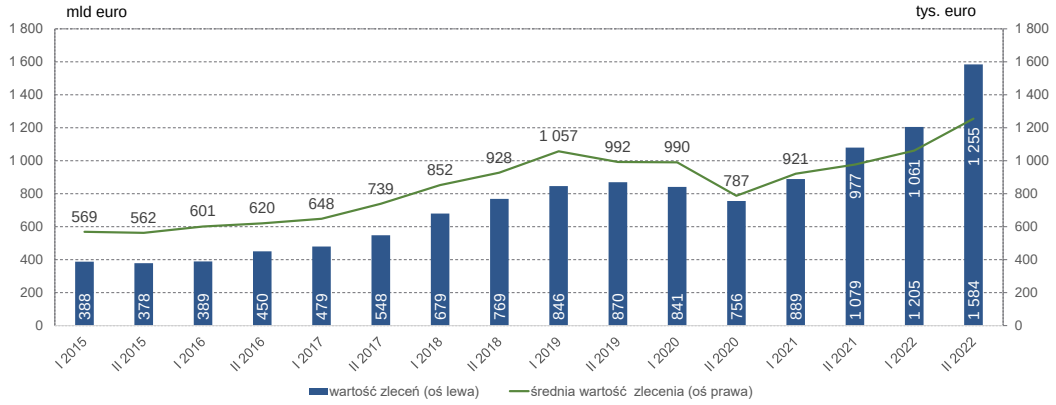

Źródło: opracowanie własne DSP

Tabela 6. Struktura liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w II półroczu 2022 r. oraz zmiany poszczególnych kategorii w porównaniu z I półroczem 2022 r.

	Liczba	Zmiana %	Wartość mln euro	Zmiana %
Ogółem	**1 262 115**	**11,2%**	**1 583 824,3**	**31,5%**
w tym:				
- międzybankowe	245 009	12,9%	1 493 037,6	32,8%
- klientowskie	1 017 106	10,7%	90 786,7	13,2%
w tym:				
- krajowe	224 317	9,6%	357 062,5	84,6%
- transgraniczne	1 037 798	11,5%	1 226 761,8	21,3%
- wysłane	514 349	9,6%	618 683,3	21,3%
- otrzymane	523 449	13,4%	608 078,4	21,2%

Źródło: opracowanie własne DSP

W II półroczu 2022 r. system TARGET2-NBP funkcjonował prawidłowo. Jego dostępność w całym 2022 r. wyniosła 99,96%.

Konsolidacja systemu TARGET2 i platformy T2S

W II półroczu 2022 r. prowadzono intensywne prace przygotowawcze do konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S. Podstawowym celem konsolidacji jest scentralizowanie i harmonizacja podobnych funkcji, które są wykorzystywane w różnych obszarach biznesowych, i w konsekwencji ograniczenie kosztów, zwiększenie wydajności, ujednolicenie i usprawnienie wielu obszarów funkcjonowania systemu. Ważnym jej elementem jest również wprowadzenie elastycznego i efektywnego modelu zarządzania płynnością. Dodatkowo, w nowym systemie TARGET planuje się umożliwienie rozrachunku także w innych walutach niż euro[19] oraz korzystanie z ofert różnych dostawców usług sieciowych. Rozrachunek płatności

[19] Taką walutą będzie np. korona duńska. Wykorzystaniem usług Eurosystemu w zakresie rozrachunku korony szwedzkiej zainteresowany jest także Riksbank.

w skonsolidowanej infrastrukturze oparty będzie na komunikatach zgodnych ze standardem ISO 20022.

NBP rozpoczął w lutym 2019 r. realizację projektu Konsolidacja T2-T2S, którego celem jest przygotowanie się NBP do nadchodzących zmian w systemie TARGET2. Główne prace projektowe w II półroczu 2022 r. obejmowały testy wewnętrzne aplikacji NBP oraz testy banków centralnych nowego systemu TARGET. Równocześnie w omawianym okresie trwały intensywne testy systemu TARGET z udziałem uczestników, w tym według scenariuszy NBP. Ponadto duża część prac NBP nad projektem w II połowie 2022 r. poświęcona była kwestiom prawnym, w tym opracowaniu wzorów umów uczestnictwa w systemie TARGET nowej generacji oraz opracowaniu projektów zmian wewnętrznych aktów prawnych wydawanych przez organy NBP, a także bieżącemu kontaktowi NBP z uczestnikami w zakresie dokumentacji prawnej koniecznej do przedłożenia przez uczestników oraz weryfikacji składanych przez uczestników wniosków o otwarcie rachunku/rachunków w systemie TARGET-NBP wraz ze stosownymi załącznikami.

Zgodnie z założeniami EBC, NBP jako bank centralny odpowiedzialny jest za monitorowanie przygotowania polskich uczestników systemu TARGET2-NBP do nadchodzących zmian. Monitorowanie prac uczestników przeprowadzane jest według uzgodnionych przez EBC zasad oraz dokumentacji określającej kluczowe etapy przygotowań uczestników wraz z terminami ich realizacji. Ma to na celu wsparcie środowiska bankowego w złożonym procesie przygotowawczym oraz zminimalizowanie ryzyka braku terminowej gotowości do migracji. W II półroczu 2022 r. przeprowadzono raportowanie według stanu przygotowań na 30 września 2022 r., które dotyczyło m.in. zakończenia testów łączności z produkcyjnym środowiskiem TARGET, rozpoczęcia czynności przedmigracyjnych, zakończenia dostosowań prawnych i operacyjnych. Zgodnie z otrzymanymi przez NBP informacjami, uczestnicy odnotowywali na tym etapie utrudnienia w testach, wynikające z braku stabilności środowiska testowego TARGET oraz długiego procesu eliminowania zgłaszanych błędów, co wpływało na prace nad aplikacjami wewnętrznymi. Po raz pierwszy w trakcie realizacji projektu, kilku uczestników odnotowało ryzyka, które mogły zagrozić terminowej migracji.

Wszystkie uczestniczące w projekcie banki centralne zaraportowały oceny odnoszące się do własnych przygotowań oraz przygotowań poszczególnych komponentów krajowych TARGET2. Po analizie tych ocen w związku z zastrzeżeniami EBC dotyczącymi zarówno stanu przygotowania i stabilności środowiska testowego systemu TARGET, jak i poziomu gotowości uczestników systemu do migracji, 20 października 2022 r. Rada Prezesów EBC podjęła decyzję o przesunięciu terminu migracji na nowy system TARGET z 21 listopada 2022 r. na dzień 20 marca 2023 r.[20]

[20] Informacja o przesunięciu migracji na marzec 2023 r. została opublikowana na stronie internetowej EBC: Eurosystem reschedules start of renewed wholesale payment system (europa.eu).

Informacja na temat stanu realizacji Projektu Konsolidacja T2-T2S została przedstawiona na posiedzeniu Rady ds. Systemu Płatniczego 19 grudnia 2022 r.

2.2. Systemy płatności detalicznych

2.2.1. System Elixir

Według stanu na koniec 2022 r. bezpośrednimi uczestnikami wymiany zleceń płatniczych w systemie Elixir było 39 banków (w tym NBP). W porównaniu z końcem czerwca 2022 r., liczba uczestników systemu zmniejszyła się o jeden podmiot[21].

W II półroczu 2022 r. w systemie Elixir obroty wyniosły 4,1 bln zł (wzrost o 7,9% w porównaniu do I półrocza 2022 r.). Liczba zleceń nieznacznie zwiększyła się i wyniosła 1,1 mld (wykres 5). Transakcje uznaniowe stanowiły w II półroczu 2022 r. dominującą część (99,1% liczby i 99,7% wartości) zleceń realizowanych w systemie Elixir. Pozostały udział przypadał na transakcje obciążeniowe.

Wykres 5. Wartość i liczba zleceń w systemie Elixir w kolejnych półroczach w latach 2015 – 2022

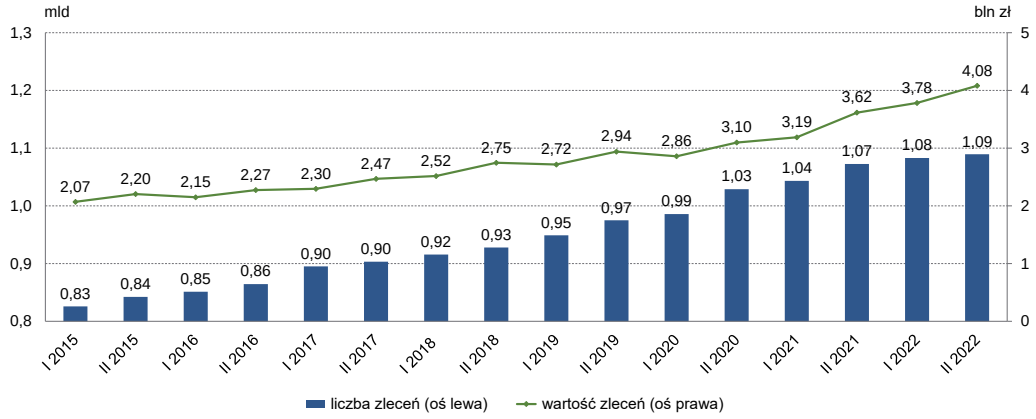

Źródło: dane NBP

W analizowanym okresie odnotowano nieznaczny (o 0,2%) spadek średniej dziennej liczby transakcji w systemie Elixir, która wyniosła 8,6 mln zleceń. W II półroczu 2022 r. średnia wartość pojedynczej transakcji realizowanej w tym systemie wyniosła 3 746 zł i była większa o 7,2% w porównaniu z poprzedzającym półroczem (wykres 6)[22].

[21] W lipcu 2022 r. Bank Nowy S.A. przystąpił do systemu jako uczestnik bezpośredni, we wrześniu 2022 r. MUFG Bank (Europe) N.V. S.A. Oddział w Polsce zakończył uczestnictwo w systemie, w listopadzie 2022 r. DNB Bank Polska S.A. zamienił status uczestnika bezpośredniego na uczestnika pośredniego.

[22] Szczegółowe dane dotyczące skali i struktury transakcji rozliczanych w systemie Elixir są publikowane na stronie internetowej NBP: https://static.nbp.pl/systemy/platniczy/kir_kwartaly.xlsx

Wykres 6. Średnia wartość pojedynczego zlecenia oraz średnia dzienna liczba zleceń w systemie Elixir w kolejnych półroczach w latach 2015 – 2022

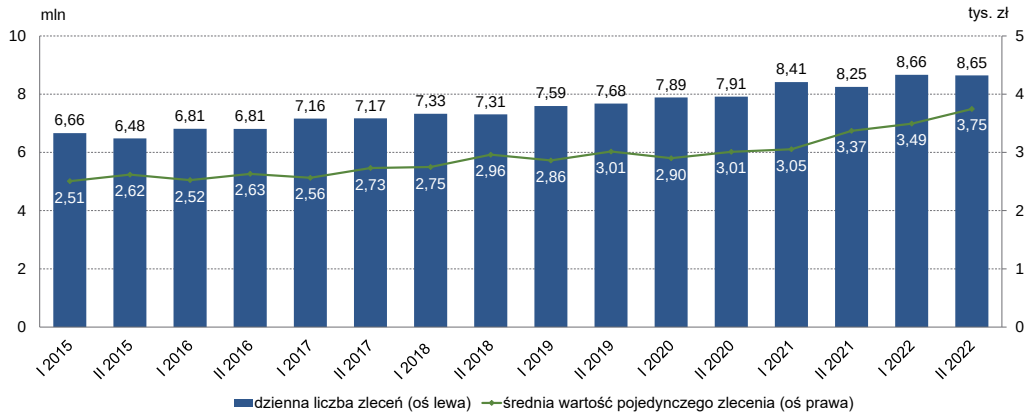

Źródło: dane NBP

2.2.2. System Euro Elixir

System Euro Elixir, którego operatorem jest KIR S.A., służy do realizacji krajowych i transgranicznych detalicznych zleceń płatniczych w euro. Na koniec 2022 r. uczestnikami systemu Euro Elixir było 17 banków oraz NBP. W porównaniu z końcem czerwca 2022 r. liczba uczestników systemu zmniejszyła się o jeden podmiot[23].

W II półroczu 2022 r. w systemie Euro Elixir obroty wyniosły 182,4 mld euro, tj. o 11,2% więcej niż w półroczu poprzedzającym (wykres 7). Liczba przeprowadzonych transakcji wyniosła 24,9 mln (wzrost o 8,0%).

Wykres 7. Wartość i liczba zleceń w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach w latach 2015 – 2022

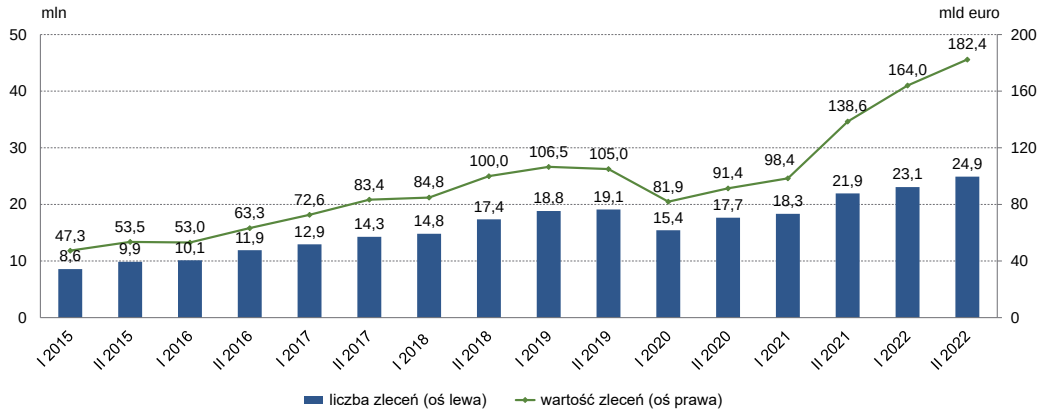

Źródło: dane NBP

[23] We wrześniu 2022 r. MUFG Bank (Europe) N.V. S.A. Oddział w Polsce zakończył uczestnictwo w systemie.

Średnia dzienna liczba transakcji realizowanych w systemie Euro Elixir wyniosła w omawianym okresie 191,6 tys., czyli o 5,5% więcej niż w poprzedzającym półroczu. Średnia wartość pojedynczej transakcji w tym systemie wzrosła o 3,0% do 7 320 euro (wykres 8).

Wykres 8. Średnia wartość pojedynczego zlecenia oraz średnia dzienna liczba zleceń w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach w latach 2015 – 2022

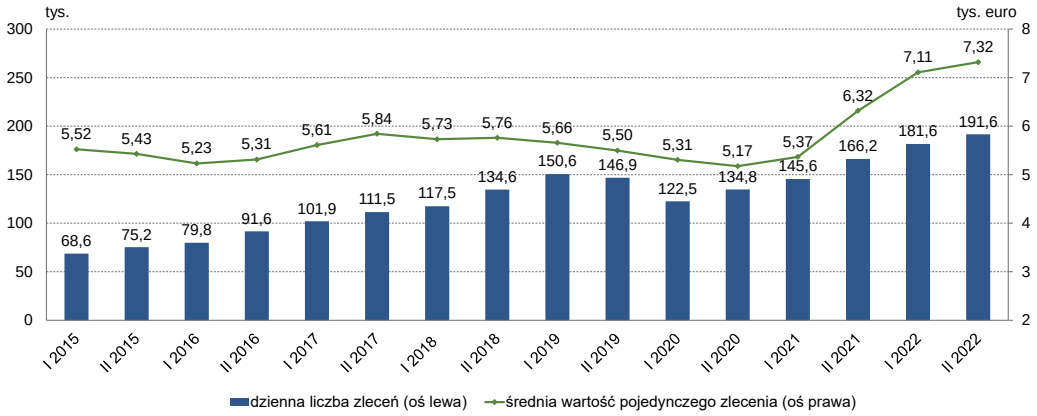

Źródło: dane NBP

W systemie Euro Elixir przeważają zlecenia transgraniczne otrzymywane. Stanowiły one 64,3% liczby oraz 52,5% wartości obsługiwanych transakcji. W II półroczu 2022 r. rozliczono ich 16,0 mln na kwotę 95,8 mld euro (wykres 9). Zlecenia krajowe miały najmniejszy udział pod względem liczby (11,3%) oraz wartości transakcji (12,9%) w omawianym systemie. Natomiast w porównaniu z I półroczem 2022 r. w tej kategorii zleceń odnotowano największe wzrosty zarówno pod względem liczby (o 11,9%), jak i wartości (o 14,9%) transakcji[24].

Wykres 9. Liczba i wartość zleceń w poszczególnych kategoriach transakcji w systemie Euro Elixir w I i II półroczu 2022 r.

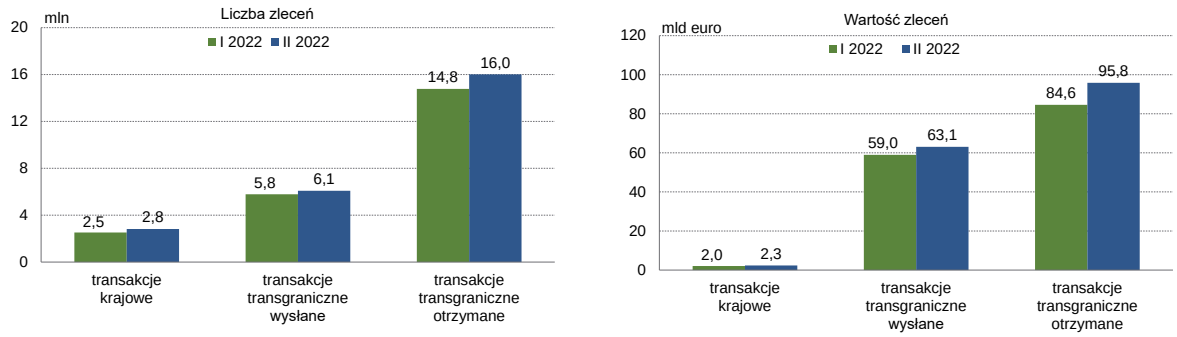

Źródło: dane NBP

[24] Szczegółowe dane dotyczące skali transakcji realizowanych w systemie Euro Elixir są publikowane na stronie internetowej NBP: https://static.nbp.pl/systemy/platniczy/EuroELIXIR.xls

Dostępne dane wykazują, że największe obroty uczestników polskiego rynku usług płatniczych, zarówno pod względem wolumenu, jak i wartości, realizowane są z uczestnikami z rynku niemieckiego, co jest analogiczne do okresów poprzednich.

Wykres 10. Struktura wolumenu transakcji realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje w II półroczu 2022 r.

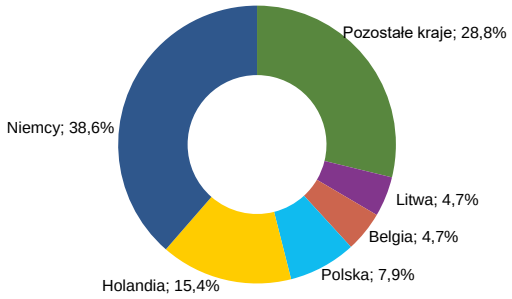

Wykres 11. Struktura wartości obrotów realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje w II półroczu 2022 r.

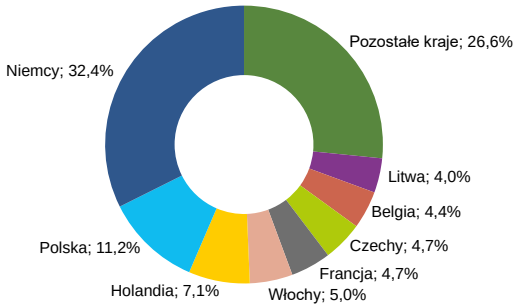

2.2.3. System Express Elixir

System Express Elixir, którego operatorem jest KIR, realizuje krajowe zlecenia płatnicze w złotych w trybie natychmiastowym, przez 24 godziny na dobę przez siedem dni w tygodniu. Z usługi mogą korzystać tylko klienci tych banków, które zawarły z KIR umowę uczestnictwa. Na koniec 2022 r. uczestnikami systemu Express Elixir było 20 banków oraz NBP. W porównaniu z końcem czerwca 2022 r. grono uczestników systemu zwiększyło się o dwa banki[25].

W II półroczu 2022 r. obroty w systemie Express Elixir wyniosły 81,7 mld zł i były większe o 24,4% w porównaniu z półroczem poprzedzającym (wykres 12). Liczba transakcji wyniosła 130,0 mln (wzrost o 33,3%).

Średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń wyraźnie wzrosła w II półroczu 2022 r. (o 32,5%) i wyniosła 706,6 tys. Natomiast średnia wartość pojedynczego zlecenia zmniejszyła się o 6,6% i wyniosła 628 zł (wykres 13)[26].

[25] W sierpniu 2022 r. Bank Nowy S.A. zmienił model uczestnictwa i stał się uczestnikiem bezpośrednim w systemie. W sierpniu 2022 r. nowym uczestnikiem systemu został Aion Bank S.A. (Spółka Akcyjna) Oddział w Polsce.
[26] Szczegółowe dane dotyczące skali transakcji rozliczanych w systemie Express Elixir są publikowane na stronie internetowej NBP: https://static.nbp.pl/systemy/platniczy/ExpressElixir.xlsx

Wykres 12. Wartość i liczba zleceń w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach w latach 2015 – 2022

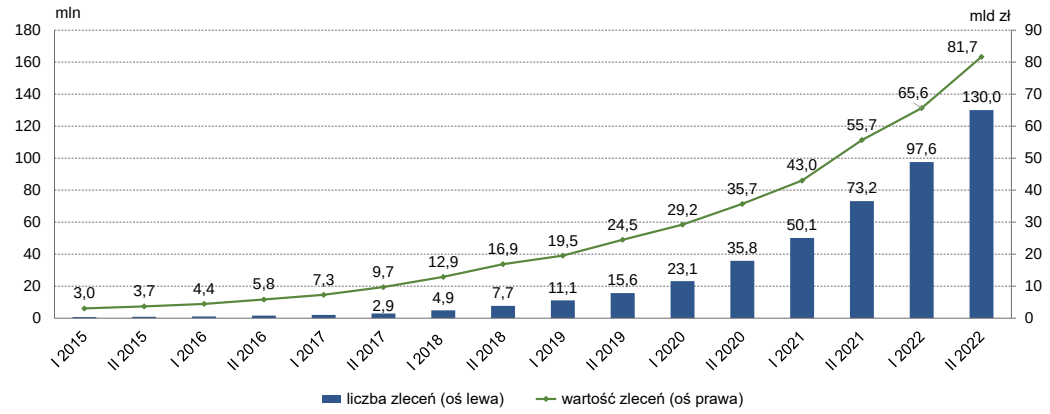

Źródło: dane NBP

Wykres 13. Średnia wartość pojedynczego zlecenia oraz średnia dzienna liczba zleceń w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach w latach 2015 – 2022

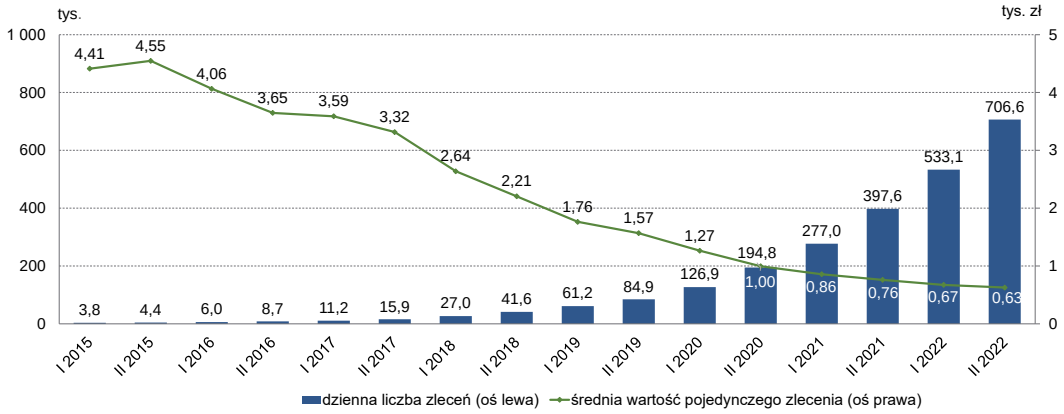

Źródło: dane NBP

Najwięcej zleceń (50,0%) zrealizowano w godz. 8.00-16.00. W godzinach wieczornych (tj. 16.00-24.00) zrealizowano 44,1% zleceń a w godzinach 0.00 – 8.00 zrealizowano 5,9% (wykres 14). Struktura liczby zleceń według dni tygodnia wskazuje, że najwięcej zleceń w II półroczu 2022 r. zostało rozliczonych w piątki (17,5%). W soboty i niedziele zrealizowano ponad 1/5 wszystkich zleceń (wykres 15).

Wykres 14. Struktura liczby zleceń rozliczanych w systemie Express Elixir według godzin rozliczenia w II półroczu 2022 r.

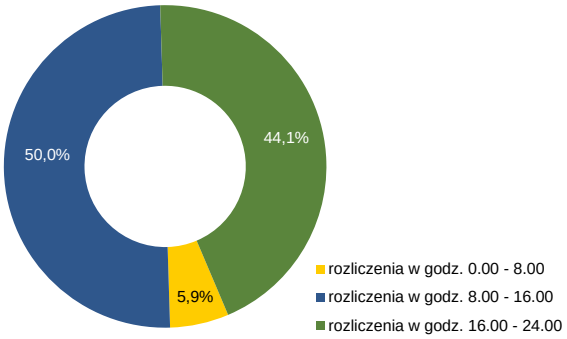

Źródło: dane NBP

Wykres 15. Struktura liczby zleceń rozliczanych w systemie Express Elixir według dni tygodnia w II półroczu 2022 r.

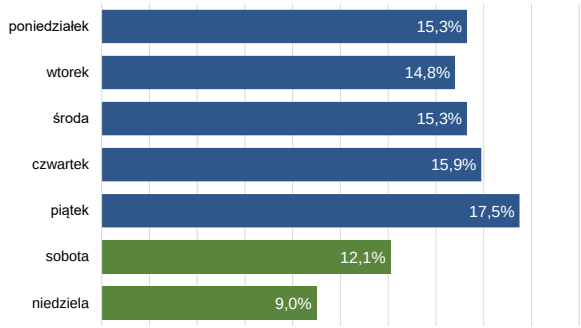

Źródło: dane NBP

2.2.4. System BlueCash

System płatności BlueCash, którego operatorem jest spółka Blue Media, jest systemem umożliwiającym natychmiastową realizację krajowych transakcji płatniczych w trybie 24/7. Na koniec 2022 r. uczestnikami systemu BlueCash były 94 podmioty, tj.: 6 banków komercyjnych, 87 banków spółdzielczych, Blue Media S.A. Od lipca do grudnia 2022 r. grono uczestników zmniejszyło się o trzy banki spółdzielcze.

W II półroczu 2022 r. odnotowano w porównaniu z poprzednim półroczem wzrost zarówno wartości, jak i liczby zleceń zrealizowanych w systemie BlueCash. Liczba zleceń wyniosła 7,4 mln, tj. więcej o 614,7 tys. niż w półroczu poprzedzającym (wzrost o 9,0%). Obroty wyniosły 9,2 mld zł (wzrost o 11,4%) (wykres 16).

Wykres 16. Wartość i liczba zleceń w systemie BlueCash w kolejnych półroczach w latach 2015 – 2022

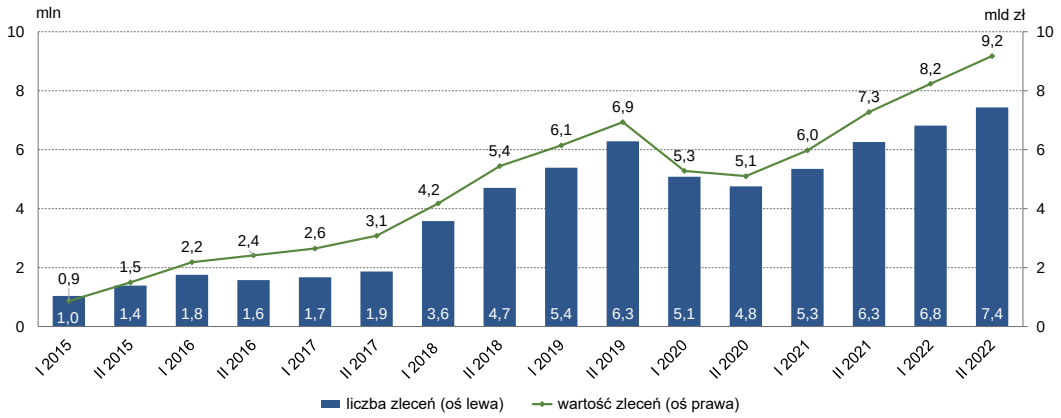

Źródło: dane NBP

Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BlueCash wyniosła 40,4 tys., tj. o 7,2% więcej w porównaniu z poprzedzającym półroczem. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w II półroczu 2022 r. wyniosła 1 234 zł (wykres 17)[27].

Wykres 17. Średnia wartość pojedynczego zlecenia oraz średnia dzienna liczba zleceń w systemie BlueCash w kolejnych półroczach w latach 2015 –2022

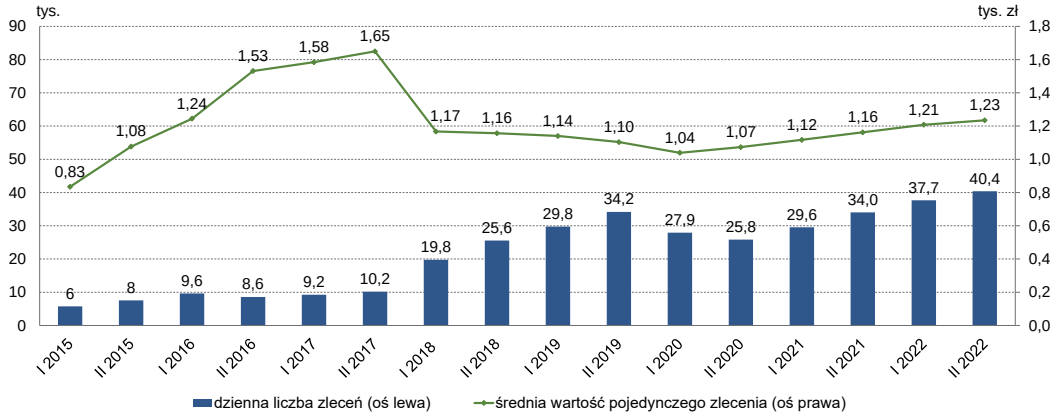

Źródło: dane NBP

Najwięcej zleceń (63,0%) zrealizowano w godzinach 8.00 – 16.00, a w godzinach wieczornych (16.00 – 24.00) – 28,5% zleceń (wykres 18). Rozkład obsługiwanych transakcji według dni tygodnia wskazuje, że najwięcej zleceń w II półroczu 2022 r. zostało rozliczonych w piątki (18,4%). W weekendy rozliczano 15,5% zleceń kierowanych do systemu BlueCash (wykres 19).

Wykres 18. Struktura liczby zleceń rozliczanych w systemie BlueCash według godzin rozliczenia w II półroczu 2022 r.

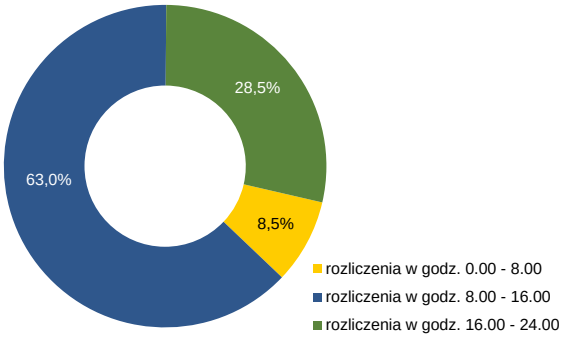

Źródło: dane NBP

Wykres 19. Struktura liczby zleceń rozliczanych w systemie BlueCash według dni tygodnia w II półroczu 2022 r.

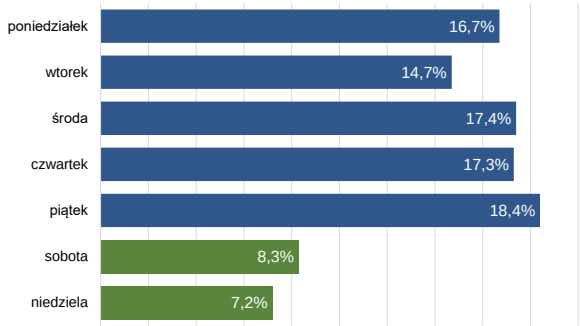

Źródło: dane NBP

[27] Szczegółowe dane dotyczące skali transakcji rozliczanych w systemie BlueCash są publikowane na stronie internetowej NBP: https://static.nbp.pl/systemy/platniczy/SystemBlueCash.xlsx

2.2.5. System BLIK

System BLIK, prowadzony przez Polski Standard Płatności Sp. z o.o., umożliwia natychmiastową realizację krajowych transakcji płatniczych w złotych w trybie 24/7. Płatności są możliwe do przeprowadzenia przy użyciu przez użytkowników urządzeń przenośnych (np. telefony komórkowe oraz tablety). System umożliwia dokonywanie płatności zarówno przez Internet, jak i w tradycyjnych sklepach i punktach usługowych, w komunikacji miejskiej, urzędach publicznych oraz między użytkownikami. Płatność mobilna P2P dokonywana między użytkownikami telefonów komórkowych pozwala na przesłanie środków pieniężnych drugiej osobie w trybie 24/7 bez konieczności podawania numeru rachunku bankowego, a jedynie przy użyciu jej numeru telefonu.

W celu aktywowania usługi, użytkownik systemu BLIK musi jedynie powiązać w aplikacji numer swojego telefonu z numerem rachunku bankowego. Wykonywanie transakcji możliwe jest po pobraniu aplikacji mobilnej jednego z uczestników systemu BLIK. Na koniec 2022 r. system BLIK obejmował swoim zasięgiem 19 banków. Od lipca do grudnia 2022 r. liczba uczestników zwiększyła się o dwa banki[28].

O powszechności systemu świadczy przede wszystkim liczba zarejestrowanych aplikacji mobilnych wśród klientów banków. Na koniec 2022 r. liczba zarejestrowanych użytkowników w systemie wyniosła 25,9 mln i była o 2,3 mln większa niż na koniec czerwca 2022 r. (wzrost o 8,7%). Na koniec 2022 r. funkcjonowało w Polsce 1,189 mln urządzeń akceptujących płatności mobilne, czyli ich liczba w II półroczu 2022 r. wzrosła o 4,1%.

W II półroczu 2022 r. odnotowano znaczący wzrost zarówno wartości, jak i liczby zleceń zrealizowanych w systemie BLIK. Liczba zleceń zwiększyła się o 28,9% do 695,7 mln. Obroty wyniosły 92,7 mld zł, były większe o 30,1% w porównaniu z półroczem poprzedzającym (wykres 20). Wzrost zarówno liczby, jak i wartości przeprowadzanych transakcji odnotowano we wszystkich kategoriach transakcji, co wynika z faktu, że BLIK jest najczęściej wybieraną formą płatności w handlu internetowym, rosnącej popularności przelewów P2P, jak również upowszechniania płatności zbliżeniowych BLIK w terminalach POS.

W II półroczu 2022 r. rozliczono średnio 3,8 mln zleceń dziennie i był to znaczący wzrost (o 26,7%) w porównaniu z półroczem poprzedzającym. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie BLIK wyniosła 133 zł i wzrosła nieznacznie o 1% (wykres 21).[29]

[28] W lipcu 2022 r. Bank Spółdzielczy Rzemiosła w Krakowie oraz Aion Bank powiększyły grono uczestników systemu.

[29] Szczegółowe dane dotyczące skali płatności rozliczanych w systemie BLIK są publikowane na stronie internetowej NBP: https://static.nbp.pl/systemy/platniczy/BLIK.xlsx

Wykres 20. Wartość obrotów i półroczna liczba zleceń w systemie BLIK w kolejnych półroczach w latach 2015 – 2022

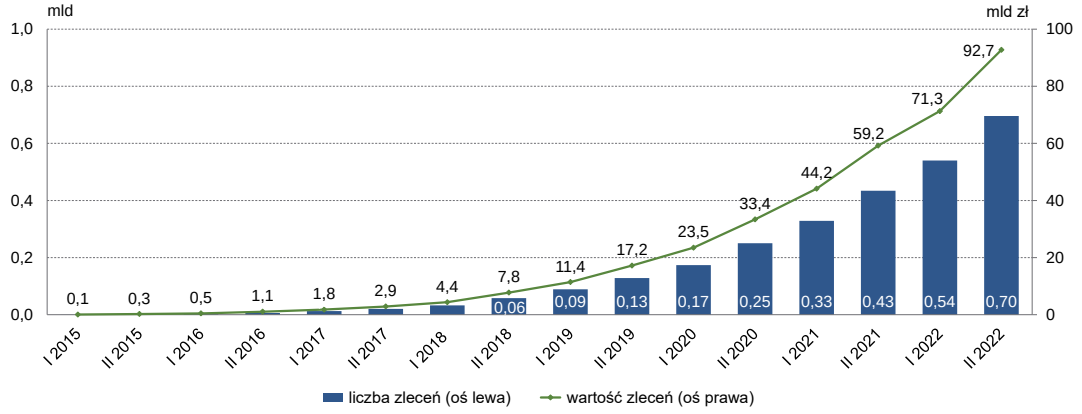

Źródło: dane NBP

Wykres 21. Średnia wartość pojedynczego zlecenia oraz średnia dzienna liczba zleceń w systemie BLIK w kolejnych półroczach w latach 2015 – 2022

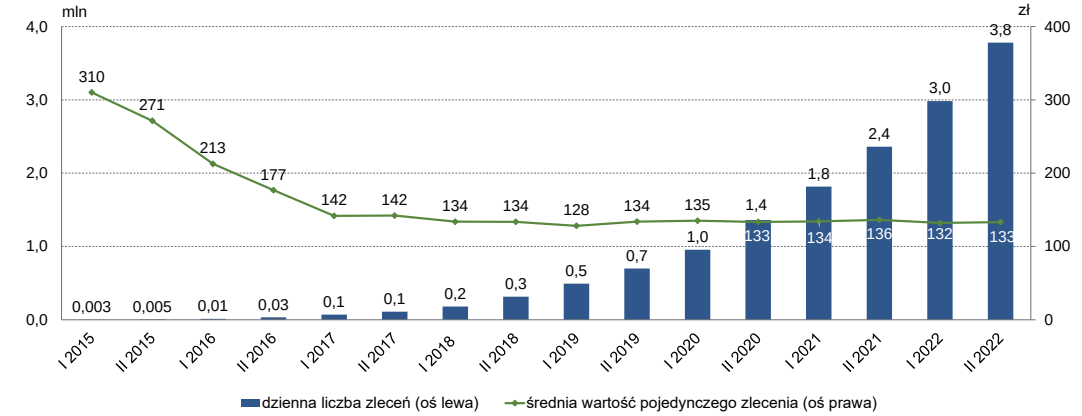

Źródło: dane NBP

System BLIK rozlicza cztery główne typy płatności, tj. płatności w Internecie, płatności P2P, płatności w terminalu, wypłaty oraz wpłaty w bankomatach. W II półroczu 2022 r. przeważającą kategorią płatności realizowanych w systemie BLIK były płatności w Internecie – ich udział wyniósł 56,1% (wykres 22). W II półroczu 2022 r. w systemie BLIK rozliczono 390,4 mln płatności w Internecie na kwotę 49,5 mld zł. Porównując z półroczem poprzedzającym, odnotowano wyraźny wzrost liczby i wartości takich płatności – odpowiednio o 20,6% i 21,1%.

Rozkład transakcji w systemie BLIK według dni tygodnia wskazuje, że najwięcej zleceń było rozliczonych w piątki (16,3%).Udział zleceń realizowanych w weekendy wyniósł 23,5% (wykres 23).

Wykres 22. Struktura liczby zleceń realizowanych w systemie BLIK według typów transakcji w II półroczu 2022 r.

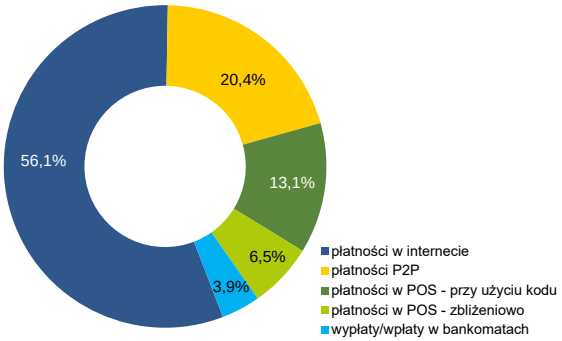

Źródło: dane NBP

Wykres 23. Struktura liczby zleceń rozliczanych w systemie BLIK według dni tygodnia w II półroczu 2022 r.

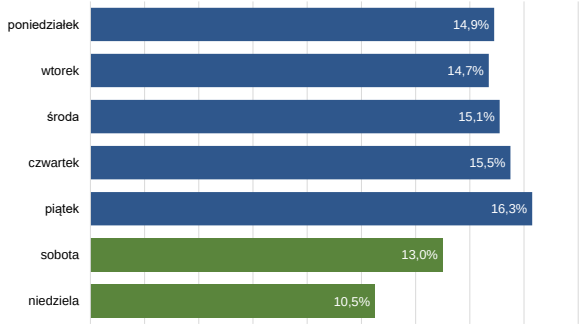

Źródło: dane NBP

Jeszcze silniej wzrosła liczba (o 39,9%) i wartość (o 51,7%) płatności P2P. Płatności w terminalach, realizowane w dostępnych dwóch różnych opcjach (przy użyciu kodu bądź zbliżeniowo) były w BLIK trzecią najbardziej liczną kategorią (19,5%). Ich duży przyrost (w II półroczu 2022 r. o 47,6%) jest związany z dynamicznie rosnącą liczbą płatności zbliżeniowych. Takich płatności było w analizowanym okresie o 20,9 mln więcej niż w półroczu poprzedzającym (wzrost o 87,4%), a ich wartość była prawie dwukrotnie większa.

Najmniej popularną formą płatności w systemie BLIK były wpłaty i wypłaty w bankomatach. W porównaniu z I półroczem 2022 r. odnotowano wzrost wartości i liczby takich transakcji – odpowiednio o 20,6% i 21,1% (wykres 24).

Wykres 24. Liczba i wartość zleceń w poszczególnych kategoriach płatności w systemie BLIK w I i II półroczu 2022 r.

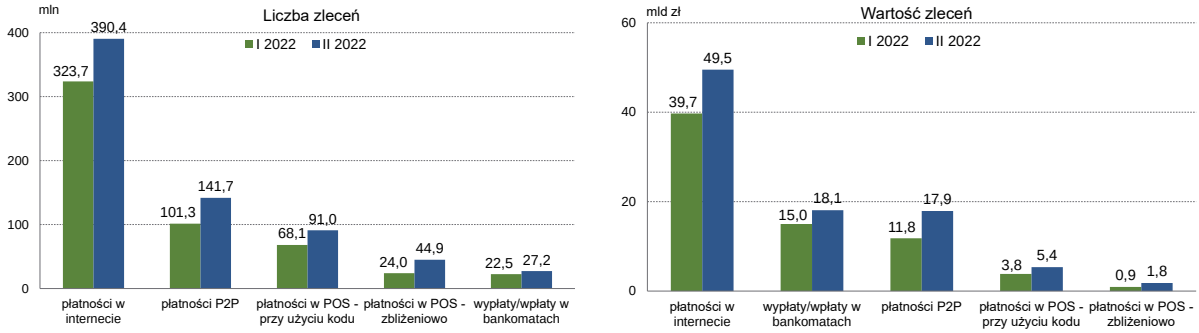

Źródło: dane NBP

2.2.6. Krajowy System Rozliczeń

Krajowy System Rozliczeń (KSR), prowadzony przez spółkę Fiserv Polska S.A., umożliwia kompensacyjne rozliczanie transakcji krajowych dokonywanych przy użyciu kart płatniczych oraz wymianę danych pomiędzy podmiotami funkcjonującymi na rynku kart płatniczych w Polsce. Uczestnikami systemu KSR mogą być wszystkie banki wydające karty płatnicze oraz agenci rozliczeniowi. Na koniec 2022 r. w systemie KSR aktywnymi uczestnikami było 8 banków.

W II półroczu 2022 r. w KSR obroty wyniosły 7,8 mld zł (wzrost o 9,6%) (wykres 25). Liczba przeprowadzonych transakcji zwiększyła się w porównaniu z I półroczem 2022 r. o 10,4% do 25,7 mln.

Wykres 25. Wartość i liczba zleceń w systemie KSR w kolejnych półroczach w latach 2017 – 2022

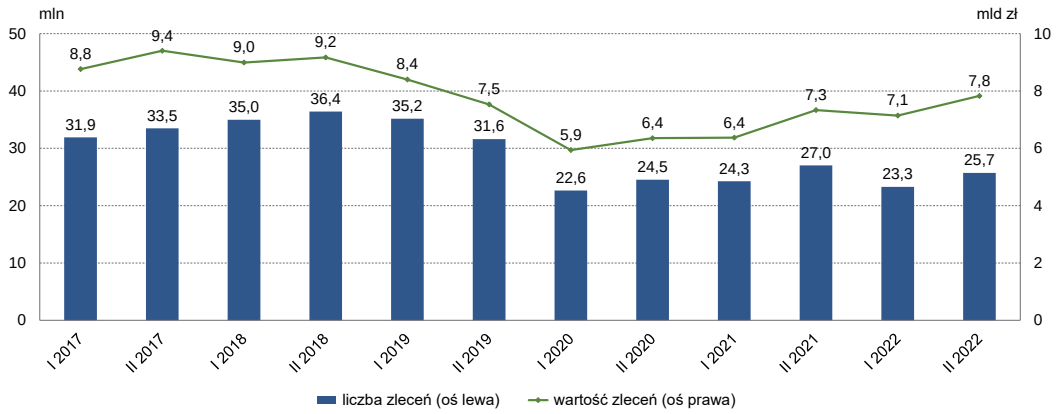

Źródło: dane NBP

W analizowanym okresie rozliczano średnio dziennie 139,7 tys. (wzrost o 8,6%). Średnia wartość pojedynczego zlecenia wyniosła 304 zł (wykres 26).

Wykres 26. Średnia wartość pojedynczego zlecenia oraz średnia dzienna liczba zleceń w systemie KSR w kolejnych półroczach w latach 2017 – 2022

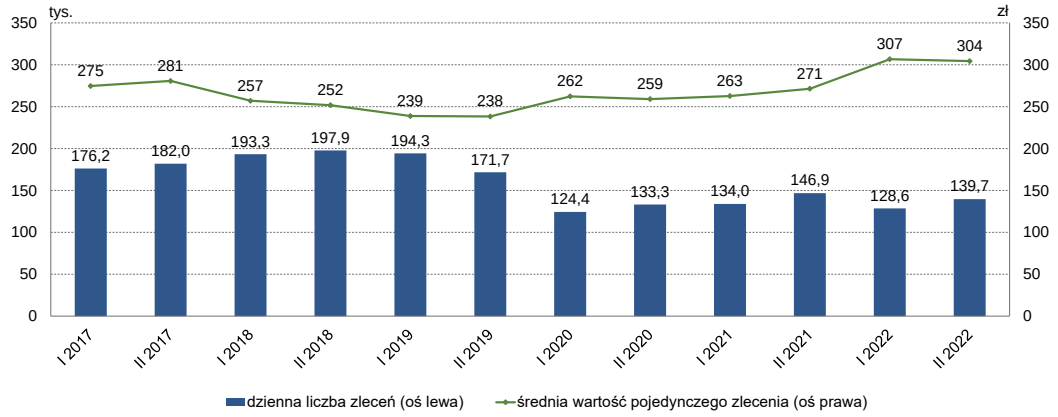

Źródło: dane NBP

System KSR rozlicza trzy typy płatności. Płatności w terminalu dominowały pod względem liczby (68,2%). W II półroczu 2022 r. rozliczono17,5 mln takich transakcji na kwotę 1,4 mld zł. Porównując z poprzedzającym półroczem odnotowano wzrost zarówno liczby, jak i wartości (odpowiednio o 13,0% i 13,9%). Wypłaty w bankomacie stanowiły 30,7% wszystkich transakcji KSR, rozliczono ich 7,9 mln na kwotę 6,4 mld zł. Wypłaty sklepowe (*cash back*) stanowiły zaledwie 1,1% liczby oraz 0,8% obrotów w systemie KSR. W II półroczu 2022 r. rozliczono 286,9 tys. takich wypłat na kwotę 60,3 mln zł (wykres 27).[30]

Liczba zleceń rozliczanych w KSR według dni tygodnia wskazuje, że najwięcej zleceń rozliczano w piątki (16,9%), a najmniej w poniedziałki (6,3%). Udział weekendów wyniósł aż 31,7% (wykres 28).

Wykres 27. Struktura liczby zleceń rozliczanych w systemie KSR według typów transakcji w II półroczu 2022 r.

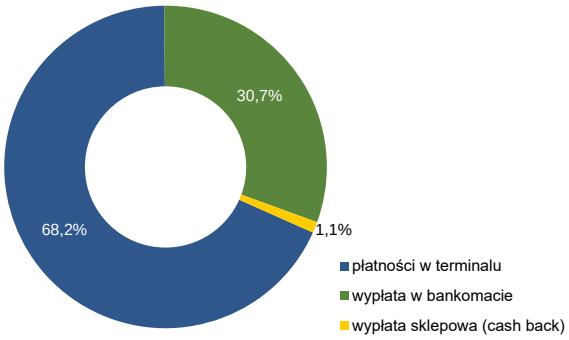

Źródło: dane NBP

Wykres 28. Struktura liczby zleceń rozliczanych w systemie KSR według dni tygodnia w II półroczu 2022 r.

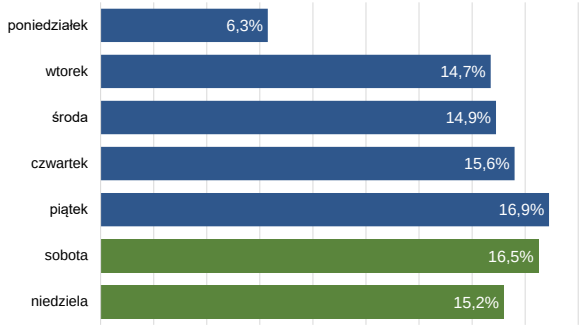

Źródło: dane NBP

2.3. Porównanie systemów płatności pod kątem średniej dziennej liczby zleceń i średniej wartości jednego zlecenia

W II półroczu 2022 r., w stosunku do I półrocza 2022 r., największy wzrost średniej dziennej liczby zrealizowanych zleceń odnotowano w systemie Express Elixir (o 32,5% do 706 554 zleceń dziennie) i w systemie BLIK (o 26,7% do 3,8 mln zleceń dziennie). Natomiast w systemie Elixir odnotowano spadek średniej dziennej liczby zrealizowanych zleceń o 0,2% do 8,6 mln (tabela 7).

[30] Szczegółowe dane dotyczące skali transakcji rozliczanych w systemie KSR są publikowane na stronie internetowej NBP: https://nbp.pl/system-platniczy/dane-i-analizy/systemy-platnosci/opracowania-cykliczne/

Tabela 7. Porównanie średniej dziennej liczby zrealizowanych zleceń w systemach płatności w I i II półroczu 2022 r.

Systemy płatności	I półrocze 2022 r.	Zmiana %	II półrocze 2022 r.
SORBNET2	21 403	2,1%	21 849
TARGET2-NBP	8 940	8,6%	9 709
Elixir	8 663 547	↓ 0,2%	8 645 647
Euro Elixir	181 639	5,5%	191 638
Express Elixir	533 084	32,5%	706 554
BlueCash	37 673	7,2%	40 400
BLIK	2 983 065	26,7%	3 781 034
KSR	128 638	8,6%	139 733

Źródło: dane NBP

Analizując dane dotyczące średniej wartości zlecenia realizowanego w systemach płatności w II półroczu 2022 r., największy wzrost względem I półrocza 2022 r., odnotowano w systemie TARGET2-NBP (o 18,3% do 1,3 mln euro) i w systemie Elixir (o 7,2% do 3 746 zł). Natomiast w systemie Express Elixir średnia wartość realizowanego zlecenia zmalała o 6,6% (spadek do 628 zł) (tabela 8).

Tabela 8. Porównanie średniej wartości zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w I i II półroczu 2022 r.

Systemy płatności	I półrocze 2022 r.	Zmiana %	II półrocze 2022 r.
SORBNET2 (zł)	23 989 858	0,4%	24 092 021
TARGET2-NBP (euro)	1 061 175	18,3%	1 254 897
Elixir (zł)	3 493	7,2%	3 746
Euro Elixir (euro)	7 108	3,0%	7 320
Express Elixir (zł)	673	↓ 6,6%	628
BlueCash (zł)	1 208	2,2%	1 234
BLIK (zł)	132	0,9%	133
KSR (zł)	307	↓ 0,8%	304

Źródło: dane NBP

3. Systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych

Na koniec II półrocza 2022 r. w Polsce funkcjonowało pięć systemów rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych:

- system rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez KDPW S.A.,
- system rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET4 prowadzony przez NBP,
- dwa systemy rozliczeń papierów wartościowych prowadzone przez KDPW_CCP S.A.:
  - system rozliczeń na podstawie Regulaminu rozliczeń transakcji (obrót zorganizowany),
  - system rozliczeń na podstawie Regulaminu rozliczeń transakcji (obrót niezorganizowany),
- system rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych IRGiT SRF prowadzony przez Izbę Rozliczeniową Giełd Towarowych S.A. (nie prowadził działalności operacyjnej).

3.1. Systemy rozrachunku papierów wartościowych

3.1.1. System rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez KDPW S.A.

KDPW prowadzi działalność jako centralny depozyt papierów wartościowych w rozumieniu rozporządzenia CSDR[31]. Podmiot ten świadczy następujące usługi podstawowe: rejestruje papiery wartościowe, prowadzi konta papierów wartościowych oraz dokonuje rozrachunku transakcji tymi papierami, a także świadczy niebankowe usługi pomocnicze (m.in. organizuje system udzielania pożyczek papierów wartościowych, wspiera przetwarzanie zdarzeń korporacyjnych, sprawozdawczość wobec organów regulacyjnych) oraz oferuje inne niebankowe usługi, np. nadaje kody LEI. Operacje depozytowo-rozrachunkowe są realizowane w systemie informatycznym kdpw_stream.

W II półroczu KDPW 2022 r. dokonywał rozrachunku transakcji z rynku zorganizowanego, transakcji zawieranych poza obrotem zorganizowanym, transakcji zawieranych na rynku pierwotnym oraz pozostałych operacji. W KDPW zarejestrowano: akcje, prawa do akcji, prawa poboru, obligacje skarbowe, obligacje innych emitentów, hipoteczne listy zastawne, certyfikaty inwestycyjne, w tym warranty subskrypcyjne.

[31] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 909/2014 z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych, zmieniające dyrektywy 98/26/WE i 2014/65/UE oraz rozporządzanie (UE) nr 236/2012 (Dz. Urz. UE L257 z 2014 r., s. 1, z późn. zm.).

Na koniec 2022 r. w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW uczestniczyły w sposób bezpośredni 82 podmioty (bez zmian w stosunku do poprzedniego półrocza)[32], w tym:

- 30 podmiotów maklerskich,
- 12 instytucji wykonujących działalność powierniczą,
- 2 zagraniczne CSD uczestniczące w sposób bezpośredni,
- jeden kontrahent centralny – CCP,
- 37 pozostałych instytucji, w tym posiadaczy rachunków papierów wartościowych.

Instytucje finansowe mają możliwość rozszerzenia uczestnictwa bezpośredniego w zakresie szczególnych typów, tj. agent emisji i agent płatniczy. Na koniec grudnia status agentów emisji miały 22 podmioty, taka sama była liczba agentów płatniczych.

Na koniec grudnia 2022 r. liczba uczestników systemu KDPW występujących w typie emitent wyniosła 2 604 podmioty krajowe (o 212 więcej niż na koniec 2021 r.), 95 podmiotów zagranicznych (o 2 więcej). Istotny wzrost liczby uczestników w typie emitent był w dużej mierze następstwem zmian prawnych, wprowadzających obowiązek przymusowej dematerializacji akcji i warrantów subskrypcyjnych. Ponadto emitenci obligacji, listów zastawnych oraz certyfikatów inwestycyjnych byli zobowiązani do dokonania rejestracji tego rodzaju papierów wartościowych w depozycie papierów wartościowych.

W II półroczu 2022 r. w systemie rozrachunku KDPW zostało zaewidencjonowanych 4 741 tys. operacji o łącznej wartości 6 246 mld zł (w I półroczu 2022 r. wielkości te wyniosły odpowiednio 5 879 tys. operacji oraz 6 640 mld zł)[33]. W porównaniu z poprzednim półroczem, oznacza to spadek liczby operacji o 19,4% oraz spadek ich wartości o 5,9% (wykres 29).

W ramach mechanizmów wspierających procesy rozrachunku, KDPW w analizowanym okresie miał przygotowany pełen zakres funkcjonalności, w szczególności:

- mechanizm odwoływania instrukcji rozrachunku,
- rozrachunek w częściach, w tym wykorzystanie mechanizmu zmiany zgody na rozrachunek w częściach w instrukcji rozrachunku, realizowany przy użyciu instrukcji technicznych,
- mechanizm *hold-release*,
- nowe oznaczenie kodowe operacji dla transakcji *buy-in* zawieranej poza systemem obrotu.

[32] W II półroczu 2022 r. z listy uczestników wykreślono NOMISMA (Liechtenstein) AG, Bank Handlowy w Warszawie S.A., Getin Noble Bank S.A. oraz Santander Bank Polska S.A. (biuro maklerskie), status uczestnika uzyskały natomiast FAIR PLACE FINANCE S.A., WOOD and COMPANY FINANCIAL SERVICES, A.S. S.A. Oddział w Polsce oraz VELOBANK S.A.

[33] Liczba i wartość rozliczonych przez systemy KDPW S.A. operacji zostały historycznie skorygowane w porównaniu z danymi przedstawianymi we wcześniejszych *Ocenach funkcjonowania systemu płatniczego*. Od I półrocza 2021 r. prezentowane wielkości są zgodne z danymi przekazywanymi przez KDPW S.A. na podstawie *Rozporządzenia Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 8 maja 2017 r. w sprawie danych i informacji przekazywanych przez podmioty prowadzące depozyt papierów wartościowych, system rejestracji instrumentów finansowych niebędących papierami wartościowymi oraz system rozrachunku*.

Mając na uwadze opublikowanie przepisów, które przesuwają termin stosowania procedury *buy-in* w UE na 2 listopada 2025 r.[34], KDPW zastrzegł, że wprowadzi tę funkcjonalność z dniem, kiedy to będzie wymagane przepisami prawa.

Wykres 29. Liczba i wartość operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW

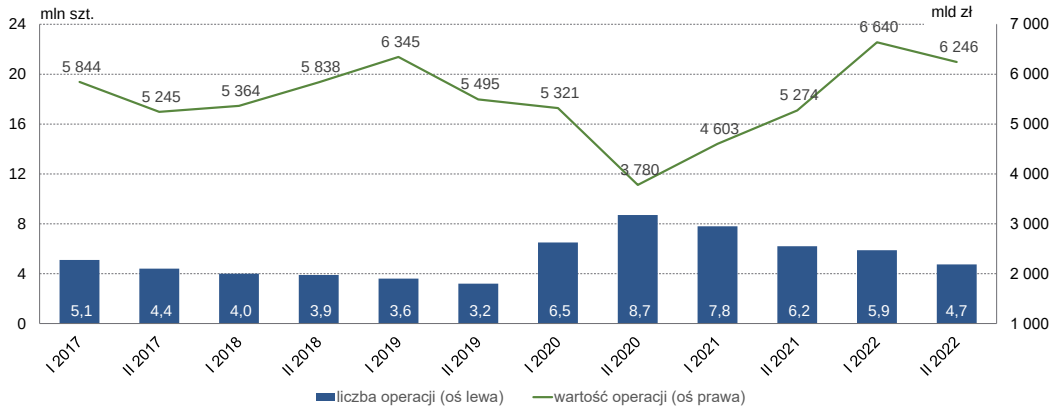

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KDPW

W dniu 1 grudnia 2022 r. zmieniono niektóre terminy w obsłudze zdarzeń korporacyjnych, aby skrócić okres pomiędzy poszczególnymi etapami operacji, w szczególności pomiędzy dniem ustalenia uprawnionych a dniem realizacji świadczenia pieniężnego. Zmiany te odpowiadają standardom obowiązującym w zagranicznych systemach depozytowych.

W II połowie 2022 r. KDPW kontynuował prace związane z dostosowaniem swojego systemu rozrachunkowego do działania w nowym systemie TARGET, w wyniku prac nad konsolidacją platformy TARGET2 i TARGET2-Securities. Ponadto wprowadzono drugi składnik uwierzytelnienia w dostępie do portalu usług (https://online.kdpw.pl), oferowanych przez KDPW emitentom lub uczestnikom bezpośrednim w ramach aplikacji: Walne Zgromadzenia, Wypłata Świadczeń, Identyfikacja Akcjonariuszy, Organy Statutowe – Głosowania oraz Rejestracja emisji.

3.1.2. System SKARBNET4

System SKARBNET4 prowadzony przez NBP pełni funkcję centralnego depozytu dla bonów pieniężnych NBP i bonów skarbowych, a także obsługuje transakcje tymi papierami wartościowymi, tj. służy do rozliczania i rozrachunku transakcji nimi. Na koniec grudnia 2022 r. uczestnikami w systemie SKARBNET4 było 38 podmiotów (37 banków i BFG).

W II półroczu 2022 r. w systemie SKARBNET4 przetworzono 2 106 transakcji bonami pieniężnymi NBP na kwotę 11 846 mld zł (w I półroczu 2022 r. było to 2 266 transakcji o wartości 11 259 mld zł).

[34] *Rozporządzenie delegowane Komisji UE 2022/1930 z dnia 6 lipca 2022 r. zmieniające regulacyjne standardy techniczne określone w rozporządzeniu delegowanym (UE) 2018/1229 w odniesieniu do daty rozpoczęcia stosowania przepisów dotyczących systemu zakupu na otwartym rynku* (Dz. Urz. UE L 266 z 13.10.2022, s. 13).

Oznacza to, że w analizowanym okresie nastąpił spadek liczby przetworzonych transakcji bonami pieniężnymi NBP o 7,1%, przy jednoczesnym wzroście ich wartości o 5,2% (wykres 30). Transakcji bonami skarbowymi nie obsługiwano, gdyż nie znajdowały się one w obiegu (w 2022 r. nie były emitowane przez Ministerstwo Finansów).

Wykres 30. Liczba i wartość transakcji bonami pieniężnymi NBP w systemie SKARBNET4

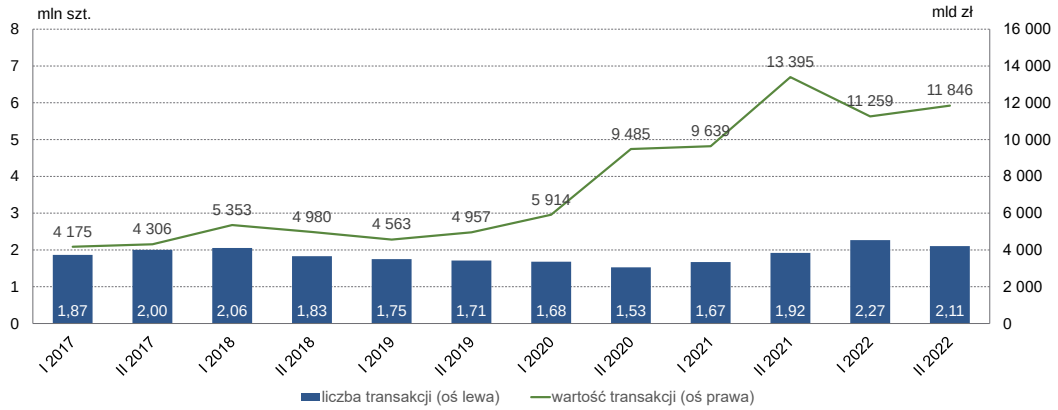

Źródło: opracowanie własne NBP

W dniu 23 grudnia 2022 r. wprowadzono zmiany w *Regulaminie prowadzenia przez Narodowy Bank Polski rachunków i kont depozytowych bonów skarbowych i bonów pieniężnych NBP w systemie SKARBNET4 oraz przeprowadzania w tym systemie operacji na papierach wartościowych*[35]. Wynikały one ze wspomnianego opóźnienia stosowania w UE przepisów dotyczących procedury zakupu na otwartym rynku (*buy-in*) do 2 listopada 2025 r. Procedura ta jest uruchamiana z inicjatywy uczestnika systemu SKARBNET4 w przypadku nieprzeprowadzenia rozrachunku transakcji na bonach skarbowych lub bonach pieniężnych NBP w terminie 4 dni roboczych po zamierzonej dacie rozrachunku i polega na dostarczeniu danych bonów uczestnikowi nabywającemu w odpowiednim czasie. Przesunięcie terminu stosowania przepisów dla procedury *buy-in* jest neutralne dla systemu SKARBNET4, gdyż obecnie w obiegu są tylko bony pieniężne NBP o terminach zapadalności nieprzekraczających 8 dni (zazwyczaj 7-dniowe). Dla takich papierów wartościowych procedura *buy-in* nie może mieć zastosowania.

3.2. Systemy rozliczeń papierów wartościowych

3.2.1. Systemy rozliczeń papierów wartościowych prowadzone przez KDPW_CCP S.A.

KDPW_CCP jest kontrahentem centralnym, który oferuje rozliczanie:

[35] Uchwała nr 47/2022 Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 5 grudnia 2022 r. zmieniająca uchwałę w sprawie wprowadzenia *„Regulaminu prowadzenia przez Narodowy Bank Polski rachunków i kont depozytowych bonów skarbowych i bonów pieniężnych NBP w systemie SKARBNET4 oraz przeprowadzania w tym systemie operacji na papierach wartościowych”* (Dz. Urz. NBP poz. 19).

- transakcji następującymi nominowanymi w złotych instrumentami finansowymi znajdującymi się w obrocie zorganizowanym: akcjami, prawami do akcji (PDA), prawami poboru, certyfikatami inwestycyjnymi, obligacjami skarbowymi, obligacjami nieskarbowymi, listami zastawnymi, tytułami uczestnictwa funduszy ETF, produktami strukturyzowanymi, a także kontraktami terminowymi na indeksy akcji i akcje spółek, opcje indeksowe, kontraktami *futures* na kursy walut, wskaźniki WIBOR i obligacje skarbowe,
- transakcji nominowanymi w euro papierami dłużnymi dopuszczonymi do obrotu zorganizowanego,
- zawieranych na rynku OTC nominowanych w złotych transakcji *outright* obligacjami skarbowymi,
- nominowanych w złotych i w euro transakcji pochodnych FRA, IRS, OIS i *basis swap*,
- transakcji *repo* zabezpieczonych obligacjami skarbowymi.

W 2022 r. KDPW_CCP rozliczał zawierane na prowadzonych przez GPW i BondSpot rynkach regulowanych oraz w alternatywnych systemach obrotu transakcje, które były objęte systemem zabezpieczania płynności rozliczeń transakcji opartym na wielostopniowym systemie zarządzania ryzykiem wspieranym metodyką SPAN. Na podstawie zezwolenia wydanego przez KNF w kwietniu 2022 r. izba rozliczeniowa KDPW_CCP rozpoczęła rozliczanie transakcji *repo* zawieranych na platformie Treasury BondSpot Poland.

Rozliczane w KDPW_CCP transakcje wspomnianymi instrumentami pochodnymi OTC były objęte systemem zabezpieczania płynności rozliczeń transakcji opartym na wielostopniowym systemie zarządzania ryzykiem wspieranym metodyką *Expected Shortfall*.

Na koniec 2022 r. w systemach rozliczeń, prowadzonych przez KDPW_CCP uczestniczyły 33 podmioty (34 na koniec czerwca)[36]. Uczestnikami funduszu rozliczeniowego dla rynku regulowanego GPW i BondSpot było 27 podmiotów, natomiast uczestnikami funduszu zabezpieczającego rozliczenia transakcji z alternatywnych systemów obrotu GPW i BondSpot (w tym platformy TBSP) było 26 instytucji. Do funduszu zabezpieczającego rozliczenia transakcji z rynku OTC wpłaty wnosiło natomiast 12 podmiotów.

W omawianym okresie w systemach rozliczeń prowadzonych przez KDPW_CCP przetworzono 19 273 tys. transakcji o wartości 460,4 mld zł (w I półroczu 2022 r. wielkości te wyniosły 22 198 tys. oraz 540,9 mld zł) [37]. W porównaniu z poprzednim półroczem oznacza to spadek zarówno liczby, jak i wartości transakcji, odpowiednio, o 13,18% oraz 14,89%.

[36] W II półroczu 2022 r. z listy uczestników wykreślono Dom Maklerski Banku Handlowego S.A., Millennium Dom Maklerski S.A., do tej listy dodano natomiast Fair Place Finance S.A., zaś w miejsce Getin Noble Bank S.A. dodano VeloBank S.A.

[37] Od I półrocza 2021 r. prezentowane wielkości są zgodne z danymi przekazywanymi przez KDPW_CCP S.A. na podstawie rozporządzenia Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 8 maja 2017 r. w sprawie danych i informacji przekazywanych przez podmioty prowadzące depozyt papierów wartościowych, system rejestracji instrumentów finansowych niebędących papierami wartościowymi oraz system rozrachunku (Dz. U. poz. 948). Dane za wcześniejsze okresy zostały odpowiednio skorygowane.

Wykres 31. Liczba i wartość transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP

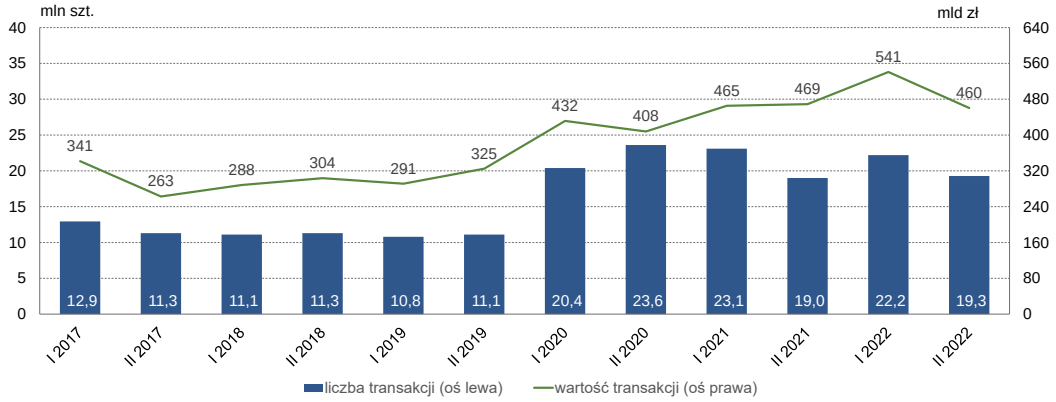

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KDPW_CCP

W II półroczu 2022 r. KDPW_CCP wprowadził istotne zmiany w systemie rozliczeń transakcji z rynku OTC. W dniach 17-18 grudnia 2022 r. izba, mając na uwadze rozwój rozliczeń transakcji instrumentami pochodnymi OTC, uruchomiła autorski moduł systemu kdpw_stream, dedykowany rozliczeniom tych transakcji, którym zastąpiła dotychczas wykorzystywany system Sentinel firmy Nasdaq. Do narzędzi systemu kdpw_stream wprowadzono nowe funkcjonalności umożliwiające m.in. kompresję rozliczanych transakcji, dostęp banków do informacji z zakresu zarządzania ryzykiem, w tym wyznaczanie krzywych stawek stóp procentowych, wycenę instrumentów finansowych, obliczanie komponentów depozytów zabezpieczających, obliczanie wpłat do funduszu zabezpieczającego OTC, wykonywanie testów oraz obsługę procesu niewypłacalności kontrahenta. Nowy system rozliczeniowy OTC pozwolił także na rozszerzenie wykorzystania komunikatów w formacie FpML (obsługiwanych m.in. przez Markit i LCH), co wpływa na szybkość przetwarzania procesów rozliczeniowych. Ponadto nowy system oferuje interfejs GUI, a także zwiększa elastyczność i pozwala na niższe koszty wprowadzania przyszłych zmian w zakresie usług rozliczeniowych oraz w systemie zarządzania ryzykiem.

3.2.2. System rozliczeń i rozrachunku IRGiT SRF

Na koniec 2022 r. w systemie IRGiT SRF zarejestrowanych było, jako uczestnicy, osiem podmiotów. W analizowanym okresie w systemie IRGiT SRF nie przetworzono żadnych transakcji.

4. Pozostałe elementy infrastruktury polskiego systemu płatniczego

4.1. Podmioty świadczące usługi płatnicze

Do instytucji świadczących usługi płatnicze należą przede wszystkim banki, które, zgodnie z przepisami ustawy – Prawo bankowe, prowadzą rachunki bankowe i świadczą te usługi w najszerszym możliwym zakresie.

Pozostałe instytucje świadczące usługi płatnicze to w szczególności[38]:

- spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe (SKOK-i)[39], które są objęte nadzorem KNF; z prowadzonych przez nie rachunków pieniężnych zarówno osoby fizyczne, jak i prawne mogą dokonywać rozliczeń w drodze bezgotówkowej,
- krajowe instytucje płatnicze (KIP), oferujące różne usługi płatnicze, m.in. prowadzenie rachunków płatniczych, realizację przelewów lub poleceń zapłaty, usługę acquiringu i przekazu pieniężnego. Działalność krajowej instytucji płatniczej prowadzona jest po uzyskaniu zezwolenia od KNF.
- małe instytucje płatnicze (MIP), prowadzące działalność w zakresie usług płatniczych, z wyłączeniem usługi inicjowania transakcji płatniczej i usługi dostępu do informacji o rachunku, a całkowita kwota transakcji płatniczych[40] nie może przekraczać kwoty stanowiącej równowartość 1 500 000 euro miesięcznie. Podjęcie tej działalności wymaga uzyskania wpisu do rejestru prowadzonego przez KNF.
- biura usług płatniczych (BUP) prowadzące działalność w zakresie świadczenia usługi przekazu pieniężnego, jeżeli miesięczna wartość wykonanych transakcji nie przekracza równowartości 500 000 euro. Działalność biur usług płatniczych prowadzona jest na podstawie wpisu do rejestru prowadzonego przez KNF.
- dostawcy świadczący wyłącznie usługę dostępu do informacji o rachunku (AISP). Działalność dostawców prowadzona jest na podstawie wpisu do rejestru prowadzonego przez KNF.
- zagraniczne instytucje płatnicze, czyli podmioty, które w pozostałych krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) uzyskały licencję na świadczenie usług płatniczych i na podstawie tzw. jednolitego paszportu mogą świadczyć takie usługi również w innych krajach EOG.

[38] Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2360, z późn. zm.).
[39] Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz. U. z 2022 r. poz. 924, z późn. zm.).
[40] Całkowita kwota transakcji płatniczych miesięcznie liczona jako wartość średnia całkowitej kwoty transakcji płatniczych z poprzednich 12 miesięcy.

- Poczta Polska S.A. wykonująca niektóre czynności bankowe[41], spośród których najważniejszą i najpowszechniejszą jest przyjmowanie wpłat na rachunki bankowe; oferowaną usługą jest również przekaz pocztowy, czyli przekazanie gotówki od wpłacającego do odbiorcy.
- instytucje realizujące przekazy pieniężne, wykonujące usługi przekazu w różnych walutach, najczęściej w obrocie międzynarodowym, ale niektóre świadczą również usługi w zakresie przekazów krajowych.
- Zakład Ubezpieczeń Społecznych, który, będąc dostawcą usług płatniczych jako organ administracji publicznej, umożliwia każdemu płatnikowi opłacenie kilku składek łącznie w formie jednego przelewu na prowadzone przez siebie indywidualne rachunki płatnicze do opłacania składek.

Wykaz numerów i identyfikatorów instytucji świadczących usługi płatnicze, takich jak banki i niebankowi dostawcy usług płatniczych prowadzący rachunki płatnicze i uczestniczący w systemach płatności, w tym informacja o numerach rozliczeniowych oraz o danych identyfikujących te instytucje, jest dostępny na stronie internetowej ewib.nbp.pl .

W analizowanym półroczu odnotowano dalsze ograniczenie sieci bankowej przy nieznacznie zmniejszającej się liczbie banków spółdzielczych oraz oddziałów instytucji kredytowych. Nieznacznie wzrosła liczba takich podmiotów świadczących usługi płatnicze, jak KIP, MIP i BUP oraz dostawców oferujących wyłącznie usługę dostępu do informacji o rachunku.

Według danych KNF na koniec 2022 r. funkcjonowało 30 banków komercyjnych, BGK oraz 496 banków spółdzielczych (o 4 mniej niż pół roku wcześniej). Do 34 zmniejszyła się liczba oddziałów instytucji kredytowych (tabela 9). Zanotowano również spadek oddziałów banków z 5 110 na koniec czerwca 2022 r. do 5 071 na koniec grudnia 2022 r. Liczba placówek i filii zmniejszyła się o 4,4% do 2 363.

Ponadto wśród podmiotów świadczących usługi płatnicze w analizowanym okresie nastąpił w porównaniu z I półroczem 2022 r.:

- spadek liczby placówek spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych o 1,1% (do 718) oraz wzrost liczby placówek Poczty Polskiej o 0,8% (do 6 893),
- wzrost liczby instytucji: KIP o 2,4% (do 42), MIP o 16,4% (do 149), BUP o 0,8% (do 1 193), AISP o 15,4% (do 15).

W omawianym półroczu łączna liczba instytucji świadczących usługi płatnicze wzrosła o 1,4% do 1 980, przy spadku liczby placówek do 15 045.

[41] Ustawa z dnia 5 września 2008 r. o komercjalizacji państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej „Poczta Polska" (Dz. U. z 2020 r. poz. 2064) oraz zgodnie ze statutem Spółki.

Tabela 9. Liczba podmiotów świadczących usługi płatnicze wg stanu na koniec czerwca i grudnia 2022 r.[42]

Banki, SKOK-i, placówki Poczty Polskiej oraz pośrednicy finansowi	VI 2022	XII 2022
Liczba banków i oddziałów instytucji kredytowych		
Liczba banków	31	31
Liczba banków spółdzielczych	500	496
Liczba oddziałów instytucji kredytowych	35	34
Sieć bankowa		
Liczba oddziałów w kraju	5 110	5 071
Liczba filii, ekspozytur i innych placówek obsługi klienta w kraju	2 472	2 363
SKOK-i		
Liczba kas	20	19
Liczba placówek	726	718
Poczta Polska		
Liczba instytucji	1	1
Liczba placówek	6 836	6 893
Krajowe Instytucje Płatnicze		
Liczba instytucji	41	42
Liczba podmiotów świadczących usługę acquiringu	24	25
Liczba podmiotów świadczących usługi płatnicze (inne niż acquiring)	9	10
Liczba podmiotów świadczących wyłącznie usługę przekazu pieniężnego	7	7
Małe Instytucje Płatnicze		
Liczba instytucji	128	149
Biura Usług Płatniczych		
Liczba instytucji	1 183	1 193
Dostawcy świadczący wyłącznie usługę dostępu do informacji o rachunku		
Liczba instytucji	13	15
Ogółem		
Liczba instytucji	**1 952**	**1 980**
Liczba placówek	**15 144**	**15 045**

Źródło: opracowanie własne na podstawie KNF, Poczty Polskiej, SKOK.

Na krajowym rynku usług płatniczych funkcjonują także podmioty pośredniczące w przekazach transgranicznych. Dane, jakie 32 takie podmioty przekazały do NBP za II półrocze 2022 r. wskazują, że tym okresie zrealizowano 431 999 transakcji wysłanych (spadek o 9,2% liczby w porównaniu do I półrocza 2022 r.). Wartość transakcji wysłanych zmniejszyła się z 10,5 mld zł do 10,1 mld zł. Jednocześnie w II półroczu 2022 r. odnotowano wzrost liczby transakcji otrzymanych do 747 394, przy nieznacznym spadku ich wartości do 11,7 mld zł (wykresy 32 i 33).

[42] Suma liczby placówek sieci bankowej, SKOK-ów i Poczty Polskiej.

Wykres 32. Liczba przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2015 – 2022

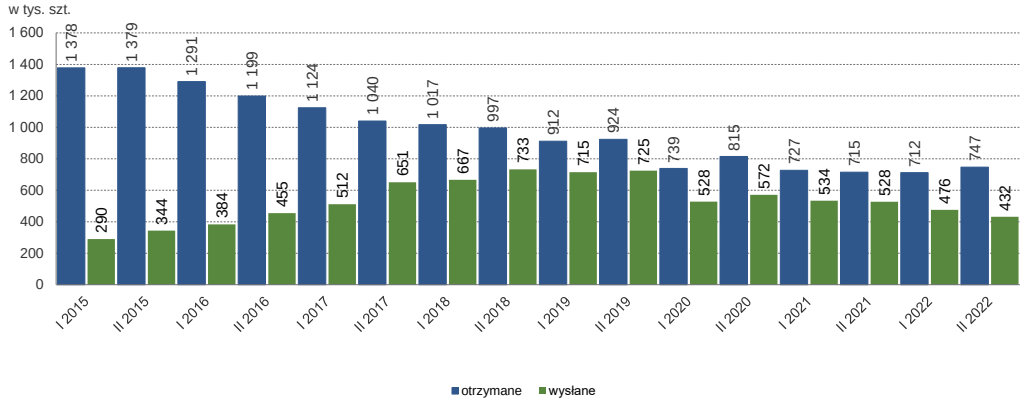

Źródło: dane NBP

Wykres 33. Wartość przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2015 – 2022

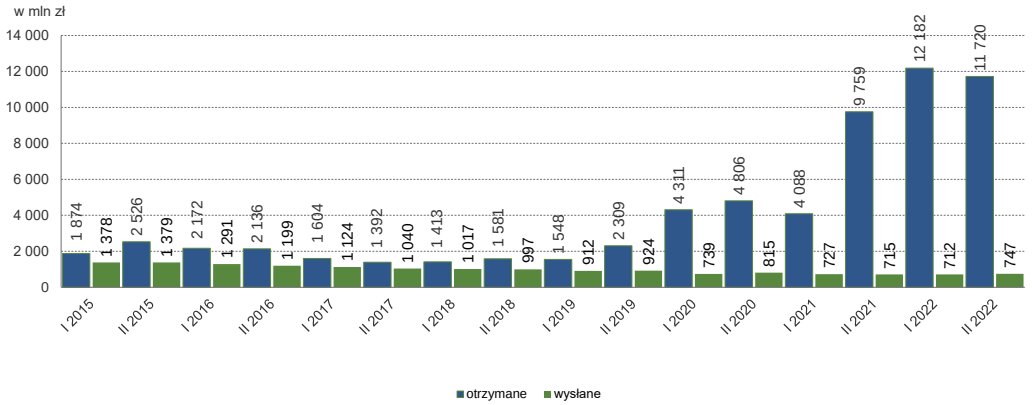

Źródło: dane NBP

4.2. Schematy płatnicze

Na koniec II półrocza 2022 r. w Polsce funkcjonowało 11 schematów płatniczych (schemat Diners Club wycofano z Polski w I półroczu 2022 r.) objętych nadzorem systemowym Prezesa NBP:

1. trzy schematy płatnicze będące systemami kart płatniczych:

- Visa Europe, prowadzony przez Visa Europe Limited;
- Mastercard, prowadzony przez Mastercard Europe SA;
- American Express, prowadzony przez American Express Services Europe Limited;

2. osiem schematów płatniczych niebędących systemami kart płatniczych:

- Schemat Płatniczy BLIK, prowadzony przez Polski Standard Płatności Sp. z o.o.;

- YetiPay, prowadzony przez YetiPay Sp. z o.o.;
- mPay, prowadzony przez mPay S.A.;
- SkyCash, prowadzony przez SkyCash Poland S.A.;
- Smoopay, prowadzony przez Planet Pay Sp. z o.o.;
- Billon, prowadzony przez Billon Solutions Sp. z o.o.;
- payeye, prowadzony przez PayEye Sp. z o.o.;
- PaySperience, prowadzony przez UPEPO Sp. z o.o.

W omawianym okresie łącznie we wszystkich schematach płatniczych zostało zrealizowano 4,5 mld transakcji płatniczych o wartości 389,3 mld zł. W porównaniu z poprzednim półroczem nastąpił wzrost zarówno liczby, jak i wartości transakcji, odpowiednio o 12,6% i 15,0%.

Wykres 34. Liczba transakcji płatniczych zrealizowanych w schematach płatniczych w latach 2019 - 2022

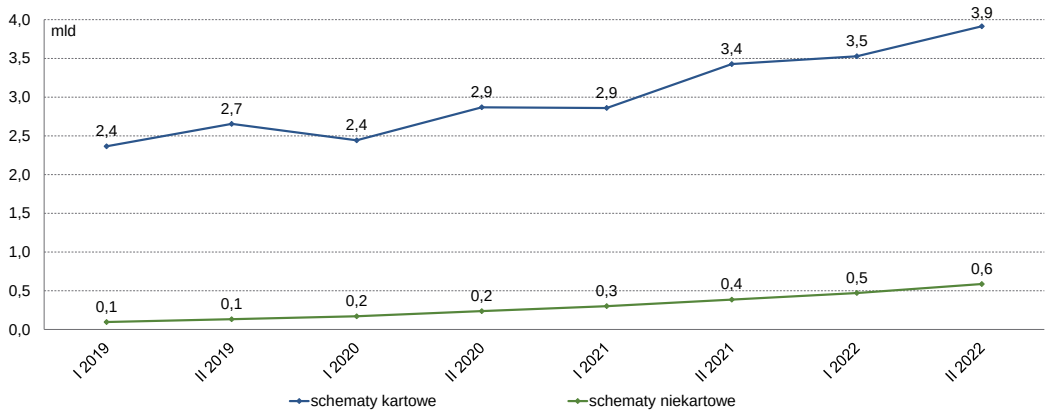

Źródło: dane NBP

Wykres 35. Wartość transakcji płatniczych zrealizowanych w schematach płatniczych w latach 2019 - 2022

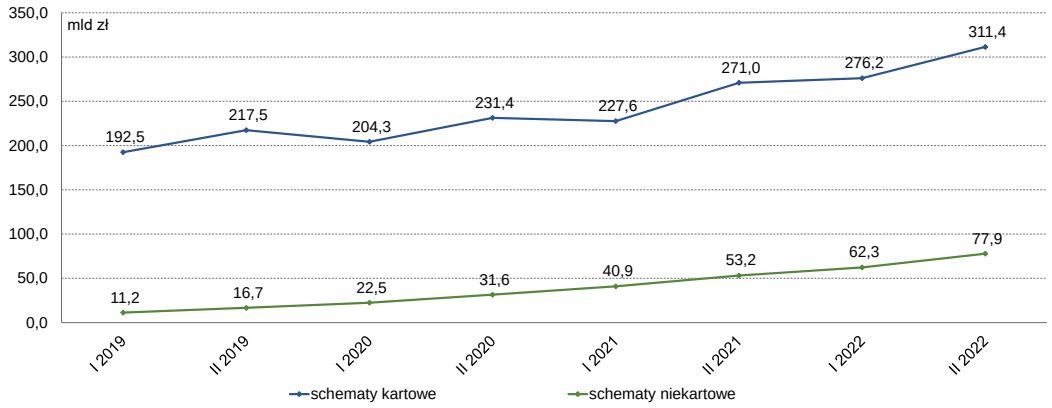

Źródło: dane NBP

W schematach kartowych widać utrzymujący się od początku 2017 r. trend wzrostowy transakcji, z przejściowym załamaniem w I połowie 2020 r. spowodowanym nakładanymi przez rząd obostrzeniami w związku z wybuchem pandemii wirusa SARS-CoV-2 oraz wyraźnie wyższą niż

w poprzednich okresach dynamiką wzrostu w II półroczu 2021 r. Natomiast w przypadku schematów niekartowych w ostatnich czterech latach obserwowany jest stabilny wzrost zarówno liczby, jak i wartości realizowanych transakcji.

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości transakcji płatniczych[43] w podziale na: transakcje w terminalach POS, zdalne transakcje kartami płatniczymi dokonywane za pomocą poczty email, telefonu lub w Internecie (MO/TO/IO) oraz transakcje w bankomatach oraz zmian, jakie miały miejsce między I i II półroczem 2022 r. przedstawia tabela 10. Największe tempo wzrostu odnotowano w przypadku liczby i wartości transakcji MO/TO/IO.

Tabela 10. Liczba i wartość transakcji płatniczych w schematach płatniczych w I i II półroczu 2022 r.

	Schematy płatnicze	I półrocze 2022 r.	II półrocze 2022 r.	Zmiana
Liczba transakcji płatniczych	**Ogółem**	**3 998,4 mln**	**4 501,8 mln**	**12,6%**
	Terminale POS	3 432,9 mln	3 848,4 mln	12,1%
	MO/TO/IO	446,7 mln	527,0 mln	18,0%
	Bankomaty	118,8 mln	126,5 mln	6,5%
Wartość transakcji płatniczych (w zł)	**Ogółem**	**338,5 mld**	**389,3 mld**	**15,0%**
	Terminale POS	212,0 mld	244,1 mld	15,1%
	MO/TO/IO	54,6 mld	66,8 mld	22,3%
	Bankomaty	71,9 mld	78,5 mld	9,1%

Źródło: dane NBP

4.3. Bankomaty

Według danych otrzymanych od banków i niebankowych operatorów bankomatów, na koniec grudnia 2022 r. liczba bankomatów (urządzeń umożliwiających wypłatę gotówki oraz urządzeń umożliwiających zarówno wypłatę jak i wpłatę - recyclery) wyniosła w Polsce 21 310 (spadek o 0,9% w porównaniu z końcem czerwca). Oznacza to kontynuację tendencji spadkowej zapoczątkowanej w II półroczu 2017 r. Od I półrocza 2015 r. NBP gromadzi również dane dotyczące liczby wpłatomatów (urządzenia umożliwiające jedynie wpłatę gotówki) oraz recyclerów, których liczba od tego czasu powiększyła się prawie trzykrotnie, na koniec 2022 r. w Polsce było ponad 10,2 tys. takich urządzeń (wykres 36).

[43] Prezentowane dane obejmują transakcje: krajowe, instrumentami płatniczymi wydanymi w Polsce, dokonane na terenie Polski, przetworzone i rozliczone w schematach płatniczych (w tym w systemach kart płatniczych). Dane nie obejmują transakcji dokonanych kartami płatniczymi rozliczanych w ramach jednej instytucji finansowej (transakcje typu *„on-us"*).

Wykres 36. Liczba bankomatów oraz liczba wpłatomatów i recyclerów w latach 2015 - 2022

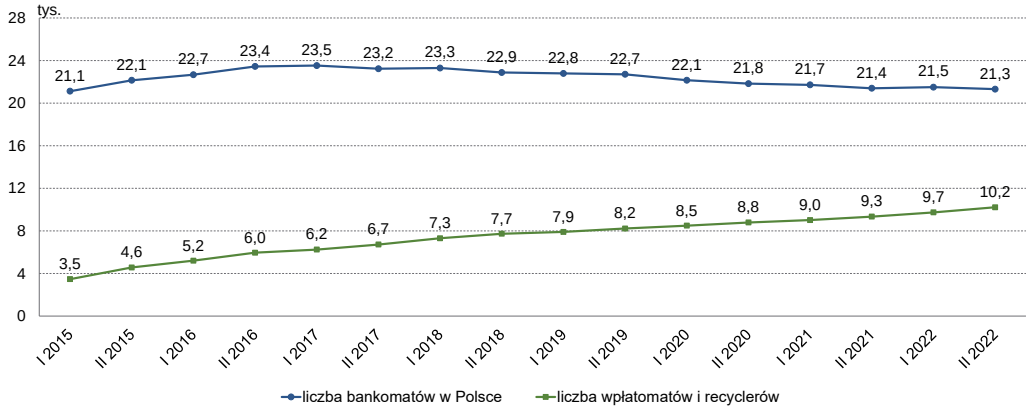

Źródło: dane NBP
Uwaga: recyclery zawarte są również w kategorii: liczba bankomatów w Polsce

W II półroczu 2022 r. zrealizowano 300,7 mln transakcji w bankomatach i było ich o 16,5 mln więcej (wzrost o 5,8% w porównaniu z poprzedzającym półroczem). W analizowanym okresie odnotowano 252,8 mln transakcji wypłaty gotówki w bankomatach (wzrost o 4,6%). Udział wypłaty gotówki w bankomatach we wszystkich transakcjach bankomatowych zmniejsza się systematycznie, począwszy od 2012 r. i w II półroczu 2022 r. wyniósł 84%. Spadek ten spowodowany jest przede wszystkim rosnącą popularnością innych usług realizowanych przez urządzenia, w szczególności samoobsługowych depozytów gotówkowych w recyclerach oraz wpłatomatach.

Łączna wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach wynosiła 306,1 mld zł (wzrost o 8,0%), z czego na operacje wypłat gotówki przypadło 193,2 mld zł (wzrost o 3,9%). Średnioroczne tempo wzrostu wartości wypłat gotówki w okresie 2015 – 2022 (2,0%) jest znacznie wolniejsze niż tempo wzrostu wartości wszystkich transakcji bankomatowych (4,5%). Przekłada się to na spadek udziału wartości wypłat gotówkowych w bankomatach we wszystkich transakcjach bankomatowych, który w II półroczu 2022 r. wyniósł 63,1% (w I półroczu 2015 r. było to 88,8%). Główną przyczyną takiej zmiany jest rosnąca popularność dokonywania we wpłatomatach oraz recyclerach wpłat depozytów gotówkowych. W I półroczu 2015 r. wartość wpłat depozytów wynosiła 18,3 mld zł, podczas gdy w II półroczu 2022 r. wartość ta była ponad 6-krotnie większa i osiągnęła 112,9 mld zł.

Wykres 37. Liczba transakcji bankomatowych oraz wypłaty gotówki w latach 2015 – 2022

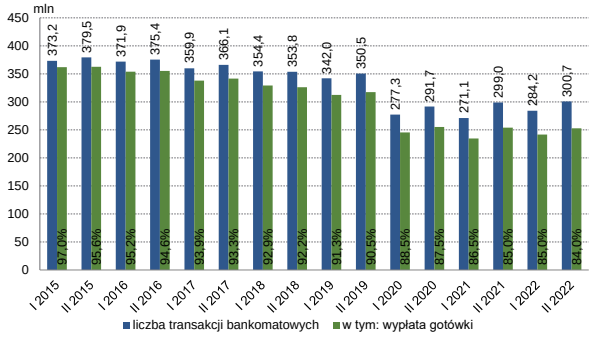

Źródło: dane NBP

Wykres 38. Wartość transakcji bankomatowych oraz wypłaty gotówki w latach 2015 – 2022

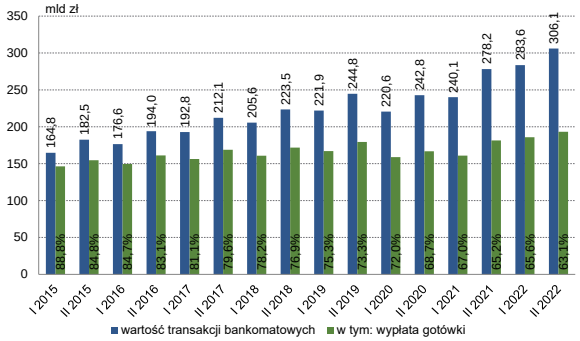

Źródło: dane NBP

W II półroczu 2022 r. wartość średnia transakcji bankomatowej wynosiła 1017,9 zł (wzrost o 2,0%). Pojęciem transakcja bankomatowa określane są takie transakcje jak: wypłata gotówki, depozyt gotówkowy, przelew oraz zakup towarów/usług. W przypadku najbardziej popularnego rodzaju transakcji bankomatowej, tj. wypłaty gotówki w bankomacie, średnia wartość transakcji wynosiła w II półroczu 2022 r. 764,3 zł (spadek o 0,6%). Różnica między średnią wartością transakcji bankomatowej a średnią wartością wypłaty gotówki wynosiła 253,6 zł i wynikała ze stosunkowo dużego udziału transakcji wpłat gotówki do bankomatu (depozytów gotówkowych) o średniej wartości 2 363,1 zł w II półroczu 2022 r.

Wykres 39. Średnia wartość transakcji bankomatowej oraz wypłaty gotówki w latach 2015 – 2022

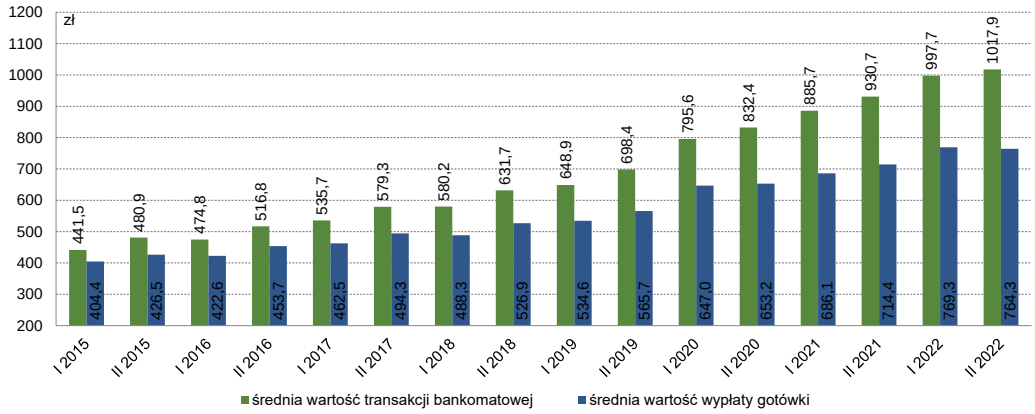

Źródło: dane NBP

Średnia dzienna liczba wypłat gotówkowych w bankomatach w II półroczu 2022 r. wynosiła 1,37 mln (wzrost o 2,9% w porównaniu z poprzedzającym półroczem), a ich średnia dzienna wartość 1,05 mld zł (wzrost o 2,2%).

Wykres 40. Średnia dzienna liczba oraz wartość wypłat w Polsce w latach 2015 - 2022

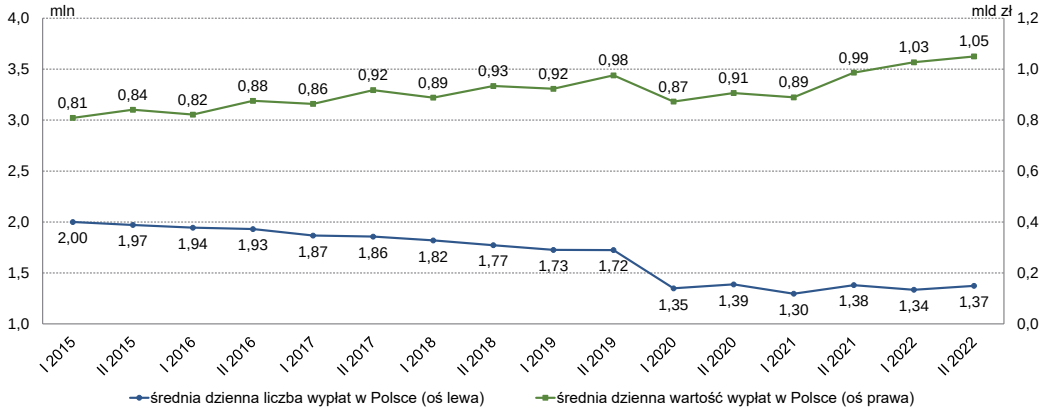

Źródło: dane NBP

4.4. Punkty handlowo – usługowe akceptujące karty płatnicze

Z danych uzyskanych od agentów rozliczeniowych wynika, że na koniec grudnia 2022 r. na polskim rynku funkcjonowało łącznie 618 531 akceptantów kart płatniczych (więcej o 2% w porównaniu z końcem czerwca). Zwiększyła się liczba akceptantów oferujących płatności kartowe – zarówno przy użyciu terminali POS (wzrost o 1,7%), jak i w sieci Internet (wzrost o 6,1%). Wskazuje to na pewne zmniejszenie dynamiki rozwoju sieci akceptacji kart płatniczych w drugim półroczu 2022 r. (kanałów niezdalnych – terminali POS oraz zdalnych – Internet).

Wykres 41. Liczba akceptantów wyposażonych w terminale POS oraz liczba akceptantów akceptujących płatności kartowe w Internecie w latach 2015 – 2022

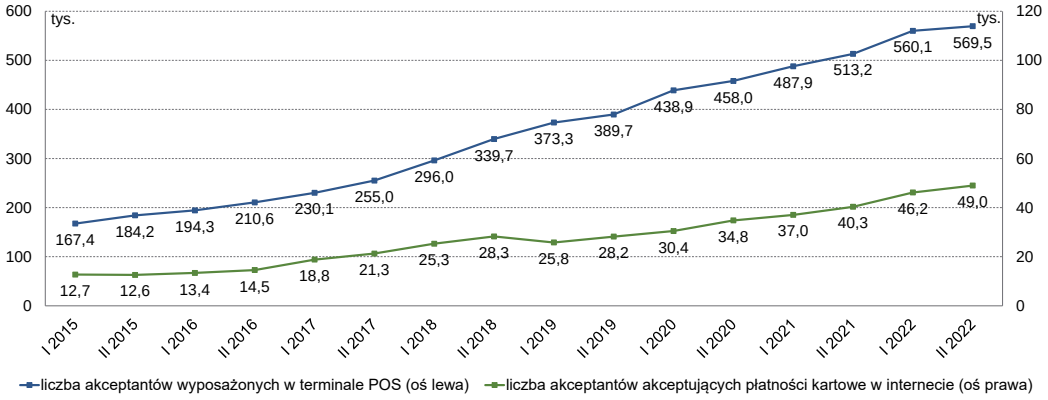

Źródło: dane NBP

Na koniec grudnia 2022 r. w Polsce funkcjonowało 886 502 punktów handlowo usługowych wyposażonych łącznie w 1 220 597 terminali POS (wzrost o 2,3% w porównaniu z końcem czerwca). Wyhamowanie wieloletniego trendu wzrostowego liczby POS może być oznaką stopniowego nasycenia polskiego rynku terminalami płatniczymi.

Wykres 42. Liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS oraz liczba terminali POS w latach 2015 – 2022

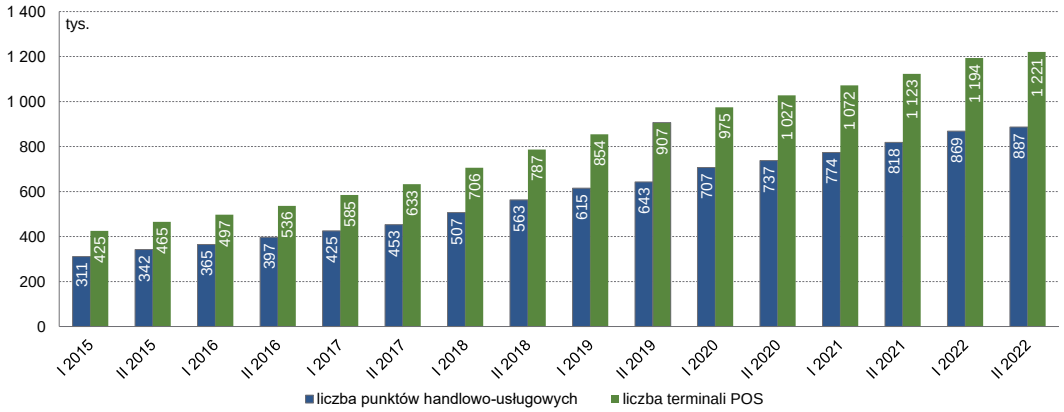

Źródło: dane NBP

Według danych uzyskanych od agentów rozliczeniowych, w II półroczu 2022 r. zrealizowano 4,4 mld bezgotówkowych transakcji kartowych (z wyłączeniem transakcji *cash back*) o wartości 303,7 mld zł. W stacjonarnych punktach handlowo - usługowych zlokalizowanych w Polsce dokonano ponad 4,3 mld bezgotówkowych transakcji kartowych (wzrost o 11,7% w porównaniu do poprzedniego półrocza). Wartość tych transakcji zwiększyła się o 15,9% w porównaniu z I półroczem 2022 r. do 285,8 mld zł (wykres 43). Średnia wartość bezgotówkowej transakcji kartowej w terminalach POS była większa o 3,8% względem I półrocza 2022 r. i wyniosła 66,4 zł.

Wykres 43. Liczba i wartość bezgotówkowych transakcji kartowych w terminalach POS zrealizowanych u akceptantów w Polsce w latach 2015 – 2022

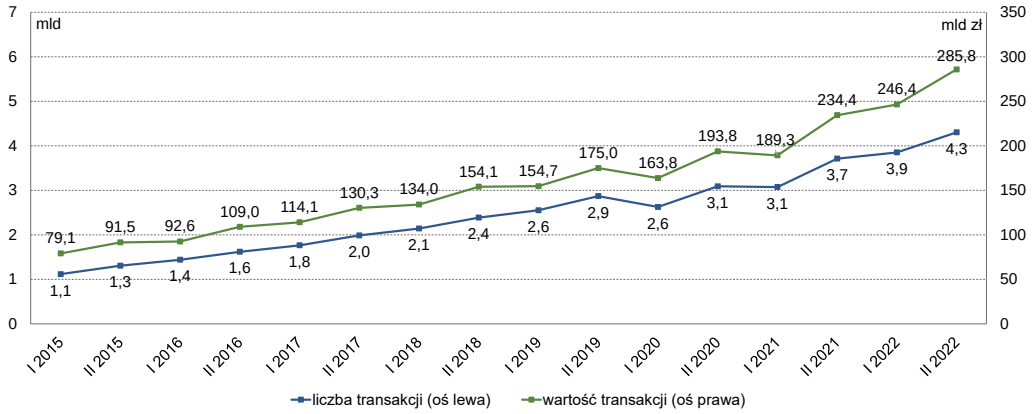

Źródło: dane NBP

W analizowanym okresie kontynuowany był systematyczny wzrost liczby i wartości transakcji kartowych przeprowadzanych w sklepach internetowych (wykres 44). W II półroczu 2022 r. rozliczono ponad 108 mln takich transakcji (więcej o 5,1% w porównaniu z poprzednim półroczem) o wartości 17,84 mld zł (wzrost o 15,6%). W porównaniu z I półroczem 2022 r. średnia wartość bezgotówkowej transakcji kartowej w Internecie wzrosła o 10% i osiągnęła wartość 165,1 zł.

Wykres 44. Liczba i wartość transakcji kartowych zrealizowanych w Internecie w latach 2015 – 2022

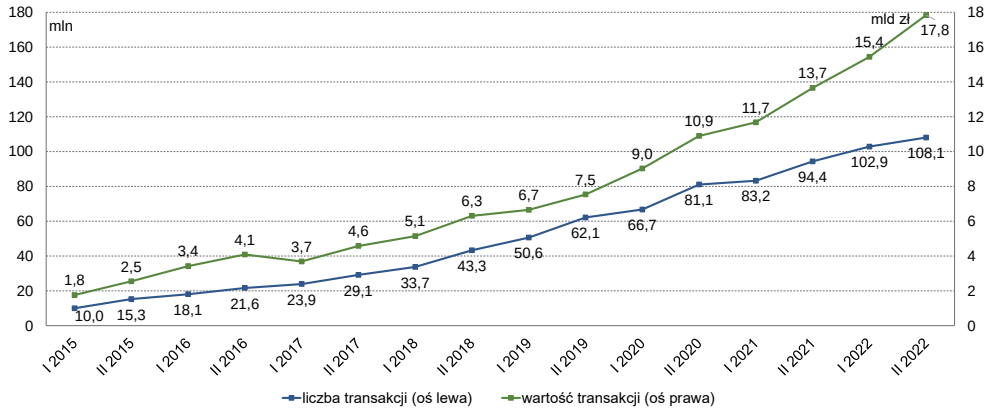

Źródło: dane NBP

W II półroczu 2022 r. zauważalny udział we wzroście liczby i wartości bezgotówkowych transakcji kartowych zrealizowanych u akceptantów prowadzących działalność w Polsce miały operacje dokonane kartami płatniczymi wydanymi za granicą. Zgodnie z danymi przekazanymi przez agentów rozliczeniowych, w II półroczu 2022 r. liczba i wartość takich transakcji wyniosły odpowiednio 182,9 mln (wzrost o 32,7%) oraz 25,7 mld zł (wzrost o 40,8%). Istotną przyczyną tak dużego zwiększenia się liczby i wartości transakcji kartami wydanymi za granicą była agresja zbrojna Rosji w Ukrainie i związany z nią napływ obywateli tego kraju do Polski. W analizowanym okresie transakcje kartami ukraińskimi stanowiły 31,7% ogólnej liczby transakcji zrealizowanych kartami zagranicznymi na terenie Polski oraz 18,9% ich wartości.

4.5. Usługa *cash back*

Usługa *cash back*, nazywana także wypłatą sklepową, jest usługą bankową, dzięki której posiadacz karty płatniczej może wypłacić gotówkę przy okazji dokonywania płatności kartą za zakupy w placówce handlowej. Transakcja *cash back* może być zrealizowana wyłącznie razem z płatnością kartą płatniczą. Z usługi mogą korzystać wszyscy posiadacze kart płatniczych Visa i Mastercard wydanych przez banki, które uruchomiły funkcjonalność *cash back*.

Od 1 września 2022 r. obie organizacje kartowe – Visa i Mastercard, po wcześniejszym uzyskaniu odpowiedniej zgody Prezesa NBP, zwiększyły limit jednorazowej transakcji *cash back* w Polsce do 1 000 zł. Poprzednio w ramach tej usługi możliwa była wypłata gotówki o wartości do 300 zł dla kart Visa i do 500 zł dla kart Mastercard. Podwyższenie limitów wypłaty *cash back* może wpłynąć na zwiększenie – wciąż stosunkowo niewielkiej – popularności tej usługi w Polsce.

Dane przekazane przez agentów rozliczeniowych sugerują, że dostępność tej usługi w Polsce nie zmienia się istotnie. Na koniec 2022 r. usługę *cash back* oferowało 187,4 tys. akceptantów (spadek o 0,6 %), posiadających blisko 280 tys. placówek (spadek o 0,4% w porównaniu z końcem czerwca) wyposażonych łącznie w 353,2 tys. terminali POS umożliwiających realizację wypłaty sklepowej.

Wykres 45. Liczba akceptantów, placówek i terminali POS z usługą *cash back* w latach 2015 – 2022

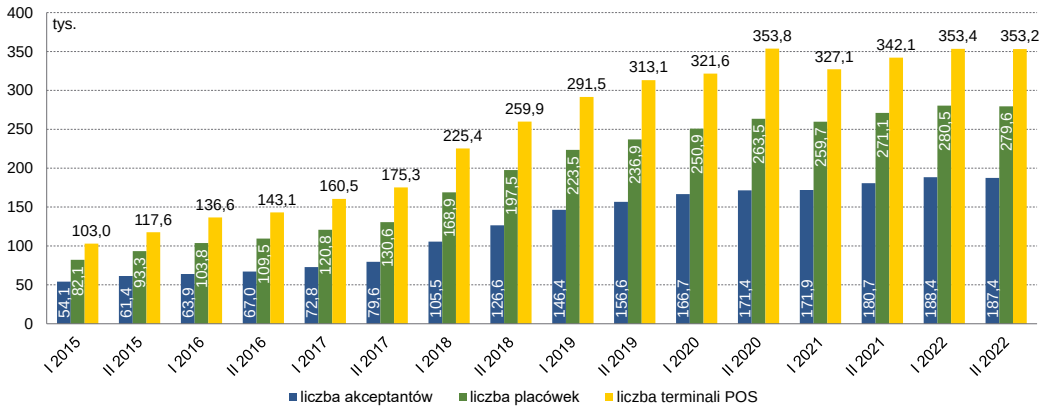

Źródło: dane NBP

Zainteresowanie usługą *cash back* pozostaje niewielkie i stabilne, o czym świadczy nieznaczny wzrost liczby transakcji zrealizowanych w II połowie 2022 r. (o 0,1%) do 11 mln. Jednocześnie z danych pozyskiwanych przez NBP wynika, że konsumenci decydują się na wypłacanie tą metodą coraz wyższych kwot. Łączna wartość tych transakcji wzrosła o 10,8% względem I półrocza 2022 r. do ponad 1,7 mld zł (wykres 46). Przełożyło się to na zwiększenie średniej wartości wypłat w ramach usługi *cash back* – z 142,7 zł do 157,9 zł w II połowie 2022 r. (wzrost o 10,6%).

Wykres 46. Liczba i wartość transakcji *cash back* w latach 2015 – 2022

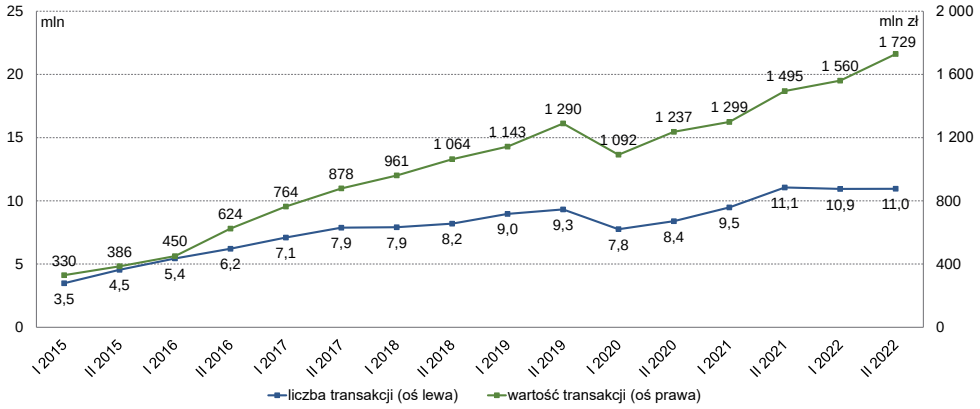

Źródło: dane NBP

5. Rachunki bankowe i bezgotówkowe instrumenty płatnicze

5.1. Rachunki bankowe

Liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych, prowadzonych przez banki oraz spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, jest wskaźnikiem obrazującym poziom rozwoju obrotu bezgotówkowego. Natomiast ze średniej liczby transakcji bezgotówkowych przypadających na jeden rachunek można wnioskować o aktywności posiadaczy tych rachunków.

Wykres 47. Liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych oraz średnia liczba transakcji przypadających na jeden rachunek

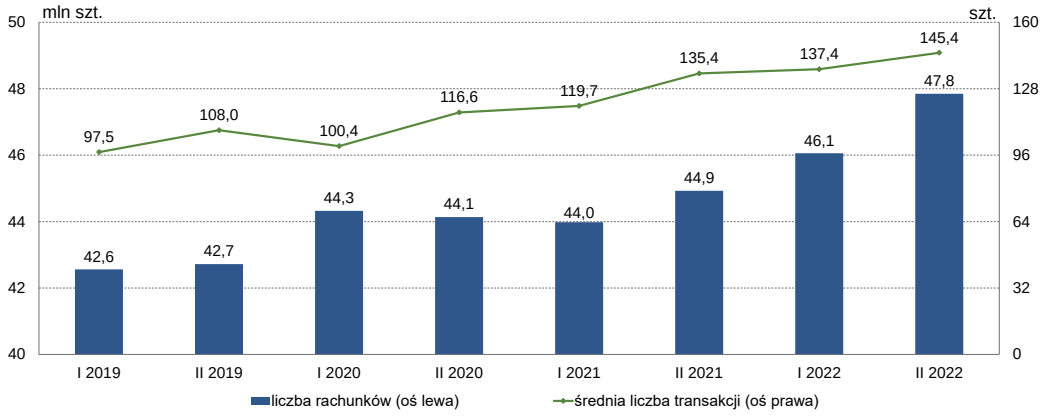

Źródło: dane NBP

W analizowanym okresie kontynuowany był wyraźny trend wzrostowy liczby bieżących rozliczeniowych rachunków dla osób fizycznych. Na koniec drugiego półrocza 2022 r. liczba takich rachunków wyniosła 47,8 mln, co oznacza wzrost o 1,8 mln (3,9%) w porównaniu z końcem czerwca 2022 r. (wykres 47). Towarzyszyła temu większa aktywność użytkowników rachunków. Średnia liczba transakcji przypadających na jeden rachunek zwiększyła się z 137,4 w I półroczu 2022 r. do 145,4 w II półroczu 2022 r., tj. o 5,8%. Główny wpływ na to miały wzrost liczby transakcji kartowych oraz liczby poleceń przelewów, a więc częstsze wykorzystywanie instrumentów bezgotówkowych będących do dyspozycji posiadaczy rachunków płatniczych.

5.2. Bezgotówkowe instrumenty płatnicze

Dominującym instrumentem płatniczym umożliwiającym realizację płatności bezgotówkowych jest karta płatnicza. Na drugim miejscu znajduje się przelew (tabela 11). W 2022 r. udział transakcji zrealizowanych tymi instrumentami płatniczymi wynosił prawie 90% wszystkich transakcji bezgotówkowych i utrzymuje się na zbliżonym poziomie od 2019 r.

Tabela 11. Liczba transakcji bezgotówkowych w Polsce w latach 2019-2022[44]

Okres	Karty płatnicze		Przelewy[1]		Polecenie zapłaty		Czeki		Razem
	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)
2019	5 720 847	65,28	3 014 631	34,40	28 147	0,32	74	0,001	8 763 700
I 2019	2 680 348	64,61	1 454 388	35,06	14 053	0,34	37	0,001	4 148 827
II 2019	3 040 499	65,89	1 560 243	33,81	14 094	0,31	37	0,001	4 614 873
2020	6 090 662	63,49	3 473 978	36,21	28 164	0,29	51	0,001	9 592 855
I 2020	2 797 142	62,89	1 636 661	36,80	14 161	0,32	24	0,001	4 447 987
II 2020	3 293 520	64,01	1 837 318	35,71	14 003	0,27	27	0,001	5 144 868
2021	7 279 770	64,15	4 038 665	35,59	29 669	0,26	40	0,000	11 348 145
I 2021	3 316 499	62,98	1 934 556	36,74	14 697	0,28	19	0,000	5 265 771
II 2021	3 963 271	65,16	2 104 109	34,59	14 972	0,25	21	0,000	6 082 374
2022	8 566 775	64,49	4 687 654	35,29	29 326	0,22	37	0,000	13 283 792
I 2022	4 064 328	64,22	2 249 993	35,55	14 450	0,23	19	0,000	6 328 789
II 2022	4 502 448	64,74	2 437 661	35,05	14 876	0,21	19	0,000	6 955 003

Źródło: dane NBP

5.2.1. Karty płatnicze

Według danych od wydawców kart, na koniec 2022 r. na polskim rynku było w obiegu 44,5 mln kart płatniczych (wykres 48). W II półroczu 2022 r. liczba kart zwiększyła się o 587,2 tys., co oznacza wzrost o 1,3% w porównaniu z poprzedzającym półroczem. Karty debetowe były najliczniejszą kategorią (37,2 mln). Na koniec 2022 r. karty te stanowiły 83,6% ogólnej liczby kart płatniczych. Równocześnie udział kart kredytowych wynosił 11,6% (na koniec 2022 r. było ich 5,2 mln, czyli o 2,7% więcej). Karty przedpłacone miały 4,4% udziału w rynku.

[44] Polecenia przelewu realizowane w ramach systemów: SORBNET2, TARGET2-NBP, Elixir, Euro Elixir, Express Elixir, BlueCash, BLIK oraz przelewów międzyoddziałowych i wewnątrzoddziałowych.

Wykres 48. Liczba kart płatniczych oraz udziały kart debetowych, kredytowych i przedpłaconych w całkowitej liczbie kart na koniec okresów półrocznych w latach 2015 – 2022

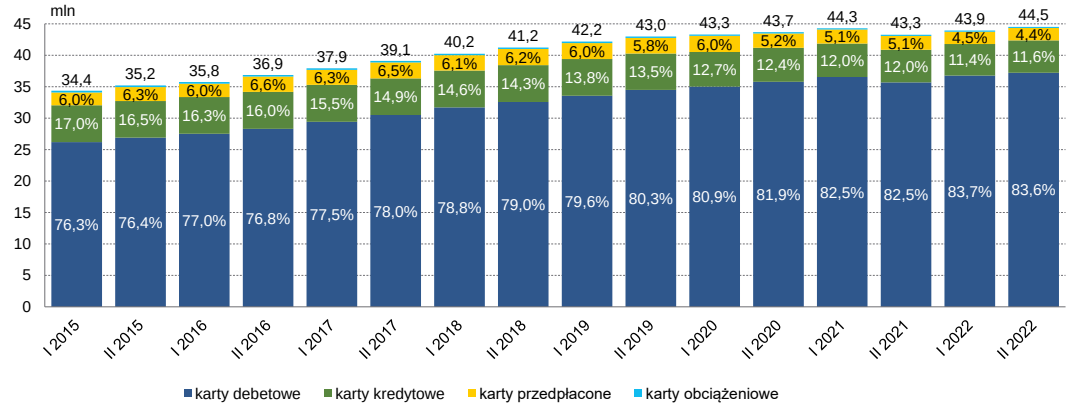

Źródło: dane NBP

W II połowie 2022 r. karty płatnicze posłużyły do realizacji 4,8 mld transakcji, co oznacza wzrost o 10,3% niż w poprzedzającym półroczu. Wartość przeprowadzonych transakcji wyniosła 576 mld zł, tj. o 54,8 mld zł więcej niż w I połowie roku (wykres 49).

Wykres 49. Liczba i wartość transakcji kartami w kolejnych półroczach w latach 2015 – 2022

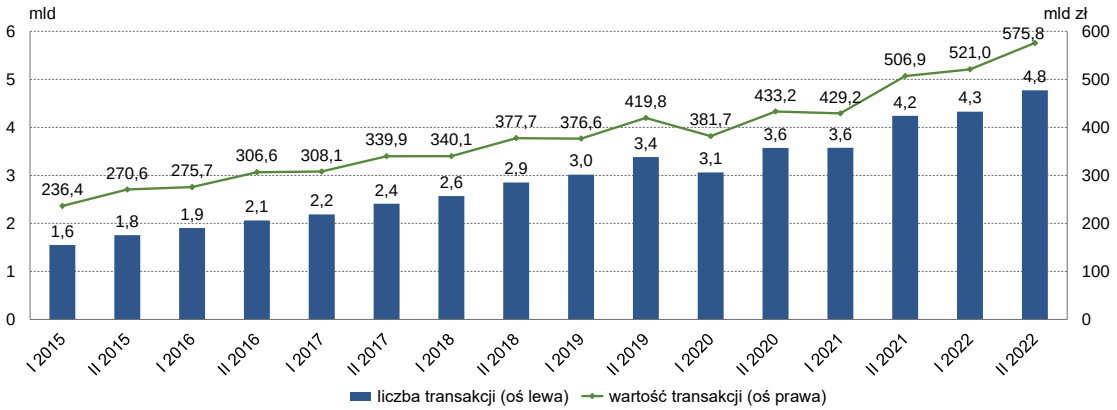

Źródło: dane NBP

Transakcje zbliżeniowe

Ostatnie dziesięć lat było okresem upowszechnienia się w Polsce kart zbliżeniowych. Na koniec 2022 r. kart z funkcją zbliżeniową było 41,6 mln, co stanowiło 93,5% wszystkich kart płatniczych (wykres 50). Liczba kart zbliżeniowych zwiększyła się o 127,0 tys. w porównaniu z końcem czerwca. Wzrosła także liczba terminali przystosowanych do płatności zbliżeniowych. Na koniec 2022 r. na rynku funkcjonowało 1,2 mln takich terminali, a zatem w ciągu omawianego półrocza przybyło ich 27,0 tys. (wzrost o 2,3%) (wykres 50). Cechą charakterystyczną polskiego rynku płatności jest całościowe przystosowanie sieci dostępnych terminali do obsługi transakcji zbliżeniowych.

Wykres 50. Liczba terminali zbliżeniowych oraz liczba kart zbliżeniowych i ich udział w liczbie kart płatniczych ogółem w Polsce na koniec półroczy w latach 2015 – 2022

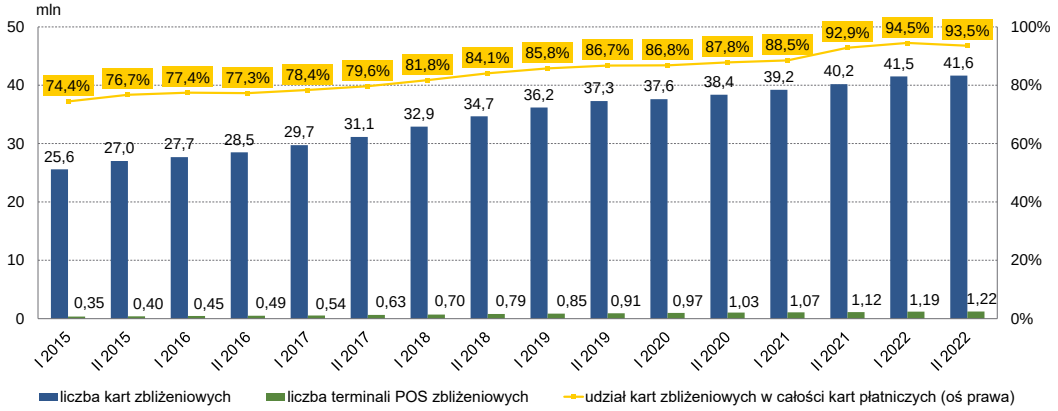

Źródło: dane NBP

Transakcje kartowe obejmują transakcje dokonane przy użyciu trzech różnych nośników, tj. tradycyjnych (plastikowych) kart płatniczych, przy wykorzystaniu aplikacji zainstalowanych w telefonie i innych nośników, np. gadżetów i stickerów. Omawiane poniżej transakcje bezgotówkowe (realizowane w terminalach POS w Polsce, bez uwzględniania transakcji w Internecie) oraz transakcje zbliżeniowe należy analogicznie rozumieć jako transakcje dokonane przy użyciu ww. trzech różnych nośników. W omawianym okresie limit kwoty pojedynczej transakcji zbliżeniowej niewymagającej podawania kodu z PIN wynosił 100 zł.

W II połowie 2022 r. dokonano 4,0 mld transakcji zbliżeniowych i przeprowadzono ich o 402,1 mln więcej (wzrost o 11,0% w porównaniu z poprzedzającym półroczem). W analizowanym okresie udział transakcji zbliżeniowych w ogólnej liczbie bezgotówkowych transakcji przy użyciu: kart płatniczych, aplikacji zainstalowanych w telefonie i innych nośników, np. gadżetów i stickerów (transakcje bezgotówkowe rozumiane jako transakcje realizowane w terminalach POS w Polsce, bez uwzględniania transakcji w Internecie) wyniósł aż 99,1%, co jest największą wartością tego wskaźnika (wykres 51).

W II półroczu 2022 r. średnia dzienna liczba transakcji zbliżeniowych przekroczyła 22 miliony transakcji. Wskaźnik ten był większy o 9,2% w stosunku do poprzedzającego półrocza (wówczas wyniósł 20 mln transakcji). Średnia wartość pojedynczej transakcji zbliżeniowej w II połowie 2022 r. wyniosła 63,3 zł (wzrost z 61,3 zł).

Wykres 51. Liczba płatności bezgotówkowych i liczba płatności zbliżeniowych oraz ich udział w liczbie płatności bezgotówkowych dokonanych kartami w półroczach w latach 2016 – 2022

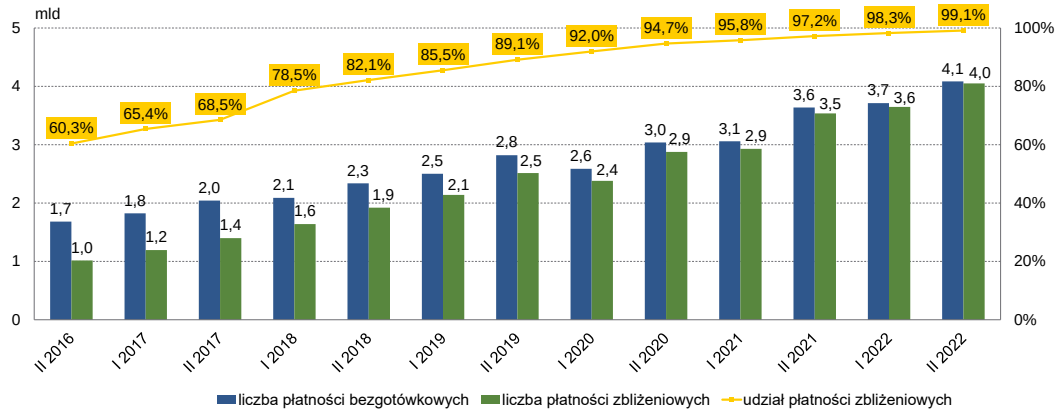

Źródło: dane NBP

W II półroczu 2022 r. wartość przeprowadzonych płatności zbliżeniowych wyniosła 256,3 mld zł i była większa o 32,8 mld zł niż w poprzednim półroczu (wzrost o 14,7%). Udział wartości transakcji zbliżeniowych w całości przeprowadzonych transakcji bezgotówkowych wyniósł 95,8% – co stanowi historycznie najwyższy wskaźnik (wykres 52).

Wykres 52. Wartość płatności bezgotówkowych i wartość płatności zbliżeniowych oraz ich udział w wartości płatności bezgotówkowych dokonanych kartami w półroczach w latach 2016 – 2002

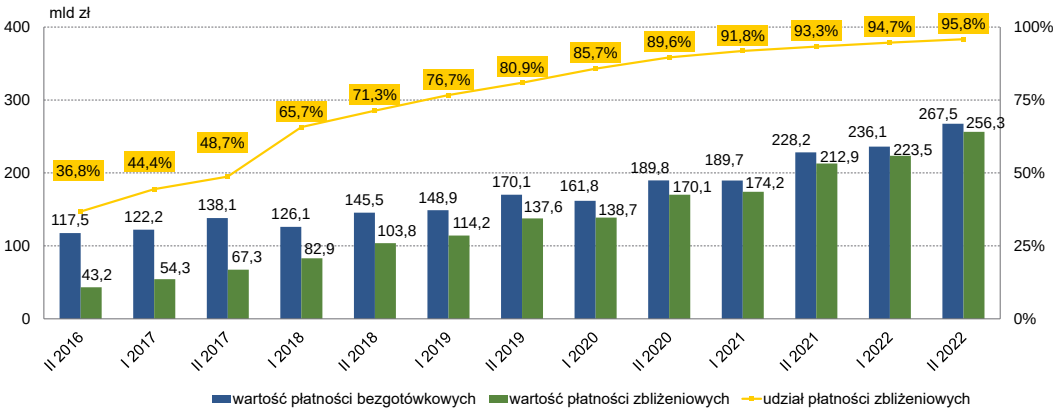

Źródło: dane NBP

Transakcje bezgotówkowe

Charakterystyczną cechą polskiego rynku płatności jest wykorzystanie kart płatniczych do realizacji przede wszystkim transakcji bezgotówkowych. Transakcje bezgotówkowe stanowiły w II połowie 2022 r. 94,4% ogólnej liczby transakcji dokonanych kartami płatniczymi (wykres 53). Udział ten liczony dla wartości transakcji bezgotówkowych wyniósł 56,5% (wykres 54). Do rosnącego znaczenia transakcji bezgotówkowych na polskim rynku przyczynia się przede wszystkim rozpowszechnienie kart zbliżeniowych, które umożliwiają dokonywanie płatności relatywnie najwygodniej i najszybciej dla posiadacza karty, oraz popularność ich użytkowania.

Wykres 53. Udział transakcji bezgotówkowych i gotówkowych w liczbie przeprowadzonych transakcji kartowych w półroczach w latach 2019 – 2022

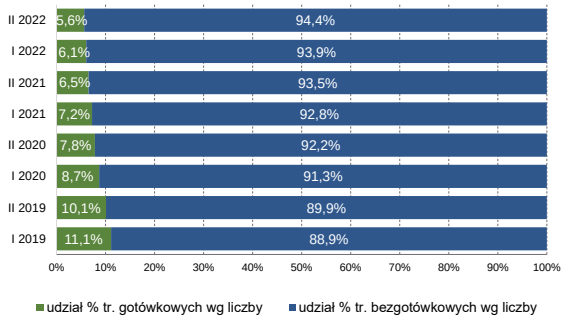

Źródło: dane NBP

Wykres 54. Udział transakcji bezgotówkowych i gotówkowych w wartości przeprowadzonych transakcji kartowych w półroczach w latach 2019 – 2022

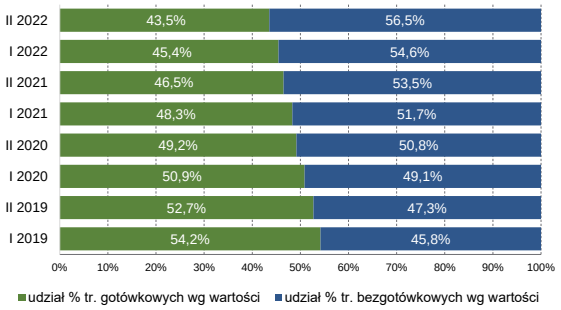

Źródło: dane NBP

W II połowie 2022 r. liczba transakcji bezgotówkowych wyniosła 4,5 mld, czyli była o 438,1 mln transakcji większa niż w półroczu poprzedzającym (wzrost o 10,8% w porównaniu z poprzedzającym półroczem). Wartość transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych przy użyciu kart wyniosła 325,0 mld zł. W analizowanym okresie średnia wartość pojedynczej bezgotówkowej transakcji kartowej wyniosła 72,2 zł (w I połowie 2022 r. było to 69,9 zł).

5.2.2. Polecenie przelewu

Polecenie przelewu jest drugim, po kartach płatniczych, najczęściej wykorzystywanym instrumentem płatności bezgotówkowych w Polsce. Liczba oraz wartość tego rodzaju transakcji systematycznie rośnie, jednocześnie udział przelewów w ogólnej liczbie transakcji bezgotówkowych maleje w ostatnich latach (w II półroczu 2022 r. wyniósł on 35,1%). Liczba transakcji poleceniem przelewu w porównaniu z poprzednim półroczem wzrosła o 8,3%.

Wykres 55. Liczba poleceń przelewu w Polsce realizowanych w okresach półrocznych w latach 2015 – 2022

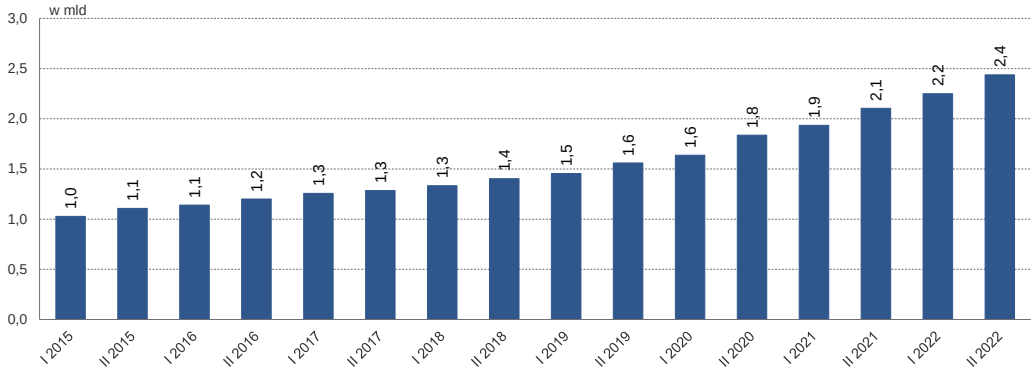

Źródło: dane NBP

5.2.3. Polecenie zapłaty

Polecenie zapłaty jest formą rozliczeń pieniężnych używaną do regulowania tzw. płatności masowych, czyli opłat za rachunki za energię elektryczną, gaz, czynsz, czy opłaty abonamentowej za usługi telekomunikacyjne (telefon, Internet, telewizja). Polecenie zapłaty polega na udzieleniu upoważnienia wierzycielowi do obciążania rachunku bankowego dłużnika kwotą zobowiązania wynikającą z rachunku wystawionego przez wierzyciela.

W II półroczu 2022 r. liczba transakcji poleceniem zapłaty wyniosła w Polsce prawie 14,9 mln i była większa o 2,9% w stosunku do I połowy roku. Polecenie zapłaty stanowi zaledwie 0,2% liczby wszystkich transakcji bezgotówkowych. Możliwą przyczyną małej popularności i ograniczonego wykorzystania tego instrumentu płatniczego może być niechęć Polaków do bezwarunkowego i terminowego obciążania swojego rachunku przez podmioty trzecie oraz skomplikowana procedura ustanawiania polecenia zapłaty, co w efekcie ma wpływ na klientów, którzy obawiają się upoważnić wierzyciela do obciążania rachunku bankowego.

5.2.4. Instrumenty pieniądza elektronicznego – Billon

W II półroczu 2022 r. funkcjonował jeden podmiot z licencją instytucji pieniądza elektronicznego – Billon Solutions Sp. z o.o. Aplikacja stworzona przez ten podmiot przeznaczona jest do wydawania pieniądza elektronicznego oraz wykonywania transakcji z jego udziałem. System tego pieniądza wykorzystuje technologię blockchain[45] drugiej generacji, umożliwiającą m.in. dokonywanie płatności z użyciem walut oraz przesyłanie i przechowywanie danych.

5.2.5. Innowacyjne instrumenty i usługi płatnicze

Aplikacje płatnicze firm technologicznych oparte o technologię NFC

– Portfel Google

Korzystając z usługi Portfel Google (wcześniej Google Pay) można w Polsce płacić w sklepach stacjonarnych oraz w aplikacjach i na wybranych stronach internetowych. Oprócz kart debetowych i kredytowych, można dodawać karty podarunkowe oraz karty lojalnościowe. Funkcjonalność portfela ma być poszerzona o dodawanie m.in. cyfrowych kluczy (do domu, samochodu, pokoju hotelowego), biletów lotniczych lub na koncerty, a także dokumentów oraz zaświadczeń o szczepieniach[46]. Portfel Google obecnie jest usługą dostępną dla klientów 103 instytucji finansowych działających w Polsce, w tym zdecydowanej większości banków. We wrześniu 2022 r. Portfel Google udostępnił swoim klientom bank PKO BP.

[45] Łańcuch bloków udostępniany w środowisku rozproszonym za pomocą mechanizmów Peer-to-Peer.

[46] B. Szczygielski, *Google Pay zniknie z Twojego smartfona – powoli startuje Google Wallet*, Android.com.pl, 21 lipca 2022 r., https://android.com.pl/aplikacje/500632-google-wallet-pay-portfel-zmiana-aktualizacja/

– Apple Pay

Usługa Apple Pay pozwala użytkownikom telefonów z systemem operacyjnym iOS na dokonywanie płatności zbliżeniowych w sklepach stacjonarnych przez zbliżenie do terminala smartfona oraz w aplikacjach i witrynach internetowych. Na koniec 2022 r. Apple Pay był w Polsce usługą dostępną dla klientów 41 podmiotów, w tym 21 banków[47]. W połowie 2022 r. firma Apple zapowiedziała wprowadzenie usługi Apple Pay Later z segmentu płatności odroczonych.

– Płatności z wykorzystaniem smartwatchów i podobnych urządzeń

Usługa Garmin Pay umożliwia dokonywanie płatności zbliżeniowych za pomocą wybranych modeli smartwatchów firmy Garmin. Obecnie z usługi Garmin Pay mogą korzystać klienci 35 podmiotów[48]. Ponadto 12 podmiotów, w tym 8 banków, udostępnia swoim klientom możliwość korzystania z jeszcze jednego rozwiązania płatności smartwatchem, tj. Fitbit Pay. Użytkownicy wybranych modeli zegarków firmy Fitbit mogą dokonywać płatności zbliżeniowych na podobnej zasadzie co Garmin Pay. Również chińska firma Xiaomi wprowadziła w Polsce możliwość korzystania z funkcji płatności zbliżeniowych posiadaczom wybranych urządzeń tej marki, takich jak: opaski fitness oraz smartwatche. Obecnie Xiaomi Pay dostępne jest już w 8 bankach oraz 2 firmach z branży fintech.

Płatności odroczone

Skala usług płatności odroczonych (BNPL – *buy now pay later*) w Polsce jest trudna do oszacowania. Instytucje pożyczkowe nie podlegają nadzorowi KNF, a zatem nie są również zobowiązane do sprawozdawania skali swojej działalności. NBP w analizach dotyczących segmentu BNPL bazuje na źródłach publicznych, w tym publikowanych przez branżowe portale internetowe sektora finansowego i fintech[49].

W II półroczu 2022 r. obserwowano wyraźny rozwój w sektorze firm oferujących płatności odroczone. W sierpniu 2022 r. Revolut wprowadził w Polsce swój model płatności odroczonych (możliwość rozkładania wydatków zakupowych na trzy raty do kwoty 5 tys. zł), a w październiku 2022 r. wprowadził również wirtualne karty do odraczania płatności. Ponadto Revolut uruchomił w UE nową usługę turystyczną Homes, w której przy wnoszeniu opłaty rezerwacyjnej można wybrać odroczenie płatności.

We wrześniu 2022 r. pojawiła się informacja o planach uruchomienia własnej usługi BNPL przez firmę InPost, jak również Ceneo.pl we współpracy z PayPo i Twisto. Ponadto w październiku 2022 r. fintech Oney poinformował o udostępnieniu u wybranych partnerów finansowania typu BNPL w ramach OneyRaty. OneyRaty to aplikacja, za pomocą której klienci mogą zdalnie uzyskać

[47] *Banki na terenie Afryki, Europy i Bliskiego Wschodu uczestniczące w programie Apple Pay*, Apple.com, https://support.apple.com/pl-pl/HT206637

[48] *Banki partnerskie Garmin Pay*, Garmin.com, https://www.garmin.com/pl-PL/garminpay/banks/

[49] Przy opracowaniu niniejszego rozdziału korzystano m.in. z następujących źródeł: cashless.pl, prnews.pl, pb.pl, chip.pl, fintek.pl, lendtech.pl, bank.pl, bankowo24.pl, systemyplatnosci.com.

finansowanie na zakupy w sklepach stacjonarnych i internetowych. Płatności odroczone za pośrednictwem OneyRaty są dostępne także w niektórych sklepach stacjonarnych. W listopadzie 2022 r. PKO BP uruchomił usługę płatności odroczonych, z której klienci banku mogą korzystać we wszystkich sklepach udostępniających przelewy *pay by link* lub BLIK. Z kolei w grudniu 2022 r. Allegro poinformowało o rozszerzeniu współpracy z Aion Bakiem przy usłudze Allegro Pay w zakresie odsprzedaży wierzytelności z tytułu BNPL. Pod koniec 2022 r. pierwszym klientom Alior Banku, w ramach usługi Alior Pay udostępniono możliwość odroczenia każdej transakcji z rachunku (płatność kartą, Blikiem, wykonana w sklepie internetowym albo stacjonarnym, jak również przelew za rachunki, czy wypłata gotówki z bankomatu). Nad rozwojem działalności na polskim rynku pracuje litewski fintech Kevin, który zamierza upowszechnić płatności odroczone na terminalach.

Istotny wpływ na kształt rynku usług płatności odroczonych w Polsce może mieć wejście spółki Polski Standard Płatności (PSP) – operatora systemu BLIK – w sektor usług płatności odroczonych, ogłoszona w 2021 r. We wrześniu 2022 r. spółka uruchomiła pilotaż usługi "Blik płacę później" realizowany we współpracy z Bankiem Millennium. Usługa ta umożliwia klientowi odroczenie płatności do 30 dni od dnia zakupu bez dodatkowych kosztów. Powstała ona przy współpracy z Mastercard oraz kilkoma bankami (Millennium, ING Bank Śląski, mBank i Santander Bank Polska), zaś transakcje w ramach tej usługi rozlicza operator platformy Przelewy24. Firma zapowiada, że w 2023 r. rozwiązanie będzie stopniowo udostępniane szerszemu gronu klientów. Można oczekiwać, że popularność systemu płatności mobilnych BLIK będzie miała wpływ na zainteresowanie tą usługą, skalę transakcji i konkurencję na rynku płatności odroczonych w Polsce.

Rozwiązania SoftPOS

Od kilku lat trwają w Polsce prace wdrożeniowe rozwiązań typu SoftPOS, czyli aplikacji rozszerzających funkcjonalność smartfonów i tabletów wyposażonych w moduł NFC o możliwość przyjmowania transakcji kartami płatniczymi. Rozwiązania te umożliwiają akceptantowi przyjmowanie płatności (zbliżeniowymi kartami płatniczymi lub przy użyciu aplikacji płatniczej zainstalowanej na urządzeniach mobilnych z funkcją NFC) bez konieczności stosowania dodatkowego sprzętu (np. osobnego czytnika kart czy urządzenia do autoryzacji płatności).

W II półroczu 2022 r. można było zaobserwować dalszy, dynamiczny wzrost popularności SoftPOS-ów. Swoje produkty wprowadziły lub rozwijały kolejne firmy, m.in: Fiserv (PolCard Go), ING Bank Śląski czy mBank we współpracy z SoftPos oraz IT Card (ING eTerminal czy Planet Pay POSapp), Credit Agricole, BNP Paribas, Santander we współpracy z SoftPos oraz Elavon (Elavon Softpos), Bank Millennium i Nest Bank we współpracy z firmą PayTel, a także eService (LikePOS). Powyższe rozwiązania umożliwiają realizowanie również transakcji zbliżeniowych, potwierdzanych kodem PIN.

W najbliższym czasie należy spodziewać się dalszego szybkiego wzrostu tego segmentu rynku terminali płatniczych. Pod koniec 2022 r. Rada ds. Standardów Bezpieczeństwa w Branży Kart

Płatniczych (PCI SSC)[50] opublikowała zasady bezpieczeństwa dla terminali aplikacyjnych zakładające dokonywanie odczytu karty oraz wprowadzenie kodu PIN na tym samym urządzeniu mobilnym, należącym do sprzedawcy.

Płatności z wykorzystaniem biometrii

Na polskim rynku dostępne są rozwiązania opierające swoje funkcjonowanie na biometrycznych metodach autoryzacji transakcji płatniczych. Najbardziej znane z takich rozwiązań oferuje polski FinTech PayEye, który jako pierwszy na świecie zaproponował komercyjne wykorzystanie analizy uwzględniającej 256 unikatowych cech zeskanowanej tęczówki oka użytkownika do autoryzacji jego transakcji płatniczej. W II półroczu 2022r. można było korzystać z takiej autoryzacji w 107 punktach handlowo-usługowych we Wrocławiu i jego okolicach, 2 w Warszawie i 1 w Poznaniu.

W październiku 2022 r., tj. w nieco ponad 4 miesiące od wdrożenia usługi PayEye, zrealizowano w ten sposób już 10 tys. transakcji. Firma deklaruje także dynamiczny wzrost sieci akceptacji i zamiar wprowadzenia na rynek 200 nowych urządzeń na terenie całej Polski.

W grudniu 2022 r. podmiot poinformował o nawiązaniu współpracy z Centrum Pieniądza NBP im. Sławomira S. Skrzypka, gdzie można zapoznać się z pierwszym terminalem eyePOS 1.0 (możliwość płacenia biometrią tęczówki oka) oraz najnowszym terminalem eyePOS 2.0 (wykorzystanie fuzji biometrii tęczówki oka i twarzy).

Innym rozwiązaniem z zakresu płatności biometrycznych dostępnym w Polsce jest karta biometryczna EMV oferowana przez Bank Pocztowy. Kartę opracowała firma Thales, a jej tworzenie wspierały także firmy Mastercard i Fiserv Polska. Początkowo o kartę biometryczną w tym banku mogli ubiegać się jedynie klienci instytucjonalni, a w sierpniu 2022 r. rozwiązanie to zostało udostępnione klientom indywidualnym.

Inne innowacyjne rozwiązania płatnicze

– Revolut

Grupa Revolut świadczy usługi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez swoje spółki, m.in. Revolut Payments UAB oraz Revolut Bank UAB, w ramach tzw. działalności transgranicznej. Jej działalność na rynku usług płatniczych polega m.in. na prowadzeniu rachunku płatniczego (obecnie w ponad 30 dostępnych walutach, w tym w złotym) oraz na umożliwieniu dokonywania różnego rodzaju transakcji, w tym także transakcji płatniczych. W połowie 2022 r. Revolut udostępnił w wybranych krajach tzw. „lekką" wersję swojej aplikacji. Jej główną cechą jest ograniczenie funkcjonalności przede wszystkim do wysyłania oraz otrzymywania przelewów czy wymiany walut. Korzystanie z podobnej wersji aplikacji udostępniono m.in. uchodźcom z Ukrainy.

[50] Instytucja powołana m.in. przez organizacje płatnicze do wypracowywania standardów bezpieczeństwa w płatnościach.

We wrześniu 2022 r. poinformowano o nowej usłudze Revolut Pay pozwalającej płacić klientom za zakupy w sieci, o ile właściciel danego sklepu internetowego zdecyduje się dodać tę metodę płatności. W listopadzie 2022 r. Revolut umożliwił użytkownikom swojej aplikacji płacenie za codzienne wydatki kryptowalutami za pomocą karty w ramach usługi *„spend from crypto"*.

– Visa Direct

Visa Direct jest usługą oferowaną przez organizację płatniczą Visa, która za pośrednictwem rozwiązania VisaNet umożliwia transfery pieniężne bezpośrednio z karty na kartę lub wpłacanie gotówki na kartę odbiorcy. W II połowie 2022 r. usługa Visa Direct dostępna była w ponad 180 krajach, w ponad 160 lokalnych walutach.

– Visa Mobile

Visa Mobile służy dokonywaniu płatności internetowych przy użyciu smartfona. Rozwiązanie to zostało wdrożone w Polsce, jako pierwszym kraju na świecie, przez firmę Visa we współpracy z Nest Bankiem S.A. Drugą instytucją w Polsce, która wprowadziła Visa Mobile do swojej oferty, był bank BPS oraz zrzeszone w nim banki spółdzielcze. W sierpniu ING Bank Śląski S.A. i Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa im. Franciszka Stefczyka, a w grudniu 2022 r. Spółdzielcza Grupa Bankowa również udostępniły swoim klientom to rozwiązanie.

5.3. Oszustwa dotyczące instrumentów płatniczych

Według danych przekazywanych przez banki, w II półroczu 2022 r. liczba operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi wyniosła 156,9 tys., natomiast według danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych – 21,6 tys. (wykres 56).

Wykres 56. Liczba oszustw według agentów rozliczeniowych oraz banków w latach 2015 – 2022

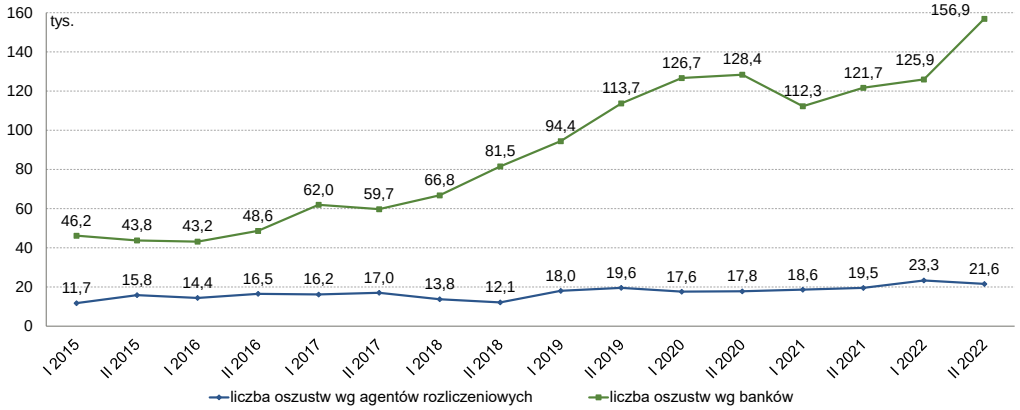

Źródło: dane NBP

Z uwagi na różny zakres danych dotyczących oszustw dokonywanych kartami płatniczymi ujmowanych w sprawozdaniach, od lat występuje rozbieżność w danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych oraz banki. Liczba oszustw przekazywana przez agentów rozliczeniowych jest znacznie mniejsza od liczby przekazywanej przez banki. Dane od agentów

rozliczeniowych nie obejmują bowiem transakcji dokonanych przez oszustów w bankomatach kartami skradzionymi lub kartami skopiowanymi wraz z kodem PIN oraz transakcji oszukańczych dokonanych poza granicami kraju kartami wydanymi w Polsce. Natomiast dane z banków nie obejmują bezgotówkowych transakcji oszukańczych dokonanych w Polsce kartami wydanymi w innych krajach, które z kolei są objęte sprawozdawczością od agentów rozliczeniowych.

Według danych przekazywanych przez banki wzrosła zarówno liczba, jak i wartość transakcji oszukańczych osiągając w II półroczu 2022 r. historycznie najwyższe wartości. Liczba operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi zwiększyła się o 24,6% w porównaniu do I półrocza 2022 r. i osiągnęła 156,9 tys. (wykres 57). Wartość tych transakcji wzrosła natomiast o 29,0% osiągając 43,2 mln zł (wykres 58).

Wykres 57. Liczba oszustw kartami płatniczymi w podziale na rodzaje operacji w latach 2015 – 2022 – dane od banków

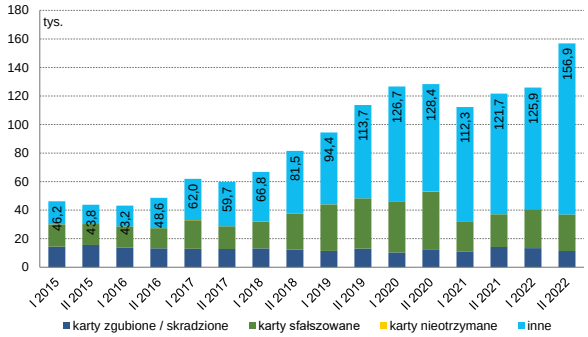

Źródło: dane NBP

Wykres 58. Wartość oszustw kartami płatniczymi w podziale na rodzaje operacji w latach 2015 – 2022 – dane od banków

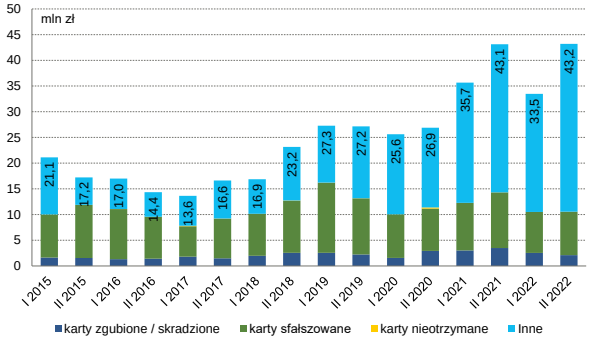

Źródło: dane NBP

Zarówno liczbowo, jak i wartościowo największe udziały w transakcjach oszukańczych miały transakcje raportowane jako inne. W tej kategorii banki przekazują informacje o transakcjach dokonanych głównie w sieci Internet. Udziały te wyniosły w II półroczu 2022 r. odpowiednio 76,4% oraz 75,5%. Kolejną kategorią pod względem liczby i wartości operacji oszukańczych były transakcje dokonane kartami sfałszowanymi (odpowiednio 16,3% i 19,6%), a następnie kartami zgubionymi/skradzionymi (7,2% i 4,9%). W analizowanym okresie nie zanotowano transakcji kartami nieotrzymanymi (wykres 59).

Z danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych wynika, że w II półroczu 2022 r. dokonano 21,6 tys. transakcji oszukańczych, co oznacza spadek o 7,5% w porównaniu z I połową roku (wykres 60). Wartość tych transakcji wzrosła o 17,0%, osiągając najwyższy poziom – 18,6 mln zł (wykres 61). Zarówno pod względem liczby, jak i wartości większość transakcji dokonywanych było bez fizycznego udziału karty (*card not present*; CNP) i było to odpowiednio 75,5% i 82,6%. Pozostałe transakcje były przeprowadzane w urządzeniach akceptujących karty płatnicze (POS).

Wykres 59. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według liczby i wartości w I oraz II półroczu 2022 r. – dane od banków

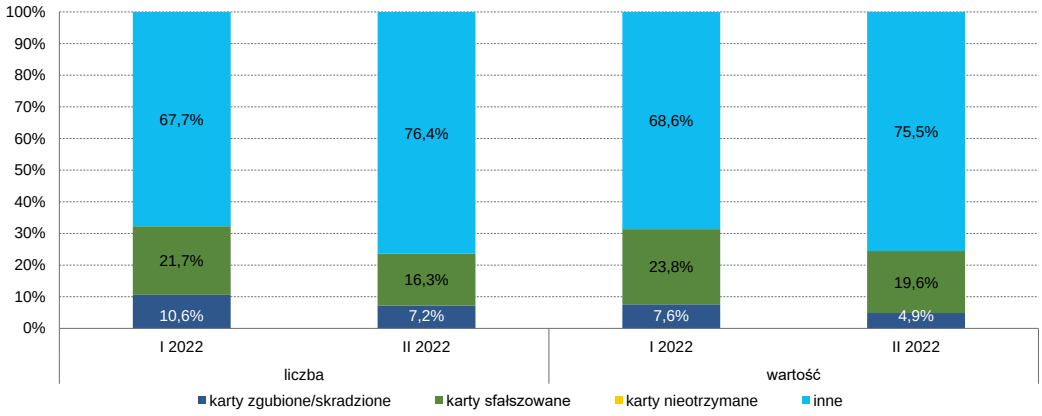

Źródło: dane NBP

Wykres 60. Liczba oszustw kartami płatniczymi w latach 2015 – 2022 – dane od agentów rozliczeniowych

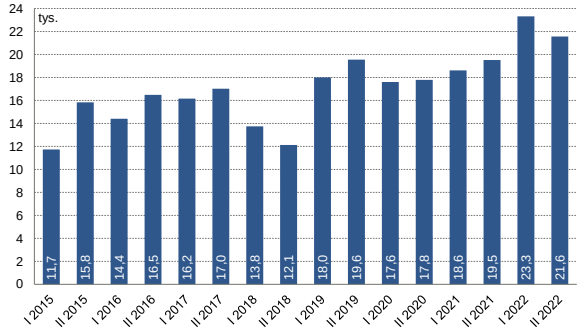

Źródło: dane NBP

Wykres 61. Wartość oszustw kartami płatniczymi w latach 2015 – 2022 – dane od agentów rozliczeniowych

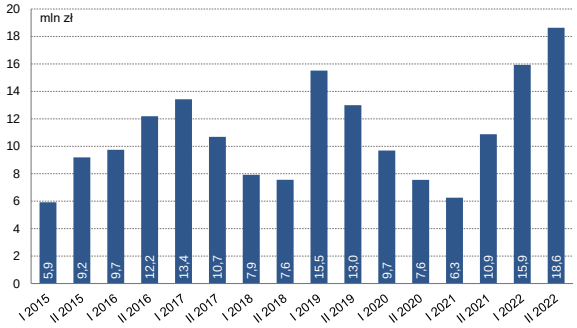

Źródło: dane NBP

Zestawiając dane od banków oraz agentów rozliczeniowych widać, że większość transakcji oszukańczych dokonywana była albo poza granicami naszego kraju albo kartami wydanymi za granicą. Według danych od banków w II półroczu 2022 r. dokonane za granicą operacje kartami wydanymi w Polsce stanowiły 87,3% liczby oraz 92,2% wartości transakcji oszukańczych ogółem (wykres 62). Świadczy to o wysokim poziomie zabezpieczeń krajowej infrastruktury płatniczej. W przypadku transakcji oszukańczych dokonywanych za granicą przeważały transakcje typu CNP (97,8% liczby oraz 97,6% wartości transakcji). Można przypuszczać, że transgraniczny schemat dokonywania oszustw wynika z jednej strony z niższego poziomu zabezpieczeń w innych krajach, w których dokonywane są transakcje oszukańcze kartami wydawanymi w Polsce, a z drugiej strony ma najprawdopodobniej na celu utrudnienie organom ścigania zlokalizowania przestępców (konieczność współpracy z zagranicznymi organami ścigania komplikuje i wydłuża bowiem prowadzenie postępowań).

Dane od agentów wskazują natomiast na zdecydowaną przewagę oszustw dokonywanych kartami wydawanymi poza Polską. W II półroczu 2022 r. transakcje dokonane kartami

zagranicznymi stanowiły 81,5% liczby wszystkich transakcji oszukańczych oraz 96,1% ich wartości (wykres 63). W transakcjach dokonywanych kartami wydanymi poza Polską przeważały transakcje CNP – liczbowo 77,8% i wartościowo 83,1%. Wśród transakcji dokonywanymi kartami wydanymi w Polsce również przeważały transakcje typu CNP (66,0% liczby i 71,6% wartości transakcji).

Wykres 62. Struktura geograficzna operacji oszukańczych w I i II półroczu 2022 r. – dane od banków

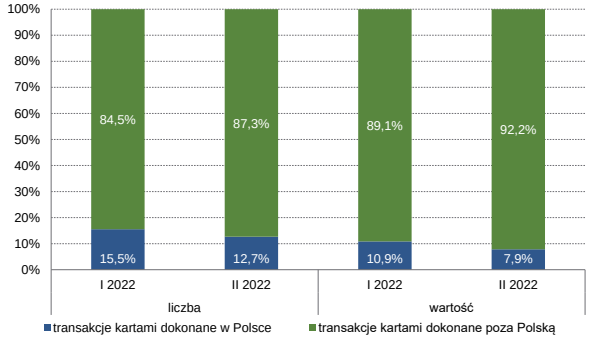

Źródło: dane NBP

Wykres 63. Struktura geograficzna operacji oszukańczych w I i II półroczu 2022 r. – dane od agentów rozliczeniowych

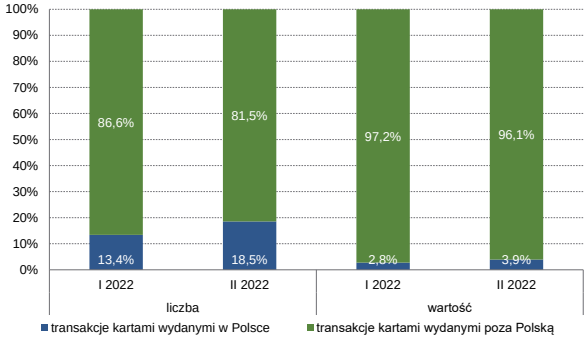

Źródło: dane NBP

Według danych przekazywanych przez banki, średnia wartość transakcji oszukańczej dokonanej kartą płatniczą wynosiła w II połowie 2022 r. 275,3 zł i była większa o 3,5% w porównaniu z poprzedzającym półroczem. Natomiast średnia ta, liczona na podstawie danych uzyskanych od agentów rozliczeniowych, osiągnęła 864,3 zł, tj. wzrosła o 9,4% (wykres 64).

Wykres 64. Średnia wartość transakcji oszukańczej dokonanej kartą płatniczą w latach 2015 – 2022

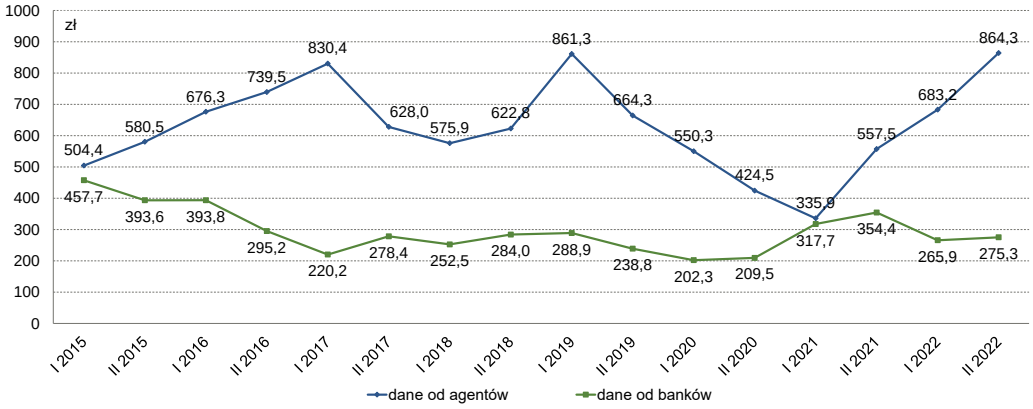

Źródło: dane NBP

W II połowie 2022 r. oszukańcze operacje kartowe stanowiły 0,003% liczby i 0,008% wartości wszystkich transakcji dokonanych kartami płatniczymi wydanymi przez raportujące do NBP banki (w poprzedzającym półroczu wskaźniki te wyniosły odpowiednio 0,003% i 0,006%).

Natomiast według danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych transakcje oszukańcze stanowiły 0,0005% ogólnej liczby i 0,006% wartości obsługiwanych przez nich transakcji kartami płatniczymi. Wskaźniki te wskazują, że Polska ma jedną z najniższych w UE relację transakcji oszukańczych do ogólnej liczby i wartości transakcji kartowych.

W przypadku pozostałych form rozliczeń pieniężnych stwierdzono oszustwa dokonane z wykorzystaniem polecenia przelewu. W omawianym okresie odnotowano 23 451 takich przypadków w porównaniu z 29 327 w I półroczu 2022 r. (spadek o 20,0%). Najwięcej oszustw przy użyciu polecenia przelewu, pod względem liczby, dokonano w dedykowanej aplikacji, natomiast w przypadku wartości w ramach bankowości internetowej. Transakcje oszukańcze realizowane za pośrednictwem polecenia przelewu są często wynikiem infekowania komputera przez złośliwe oprogramowanie. Pozwala ono przestępcom przejąć kontrolę nad komputerem klienta, co może skutkować wyprowadzeniem środków z rachunku klienta na rachunek, z którego przestępcy pobierają środki. Przykładem takich operacji oszukańczych jest np. zmiana numeru rachunku bankowego, na który powinien być wykonany przelew, lub wykonanie przelewu przez przestępcę dzięki poznaniu loginu i hasła do bankowości internetowej czy przejęcie rachunku klienta, wyrobienie nowej karty SIM i przechwycenie kodów SMS. Średnia wartość jednego oszukańczego przelewu w II półroczu 2022 r. wynosiła 4 324,6 zł (wzrost o 37,4%).

W II półroczu 2022 r. nie odnotowano żadnej operacji oszukańczej przy użyciu czeku oraz polecenia zapłaty. Polecenie zapłaty jest najbezpieczniejszą formą rozliczeń, gdyż nie dochodziło do transakcji oszukańczych z wykorzystaniem tego instrumentu płatniczego zarówno w ostatnim półroczu, jak i w poprzednich analizowanych okresach.

6. Obrót gotówkowy

Charakterystyka obrotu gotówkowego

W 2022 r. odnotowano przyrost wartości pieniądza gotówkowego w obiegu (z kasami banków) o 13 mld zł (zmiana o 3,7% w porównaniu z końcem poprzedniego roku). Dla porównania w 2021 r. przyrost wartości pieniądza gotówkowego w obiegu wyniósł blisko 34 mld zł, tj. 10,5%. W II półroczu 2022 r. wartość pieniądza gotówkowego w obiegu (z kasami banków) spadła o 2,8%. Na koniec grudnia 2022 r. wartość pieniądza gotówkowego w obiegu (z kasami banków) wyniosła 368 mld zł, pomimo iż w okresie bezpośrednio po agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, tj. od 24 lutego 2022 r., odnotowano gwałtowny wzrost zapotrzebowania na gotówkę, a wartość pieniądza gotówkowego w obiegu osiągnęła 14 marca 2022 r. 395,7 mld zł (wzrost w stosunku do stanu na 31 grudnia 2021 r. o 40,1 mld zł, tj. o 11,3%). W późniejszym okresie 2022 r. miał miejsce sukcesywny powrót gotówki do NBP i w konsekwencji odnotowywano spadek jej wartości obiegu.

W II półroczu 2022 r. wartość pobrań waluty polskiej wyniosła 90,3 mld zł i była niższa niż w I półroczu 2022 r. o 20% (wartość ta wyniosła wówczas 112,9 mld zł). Równolegle, wartość odprowadzeń waluty polskiej do NBP w II półroczu 2022 r. wyniosła 100,9 mld zł, co oznacza wzrost o 13,3% w stosunku do I półrocza 2022 r. (89,1 mld zł). W II półroczu 2022 r. historycznie po raz pierwszy odnotowano utrzymującą się w tak długim okresie nadwyżkę wartości odprowadzeń do NBP nad wartością pobrań z NBP (łącznie 10,7 mld zł)[51]. W II półroczu 2022 r., tak jak i w poprzednich okresach, w wyniku współpracy NBP z bankami, Pocztą Polską, podmiotami procesującymi gotówkę, tzw. firmami CIT oraz innymi uczestnikami rynku, zaopatrywanie w walutę polską przebiegało sprawnie i bez zakłóceń.

[51] Więcej szczegółowych informacji na temat obrotu gotówkowego jest dostępnych na stronie internetowej NBP: https://nbp.pl/statystyka-i-sprawozdawczosc/statystyka-monetarna-i-finansowa/banknoty-i-monety-struktura-obiegu-przychody-i-rozchody-zaopatrywanie-rotacja/
oraz w *Raportach o obrocie gotówkowym*: https://nbp.pl/publikacje/cykliczne-materialy-analityczne-nbp/raporty-o-obrocie-gotowkowym/

Wykres 65. Dzienne wartości pobrań z NBP i odprowadzeń do NBP oraz wartości obiegu waluty polskiej w II półroczu 2022 r.

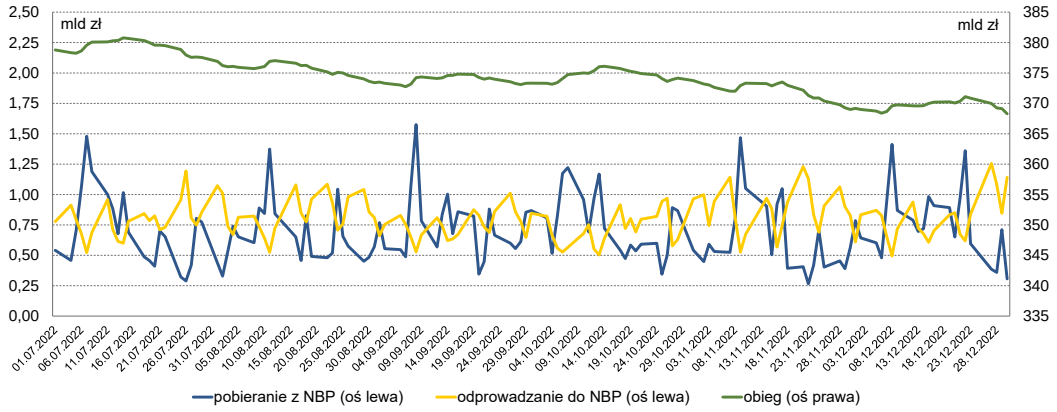

Źródło: dane NBP

Działania w zakresie sprawnego funkcjonowania obrotu gotówkowego

Zaopatrywanie banków w walutę polską przez NBP wynika z art. 68 pkt 2 *ustawy Prawo bankowe*[52] i jest realizacją art. 37 *ustawy o Narodowym Banku Polskim*[53]. Znaki pieniężne, pobrane z oddziałów okręgowych NBP przez banki lub firmy CIT działające w imieniu banków, trafiają do centrów gotówkowych banków lub firm CIT zajmujących się procesowaniem gotówki w imieniu banków, a następnie do konsumentów za pośrednictwem oddziałów banków, sieci bankomatów oraz sieci detalicznych. Odwrotną drogę banknoty i monety pokonują, powracając do banku centralnego. Za pośrednictwem dużych sieci detalicznych i urządzeń samoobsługowych strumień gotówki trafia od konsumentów do centrów gotówkowych banków lub firm CIT zajmujących się procesowaniem gotówki w imieniu banków. Zostaje tam rozdzielony na znaki pieniężne nadające się do obiegu i nienadające się do obiegu. Część znaków pieniężnych nadających się do obiegu jest ponownie wprowadzana do obrotu zgodnie z potrzebami banków i ich klientów. Nadmiar znaków pieniężnych jest odprowadzany do NBP.

Zaopatrywanie w walutę polską jest szczegółowo uregulowane w *zarządzeniu w sprawie sposobu i trybu przeliczania, sortowania, pakowania i oznaczania opakowań banknotów i monet oraz wykonywania czynności związanych z zaopatrywaniem banków w te znaki*[54], zwanym dalej „zarządzeniem nr 19/2016", wydanym na podstawie art. 68 pkt 2 *ustawy Prawo bankowe*. Banki i Poczta Polska S.A., z uwagi na art. 15 ust 1 pkt 2 *ustawy o komercjalizacji państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej „Poczta Polska"*[55], zawierają z NBP umowy o warunkach pobierania i odprowadzania

[52] Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (Dz. U. z 2022 r. poz. 2324, z późn. zm.).

[53] Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (Dz. U. z 2022 r. poz. 2025).

[54] Zarządzenie nr 19/2016 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 17 sierpnia 2016 r. w sprawie sposobu i trybu przeliczania, sortowania, pakowania i oznaczania opakowań banknotów i monet oraz wykonywania czynności związanych z zaopatrywaniem banków w te znaki (Dz. Urz. NBP z 2020 r. poz. 28).

[55] Ustawa z dnia 5 września 2008 r. o komercjalizacji państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej „Poczta Polska"(Dz. U. z 2020 r. poz. 2064).

waluty polskiej[56]. Według stanu na dzień 31 grudnia 2022 r. zawartych było 18 umów regulujących współpracę oddziałów okręgowych NBP z bankami w ramach sytemu podstawowego i depozytowego[57].

Począwszy od 1 lipca 2018 r. banki posiadające umowę o warunkach pobierania i odprowadzania waluty polskiej i czynnościach z tym związanych, zobowiązane są zgodnie z zarządzeniem nr 19/2016 przekazywać do NBP za pośrednictwem portalu SIS sprawozdania dotyczące obrotu gotówkowego oraz urządzeń wykorzystywanych do procesowania gotówki. Przesyłane do NBP sprawozdania zawierają w szczególności dane dotyczące procesowania i ponownego wprowadzania do obrotu banknotów oraz monet według struktury nominałowej, a także informacje na temat liczby znaków pieniężnych waluty polskiej przechowywanych w skarbcach banków lub firm CIT w imieniu banków. Gromadzenie i interpretowanie powyższych informacji, wspomaga NBP w dążeniu do zwiększenia bezpieczeństwa wszystkich uczestników rynku obrotu gotówkowego.

Analiza sprawozdań wskazuje, że w II półroczu 2022 r., w przypadku znaków pieniężnych:

- procesowanych[58] przez sektor komercyjny – liczba banknotów wyniosła 4,6 mld i w porównaniu do poprzedniego półrocza wzrosła o 3,4%, zaś liczba monet wyniosła 1,3 mld (spadek o 0,5%),
- ponownie wprowadzanych do obrotu – liczba banknotów wyniosła 3,4 mld i w porównaniu z poprzednim półroczem wzrosła o 9,3%, zaś liczba monet wyniosła 0,7 mld (spadek o 3,0%),
- przechowywanych w skarbcach – liczba banknotów wyniosła 165 mln i względem poprzedniego półrocza wzrosła o 3,6%, zaś liczba monet wyniosła 186 mln (spadek o 4,9%).

[56] W związku z tym w niniejszym rozdziale termin „banki" obejmuje również Pocztę Polską S.A.
[57] Waluta polska złożona jako depozyt NBP stanowi własność NBP i jest przechowywana w pomieszczeniach skarbcowych jednostki organizacyjnej banku, przy spełnieniu warunku, że depozyt NBP jest odpowiednio zabezpieczony oraz oddzielony od banknotów i monet będących własnością tego banku. Z systemu depozytowego korzysta część banków. Limity kwotowe dotyczące przechowywania depozytów NBP są indywidualnie ustalane z bankami w umowach. Depozyt NBP może być zasilany wyłącznie znakami pieniężnymi otrzymanymi z NBP.
[58] Przeliczone, sortowane i sprawdzone pod kątem autentyczności.

7. Działania w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego

7.1. Funkcjonowanie Rady ds. Systemu Płatniczego

W II połowie 2022 r. odbyły się w formie stacjonarnej dwa posiedzenia Rady ds. Systemu Płatniczego – 28 października oraz 19 grudnia 2022 r.[59] Podczas tych posiedzeń omówiono następujące tematy:

- ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2022 r.,
- harmonizacja i dostosowanie wybranych procesów rozrachunkowych Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych S.A. do zmian w systemach rozrachunku UE,
- status wdrożenia Sektorowego Centrum Usług AML przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- projekt *rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającego rozporządzenia (UE) nr 260/2012 i (UE) 2021/1230 w zakresie natychmiastowych poleceń przelewu w euro*,
- wyniki badania chronometrażowego realizacji transakcji wybranymi instrumentami płatniczymi w Polsce.

Funkcjonująca w ramach Rady stała Grup Robocza ds. Bezpieczeństwa Płatności prowadziła prace w czterech zespołach roboczych: prawa, procesów, technologii i edukacji. W 2022 r. Grupa przygotowała aktualizację rekomendacji dotyczących działań na rzecz ograniczania transakcji oszukańczych w płatnościach detalicznych w Polsce**.** Zaktualizowane rekomendacje Rada przyjęła na posiedzeniu 19 grudnia 2022 r.[60] Zadaniem Grupy jest wypracowanie propozycji działań, mających na celu realizację tych rekomendacji, co powinno przyczynić się do ograniczenia transakcji oszukańczych w płatnościach detalicznych.

Ponadto, w II połowie 2022 r. Członkowie Rady otrzymali m.in. szczegółowe informacje o wdrożeniu mechanizmu ciągłego rozrachunku brutto CGS dla systemu Euro Elixir, przygotowaniach do konsolidacji T2/T2S w kontekście systemu Euro Elixir, statusie rozwoju płatności natychmiastowych w walucie euro oraz ocenie spełniania przez system płatności BlueCash standardów CPMI-IOSCO[61]. Rada została także poinformowana o stanie realizacji projektów Konsolidacja T2-T2S i SORBNET3, a także zapoznała się z działaniami z obszaru cyberbezpieczeństwa banków oraz ich klientów prowadzonymi przez Bankowe Centrum Cyberbezpieczeństwa w ramach ZBP, jak również z porównaniem wybranych elementów

[59] Komunikaty z posiedzeń Rady ds. Systemu Płatniczego dostępne są pod adresem: https://nbp.pl/system-platniczy/rada-ds-systemu-platniczego/komunikaty-rady-ds-systemu-platniczego/

[60] *Rekomendacje Rady ds. Systemu Płatniczego dotyczące działań na rzecz ograniczania transakcji oszukańczych w płatnościach detalicznych w Polsce* są zamieszczone w załączniku do komunikatu Rady z dnia 19 grudnia 2022 r.

[61] Standardy te zostały określone w Zasadach dotyczących infrastruktury rynków finansowych (*Principles for Financial Market Infrastructures*) dostępnych na stronie internetowej: https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD377-PFMI.pdf

polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów UE za 2021 r. i raportem rocznym o nadzorze systemowym w zakresie systemu płatniczego w Polsce w 2021 r.

7.2. Działania na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa obrotu gotówkowego

W II połowie 2022 r., w ramach Rady ds. obrotu gotówkowego, organu opiniodawczo–doradczego przy Zarządzie NBP, realizowano we współpracy z rynkiem dalsze działania mające na celu usprawnianie oraz zapewnienie płynności i bezpieczeństwa obrotu gotówkowego, w szczególności działania wynikające z zaakceptowanej przez Radę w październiku 2021 r. i przyjętej przez Zarząd NBP w listopadzie 2021 r. Narodowej Strategii Bezpieczeństwa Obrotu Gotówkowego. Realizowane, zgodnie z przyjętym harmonogramem, działania miały charakter analityczny, legislacyjny, samoregulacyjny oraz rekomendacyjny i dotyczyły poszczególnych filarów Narodowej Strategii, tj.: powszechnej akceptacji i dostępności gotówki, płynnego zaopatrywania rynku w walutę polską, bezpieczeństwa fizycznego banknotów i monet oraz cyberbezpieczeństwa systemów IT wykorzystywanych w obrocie gotówkowym.

Zgodnie z *zarządzeniem Prezesa Narodowego Banku Polskiego w sprawie szczegółowych zasad i trybu wymiany znaków pieniężnych, które wskutek zużycia lub uszkodzenia przestają być prawnym środkiem płatniczym na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej*[62] wymianie podlegają zużyte lub uszkodzone znaki pieniężne wyłącznie waluty polskiej, jeżeli nie są to znaki pieniężne podejrzane co do autentyczności, a ich cechy umożliwiają rozpoznanie wartości nominalnej. Wymianie podlegają banknoty postrzępione, naddarte, podklejone, przerwane, nadmiernie zabrudzone, zaplamione, odbarwione lub uszkodzone w inny sposób oraz monety oraz ich elementy (rdzeń i pierścień), uszkodzone mechanicznie, wytarte, odbarwione, skorodowane itp. W listopadzie 2022 r. weszła w życie nowelizacja wspomnianego zarządzenia, która miała na celu wprowadzenie usprawnień w procesie wymiany znaków pieniężnych, wynikających z doświadczeń płynących z realizacji wymogów tego zarządzenia, a także ułatwienie podmiotom profesjonalnie zajmującym się obsługą gotówki implementacji rozwiązań, które zgodnie z *rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji zmieniającym rozporządzenie w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne*[63], będą obowiązywały od 24 września 2023 r.

Ponadto w II półroczu 2022 r. w związku z procedowanym przez MSWiA projektem *ustawy o ochronie ludności i stanie klęski żywiołowej* kontynuowano prace nad zmianami w *ustawie o ochronie*

[62] Zarządzenie nr 31/2013 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu wymiany znaków pieniężnych, które wskutek zużycia lub uszkodzenia przestają być prawnym środkiem płatniczym na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. Urz. NBP z 2022 r. poz. 23).

[63] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 15 września 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne (Dz. U. poz. 1739).

osób i mienia[64]. Polegają one głównie na dopisaniu do organów posiadających kompetencje do prowadzenia wykazu obiektów podlegających obowiązkowej ochronie Przewodniczącego KNF, co umożliwi objęcie przepisami podmiotów przez niego nadzorowanych.

Na wniosek Prezesa NBP Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji wprowadził zmiany w *rozporządzeniu z dnia 7 września 2010 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne*[65]. Zmiany te pozwalają na przechowywanie w obiektach podlegających obowiązkowej ochronie monet waluty polskiej lub monet waluty obcej poza skarbcami, a więc umożliwiają bardziej efektywne wykorzystanie powierzchni skarbcowych w gospodarowaniu gotówką.

Filarem bezpieczeństwa obrotu gotówkowego są również szeroko rozumiane działania mające na celu wykrywanie fałszerstw oraz zapobieganie fałszowaniu znaków pieniężnych. Działania w tym obszarze Narodowy Bank Polski realizuje m.in. poprzez wykonywanie ekspertyz i sporządzanie opinii dotyczących znaków pieniężnych podejrzanych co do autentyczności oraz podnoszenie świadomości społecznej w zakresie rozpoznawania autentyczności znaków pieniężnych waluty polskiej i wybranych walut obcych oraz postępowania ze znakami pieniężnymi podejrzanymi co do autentyczności.

W II półroczu 2022 r. wydano łącznie 2 128 opinii[66] w przedmiocie autentyczności znaków pieniężnych waluty polskiej (2 503 w I półroczu 2022 r.), w wyniku których stwierdzono 1 962 falsyfikatów i 736 autentycznych banknotów (w I półroczu 2022 r. odpowiednio 2 132 i 828 szt.) oraz 96 falsyfikatów i 36 autentycznych monet (w I półroczu 2022 r. odpowiednio 134 i 39 szt.). W II półroczu 2022 r. ujawniono wyłącznie falsyfikaty monet o wartościach nominalnych 2 zł i 5 zł. Wśród stwierdzonych falsyfikatów polskich banknotów 31,8% stanowiły falsyfikaty banknotów zmodernizowanych, w I półroczu 2022 r. było to 25,6%. Współczynnik fałszerstw wyrażony liczbą falsyfikatów na milion autentycznych znaków pieniężnych w obiegu w 2022 r. wyniósł 1,07 wobec 1,37 w 2021 r.

W porównaniu z I półroczem 2022 r. nastąpił znaczny wzrost liczby przeprowadzonych szkoleń dla podmiotów zewnętrznych dotyczących rozpoznawania autentyczności znaków pieniężnych, co było wynikiem zniesienia obostrzeń związanych z pandemią COVID-19. Prócz szkoleń oddziały okręgowe NBP realizowały działania informacyjno-edukacyjne dotyczące zabezpieczeń i rozpoznawania autentyczności znaków pieniężnych waluty polskiej, prowadzone m.in.

[64] Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (Dz. U. z 2021 r. poz. 1995).

[65] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 września 2010 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne (Dz. U. z 2016 r. poz. 793, z późn. zm.).

[66] Zgodnie z obowiązującym do dnia 5 kwietnia 2022 r. zarządzeniem Prezesa NBP z dnia 31 sierpnia 1989 r. w sprawie zatrzymywania fałszywych znaków pieniężnych sporządzane były ekspertyzy. Po wejściu w życie w dniu 6 kwietnia 2022 r. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2022 roku w sprawie znaków pieniężnych podejrzanych co do autentyczności oraz fałszywych znaków pieniężnych (Dz. U. poz. 776), sporządzane są opinie na postanowienie o dopuszczeniu dowodu z opinii instytucji specjalistycznej.

w ramach zajęć i programów edukacyjnych w przedszkolach i szkołach, spotkań z seniorami oraz imprez lokalnych.

Wykres 66. Struktura banknotów i monet podejrzanych co do autentyczności

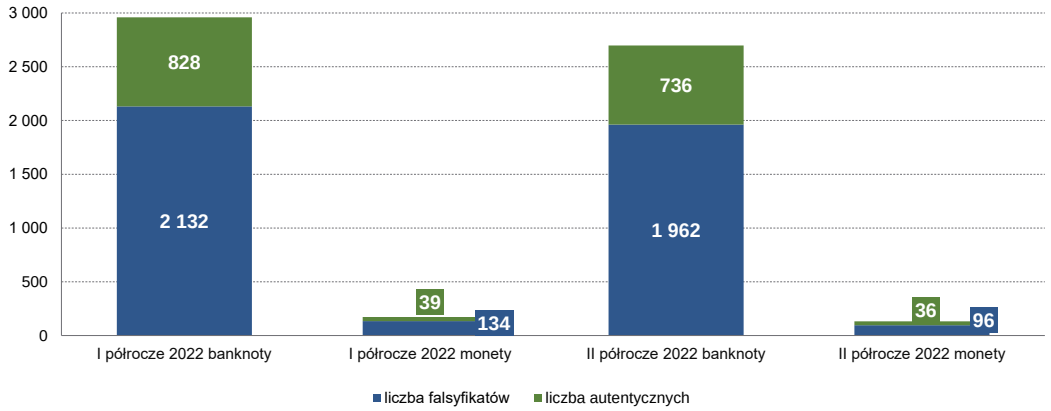

Źródło: dane NBP

W ramach działań wzmacniających efektywne funkcjonowanie rynku obrotu gotówkowego, kontynuowano rozpoczęte w 2019 r., prace polegające na udostępnieniu klientom indywidualnym usługi zamiany monet na wyższe nominały za pośrednictwem urządzeń samoobsługowych. W 2022 r. oddziały okręgowe NBP zostały wyposażone w kolejnych 8 urządzeń samoobsługowych, w związku z czym na koniec grudnia posiadały 29 urządzeń. Za pośrednictwem urządzeń udostępnionych we wszystkich 16 oddziałach okręgowych NBP w 2022 r. dokonano zamiany 215 mln monet, tj. o 13,2% więcej niż w 2021 r. Spośród przyjętych monet 49% stanowiły monety o najniższych nominałach, tj. 1 gr, 2 gr i 5 gr. Usługa zamiany monet w urządzeniach samoobsługowych została wyróżniona w 2022 r. międzynarodową nagrodą *„Excellence in Currency"*. W związku ze stale rosnącym zainteresowaniem zamianą monet w urządzeniach samoobsługowych, w 2023 r. planowany jest dalszy rozwój tej usługi.

7.3. Działania monitorujące i analityczne w zakresie pieniądza cyfrowego banku centralnego

W II połowie 2022 r. Narodowy Bank Polski kontynuował działania monitorujące postęp prac innych banków centralnych we wprowadzeniu pieniądza cyfrowego banku centralnego (*Central Bank Digital Currency*, CBDC)[67]. Wyniki monitoringu obejmowały informacje o stanowiskach

[67] CBDC jest definiowany przez BIS (Central bank digital currencies (bis.org)) jako cyfrowy pieniądz emitowany przez bank centralny, denominowany w krajowej jednostce rozrachunkowej i stanowiący zobowiązanie banku centralnego. Jeśli CBDC jest powszechnie dostępny, tj. przeznaczony do użytku przez ogół społeczeństwa, jest określany jako CBDC ogólnego przeznaczenia (*general purpose*) lub detaliczny/do płatności detalicznych (*retail*). Jako taki, oferuje on użytkownikom nową opcję dokonywania płatności i przechowywania wartości. Podobnie

banków centralnych oraz międzynarodowych instytucji finansowych na temat emisji CBDC, o najważniejszych publikacjach, a także o działaniach podejmowanych przez wybrane banki centralne w zakresie emisji CBDC. Analizowano również ich doświadczenia w pracach nad detalicznym CBDC. W analizie uwzględniono zarówno banki centralne znajdujące się na etapie analiz i badań, jak również znajdujące się na bardziej zaawansowanym etapie przygotowań do wprowadzenia CBDC – eksperymentów technicznych w środowisku testowym, testów pilotażowych w warunkach realnych lub wdrożenia CBDC do płatności detalicznych. Analizy NBP koncentrowały się na przyjętych przez banki centralne celach emisji CBDC dla płatności detalicznych, działaniach podejmowanych na poszczególnych etapach projektu, podstawowych założeniach funkcjonowania – wprowadzanego lub planowanego – systemu tego pieniądza cyfrowego oraz wyzwaniach napotkanych przez banki centralne w trakcie prac nad koncepcją emisji oraz samym wdrożeniem CBDC.

Wyniki prac analitycznych wskazują, że projekty wprowadzenia detalicznego CBDC są realizowane w oparciu o uwarunkowania krajowe. Nie wypracowano dotąd standardów międzynarodowych dla systemów CBDC. Z uwagi na poważne konsekwencje wprowadzenia powszechnie dostępnego CBDC dla stabilności finansowej i systemu płatniczego w danym kraju (lub unii walutowej), projekty banków centralnych uwzględniają rozwiązania, które mają przeciwdziałać negatywnym skutkom wprowadzenia takiego pieniądza (tj. ograniczenia dostępu, limity kwotowe i transakcyjne). Konieczność właściwego zaprojektowania i przetestowania działania systemu oraz zapewnienia jego integralności i interoperacyjności z innymi krajowymi systemami płatności sprawia, że prace banków centralnych mają wieloletni horyzont. Realizacja projektu detalicznego CBDC następuje stopniowo, przez rozłożenie w czasie wprowadzania poszczególnych funkcjonalności, stopniowe rejestrowanie w systemie określonych grup pośredników i użytkowników czy też rozszerzanie terytorialnego zasięgu projektu. Banki centralne napotykają na wiele trudności w trakcie realizacji testów pilotażowych i wdrażania CBDC. Są one spowodowane brakiem wiedzy użytkowników końcowych na temat cech i warunków funkcjonowania CBDC, ograniczonym zaufaniem do nowej formy pieniądza i oferowanych rozwiązań płatniczych oraz obawą o naruszenie prywatności. Udział podmiotów, które mają pełnić rolę pośredników w dostępie do CBDC, oraz identyfikacja potrzeb i oczekiwań użytkowników końcowych są wymagane na wczesnym etapie prac nad projektem.

Analizy NBP w zakresie przesłanek dla emisji powszechnie dostępnego cyfrowego złotego wskazują na brak przekonywujących argumentów za taką emisją. System płatniczy w Polsce jest

jak fizyczna gotówka, CBDC jest pasywem w bilansie banku centralnego. W przeciwieństwie do CBDC dla płatności detalicznych, hurtowy/do płatności wysokokwotowych CBDC (*wholesale*) skierowany jest do innej grupy użytkowników końcowych, tj. do instytucji finansowych. Tego rodzaju CBDC jest podobny do dzisiejszych środków dostępnych na rachunkach rezerwy obowiązkowej i rachunkach bieżących w banku centralnym, ponieważ, podobnie jak te środki, stanowi zobowiązanie banku centralnego, które jest udostępniane ograniczonej kategorii podmiotów. Celem emisji hurtowego CBCD jest najczęściej rozrachunek płatności międzybankowych lub transakcji z udziałem instrumentów finansowych na platformach zbudowanych z wykorzystaniem technologii rozproszonego rejestru (DLT).

nowoczesny i konkurencyjny. Oferuje on wiele rozwiązań dopasowanych do potrzeb uczestników zarówno na poziomie systemów płatności, jak i na poziomie usług i instrumentów płatniczych dostępnych dla klientów. Jednocześnie w systemie płatniczym obserwowane są następujące tendencje: (1) systematycznie spada wykorzystanie gotówki jako instrumentu płatniczego na rzecz bezgotówkowych płatności, (2) rośnie popularność bezgotówkowych płatności natychmiastowych oraz bezgotówkowych płatności bezpośrednich (P2P), zapewniających natychmiastowy rozrachunek, (3) polscy konsumenci mają dostęp do innowacyjnych metod płatniczych i chętnie z nich korzystają (o czym świadczy np. dominacja płatności zbliżeniowych czy rosnąca rola systemu BLIK w płatnościach internetowych i P2P). Dotychczas nie zdiagnozowano konkretnych, bieżących potrzeb w zakresie efektywności i konkurencyjności krajowego systemu płatniczego, na które odpowiedzią mogłaby być emisja CBDC. Kwestią otwartą pozostaje charakter i siła wpływu ewentualnej emisji CBDC przez banki centralne innych jurysdykcji, będących istotnymi partnerami handlowymi Polski, na funkcjonowanie polskiego systemu płatniczego i na zapotrzebowanie na dalsze jego unowocześnianie.

7.4. Zagadnienia prawne

7.4.1. Krajowe i unijne akty prawne związane z funkcjonowaniem polskiego systemu płatniczego przyjęte w II półroczu 2022 r.

Ustawa dotycząca limitów na płatności gotówkowe[68]

W zakresie regulacji dotyczących systemu płatniczego omawiana ustawa (art. 2 pkt 2) przesuwa na 1 stycznia 2024 r. termin, od którego mają obowiązywać następujące limity na płatności gotówkowe:

- limit w relacjach konsument – przedsiębiorca do kwoty 20 tys. zł, dodany art. 7b w *ustawie o prawach konsumenta* przewiduje nałożenie na konsumenta obowiązku dokonywania płatności za pośrednictwem rachunku płatniczego, jeżeli jednorazowa wartość transakcji z przedsiębiorcą przekracza 20 tys. zł lub stanowi równowartość tej kwoty, tym samym, do płatności, które wynoszą 20 tys. zł i więcej, nie będzie możliwe posłużenie się gotówką;
- limit dla płatności między przedsiębiorcami we wzajemnych rozliczeniach do 8 tys. zł, przez wprowadzenie zmiany do art. 19 *ustawy Prawo przedsiębiorców*, która polega na zmniejszeniu z 15 tys. zł do 8 tys. zł kwoty, od której przedsiębiorcy do rozliczeń między sobą muszą wykorzystywać rachunki płatnicze.

[68] Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o zmianie ustawy o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami oraz ustawy o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1719).

Wymogi te początkowo miały obowiązywać od 1 lipca 2022 r. (limit 20 tys. zł) oraz od 1 stycznia 2022 r. (limit 8 tys. zł)[69], następnie przesunięto oba te terminy na 1 stycznia 2023 r.[70] NBP na etapie uzgodnień projektowanych rozwiązań postulował rezygnację z wprowadzania takich limitów płatności gotówkowych, wskazując m.in. na znaczną liczbę osób w Polsce, które nie posiadają rachunku płatniczego oraz poddając w wątpliwość praktyczne możliwości stosowania limitu w przypadku przedsiębiorców.

Ustawa o Systemie Informacji Finansowej[71]

Ustawa o Systemie Informacji Finansowej[72] została uchwalona 1 grudnia 2022 r. i weszła w życie w dniu 10 lutego 2023 r. Jej przyjęcie miało na celu implementację do polskiego porządku prawnego regulacji UE służących zapobieganiu wykorzystywania systemu finansowego do prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu (IV Dyrektywa AML[73] oraz V Dyrektywa AML[74]).

Zgodnie z art. 32a wprowadzonym do IV Dyrektywy AML państwa członkowskie ustanawiają scentralizowane automatyczne mechanizmy, które umożliwiają terminową identyfikację dowolnej osoby fizycznej lub prawnej posiadającej lub kontrolującej rachunki płatnicze oraz rachunki bankowe identyfikowane za pomocą IBAN, a także skrytki depozytowe w instytucji kredytowej na ich terytorium.

W związku z powyższym został utworzony System Informacji Finansowej (SInF), który umożliwia, w określonych przypadkach, sprawne zidentyfikowanie rachunku lub innego produktu (służącego gromadzeniu, przechowywaniu lub inwestowaniu środków finansowych), należącego do danej osoby lub podmiotu, bez możliwości uzyskania informacji o znajdujących się na nim aktywach czy dokonywanych transakcjach. SInF jest prowadzony przy użyciu systemu teleinformatycznego izby rozliczeniowej STIR[75]. Jako organ właściwy w sprawach SInF został wyznaczony Szef Krajowej Administracji Skarbowej.

W przepisach omawianej ustawy określono zakres informacji o rachunkach, które mają być przekazywane przez podmioty zobligowane do ich dostarczania do SInF (tzw. instytucje

[69] Art. 89 ustawy z dnia 29 października 2021 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2105).

[70] Art. 5 ustawy z dnia 9 grudnia 2021 r. o zmianie ustawy o podatku akcyzowym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2349).

[71] Ustawa z dnia 1 grudnia 2022 r. o Systemie Informacji Finansowej (Dz. U. z 2023 r. poz. 180).

[72] Zob. https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12341005/katalog/12744279#12744279

[73] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, zmieniająca rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 i uchylająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/60/WE oraz dyrektywę Komisji 2006/70/WE (Dz. Urz. UE L 141 z 5.6.2015, s. 73-117).

[74] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/843 z dnia 30 maja 2018 r. zmieniająca dyrektywę (UE) 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu oraz zmieniająca dyrektywy 2009/138/WE i 2013/36/UE (Dz. Urz. UE L 156 z 19.6.2018, s. 43-74).

[75] STIR - system teleinformatyczny izby rozliczeniowej spełniający minimalne wymagania dla systemów teleinformatycznych określone w przepisach wydanych na podstawie art. 18 ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne.

zobowiązane). Obejmują one m.in.: dane identyfikacyjne posiadacza rachunku, pełnomocnika do rachunku, beneficjenta rzeczywistego posiadacza rachunku oraz datę jego otwarcia i zamknięcia.

Zgodnie z art. 3 pkt 2 lit. e *ustawy o Systemie Informacji Finansowej*, z raportowania do SInF wyłączone są rachunki w systemach płatności prowadzonych przez NBP[76].

Uchwała zmieniająca uchwałę w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunków banków przez Narodowy Bank Polski[77]

Potrzeba wprowadzenia zmian do *uchwały nr 9/2013 Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 24 maja 2013 r. w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunków banków przez Narodowy Bank Polski* wynikała z konieczności dostosowania jej do nowych wytycznych EBC[78]. Wytyczne te dotyczą systemu TARGET nowej generacji, który został uruchomiony z dniem 20 marca 2023 r. Uruchomienie systemu TARGET było związane z konsolidacją systemu TARGET2 z platformą TARGET2-Securities (T2S) i migracją w nowym systemie na komunikaty zgodne z normą ISO 20022, jak również miało na celu m.in. obniżenie łącznych kosztów operacyjnych i usprawnienie zarządzania płynnością w ramach różnych usług.

Zmiany wskazanej uchwały Zarządu NBP, które weszły w życie 20 marca 2023 r., polegały w szczególności na zastąpieniu wyrażeń TARGET2 oraz TARGET2-NBP zwrotami, odpowiednio TARGET oraz TARGET-NBP, zmianie w zakresie definicji systemu TARGET, a także odesłaniu do zasad wynikających z Umowy TARGET-NBP w odniesieniu do oprocentowania środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych w euro.

Zarządzenie zmieniające zarządzenie w sprawie sposobu przeprowadzania rozliczeń międzybankowych i rozrachunków międzybankowych[79]

Potrzeba wprowadzenia zmian do *zarządzenia nr 30/2017 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 26 października 2017 r. w sprawie sposobu przeprowadzania rozliczeń międzybankowych i rozrachunków*

[76] Ustawa o Systemie Informacji Finansowej: „2) instytucja zobowiązana: e) Narodowy Bank Polski - w zakresie, w jakim, za zgodą Prezesa Narodowego Banku Polskiego, o której mowa w art. 51 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (Dz. U. z 2022 r. poz. 2025), prowadzi rachunki bankowe innych osób prawnych, z wyłączeniem rachunków w systemach płatności prowadzonych przez Narodowy Bank Polski".

[77] Uchwała Nr 54/2022 Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 14 grudnia 2022 r. zmieniająca uchwałę w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunków banków przez Narodowy Bank Polski (Dz. Urz. NBP poz. 22).

[78] Wytyczne Europejskiego Banku Centralnego (UE) 2022/912 z dnia 24 lutego 2022 r. w sprawie transeuropejskiego zautomatyzowanego błyskawicznego systemu rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym nowej generacji (TARGET) oraz uchylające wytyczne 2013/47/UE (EBC/2012/27) (EBC/2022/8) (Dz. Urz. UE L 163 z 17.6.2022, s. 84-185, z późn. zm.).

[79] Zarządzenie nr 31/2022 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 20 grudnia 2022 r. zmieniające zarządzenie w sprawie sposobu przeprowadzania rozliczeń międzybankowych i rozrachunków międzybankowych (Dz. Urz. NBP poz. 24).

międzybankowych wynikała z konieczności jego dostosowania do nowych wytycznych EBC[80]. Wytyczne te dotyczą systemu TARGET nowej generacji, który z dniem 20 marca 2023 r. zastąpił system TARGET2 i platformę TARGET2-Securities. Konsolidacja ta miała na celu obniżenie łącznych kosztów operacyjnych i usprawnienie zarządzania płynnością w ramach różnych usług.

Główne modyfikacje w omawianym zarządzeniu Prezesa NBP, które weszły w życie 20 marca 2023 r., dotyczą zmiany nazwy systemu i jego polskiego komponentu i polegają na zamianie wyrazu „TARGET2" na „TARGET" oraz sformułowania „TARGET2-NBP" na „TARGET-NBP".

Rozporządzenie delegowane do rozporządzenia 2018/389[81]

Zgodnie z art. 1 omawianego rozporządzenia[82], które weszło w życie 25 grudnia 2022 r., zmianie ulegnie art. 10 rozporządzenia 2018/389 oraz zostanie do niego dodany nowy art. 10a, a także ust. 4a w art. 30.

W obecnie obowiązującym stanie prawnym, tj. na mocy art. 10 rozporządzenia 2018/389, istnieje możliwość wyłączenia przez dostawców usług płatniczych określonego w art. 97 dyrektywy (UE) 2015/2366[83] wymogu stosowania silnego uwierzytelniania klienta (*strong customer authentication*, SCA) w przypadku, gdy użytkownik uzyskuje dostęp do informacji o saldzie rachunku płatniczego lub o transakcjach płatniczych przeprowadzonych za pośrednictwem rachunku płatniczego, bez ujawniania szczególnie chronionych danych dotyczących płatności. W takiej sytuacji dostawcy usług płatniczych mogą nie stosować SCA w celu uzyskania przez użytkownika dostępu do informacji o rachunku, pod warunkiem że zastosowano je w momencie uzyskania po raz pierwszy dostępu do tych informacji i co najmniej co 90 dni po takim pierwszym dostępie. Komisja uznała, że należy doprecyzować stosowanie tego wyłączenia.

Znowelizowany art. 10 ust. 1 rozporządzenia 2018/389 dotyczy możliwości niestosowania SCA przez dostawcę usług płatniczych w sytuacji, w której użytkownik usług płatniczych uzyskuje dostęp do swojego rachunku płatniczego bezpośrednio u tego dostawcy. Warunek bezpośredniości dostępu jest ściśle związany z treścią dodanego do ww. rozporządzenia art. 10a

[80] Wytyczne Europejskiego Banku Centralnego (UE) 2022/912 z dnia 24 lutego 2022 r. w sprawie transeuropejskiego zautomatyzowanego błyskawicznego systemu rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym nowej generacji (TARGET) oraz uchylające wytyczne 2013/47/UE (EBC/2012/27) (EBC/2022/8) (Dz. Urz. UE L 163 z 17.6.2022, s. 84-185, z późn. zm.).

[81] Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2018/389 z dnia 27 listopada 2017 r. uzupełniające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących silnego uwierzytelniania klienta i wspólnych i bezpiecznych otwartych standardów komunikacji (Dz. Urz. UE L 69 z 13.3.2018, s. 23-43).

[82] Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2022/2360 z dnia 3 sierpnia 2022 r. zmieniające regulacyjne standardy techniczne określone w rozporządzeniu delegowanym (UE) 2018/389 w odniesieniu do obejmującego okres 90 dni wyłączenia dotyczącego dostępu do rachunku (Dz. Urz. UE L 312 z 5.12.2022, s. 1-4).

[83] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, zmieniająca dyrektywy 2002/65/WE, 2009/110/WE, 2013/36/UE i rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 oraz uchylająca dyrektywę 2007/64/WE (Dz. Urz. UE L 337 z 23.12.2015, s. 35-127, z późn. zm.).

ust. 1. Stanowi on, że w przypadkach, w których dostęp do informacji o rachunku uzyskuje się za pośrednictwem dostawcy świadczącego usługę dostępu do informacji o rachunku (czyli przez tzw. stronę trzecią), dostawcy usług płatniczych nie będą mieli możliwości wyboru między stosowaniem lub niestosowaniem SCA, a wyłączenie będzie mieć charakter obowiązkowy (o ile dostęp będzie ograniczać się, tak jak w przypadku dostępu bezpośredniego, do salda lub transakcji przeprowadzonych w ciągu 90 dni).

Ustanowiono jednolity okres 180 dni w odniesieniu do konieczności odnowienia SCA w celu uzyskania dostępu do informacji o rachunku zarówno bezpośrednio u dostawcy usług płatniczych, jak i za pośrednictwem dostawcy świadczącego usługę dostępu do informacji o rachunku.

Z kolei zgodnie z art. 10a ust. 3 rozporządzenia 2018/389, jeśli użytkownik będzie uzyskiwał dostęp do swojego rachunku w trybie online za pośrednictwem dostawcy świadczącego usługę dostępu do informacji o rachunku, a dostawca usług płatniczych będzie miał ku temu obiektywnie uzasadnione i należycie udokumentowane powody związane z nieuprawnionym lub nielegalnym dostępem do rachunku płatniczego, może zastosować wówczas SCA.

Ponadto, na mocy wprowadzonego art. 10a ust. 4 w rozporządzeniu 2018/389, dostawcy usług płatniczych prowadzący rachunek, którzy oferują specjalny interfejs i którzy wdrożyli mechanizm awaryjny określony w art. 33 ust. 4, nie będą zobowiązani do zastosowania nowego obowiązkowego wyłączenia w ramach swoich interfejsów „bezpośredniego kontaktu" z klientami, jeżeli nie stosują oni w nich wyłączenia określonego w art. 10. Zmiany będą stosowane od 25 lipca 2023 r.

Wytyczne i regulacyjne standardy nadzorcze wydane na podstawie rozporządzenia UE w sprawie ram na potrzeby prowadzenia działań naprawczych oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji w odniesieniu do kontrahentów centralnych[84]

W listopadzie 2022 r. KE wydała rozporządzenia delegowane przyjmujące dwa z opublikowanych w maju 2022 r. przez ESMA wytycznych i regulacyjnych standardów technicznych:

- określające czynniki, które mają być uwzględniane przez właściwy organ i kolegium nadzorcze przy ocenie planu naprawy kontrahentów centralnych[85]. Ocena ta ma uwzględniać przede wszystkim strukturę kapitałową i organizacyjną CCP, adekwatność ich zasobów finansowych, profil ryzyka tych podmiotów, a także substytucyjność działalności CCP. Ponadto ocenie

[84] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/23 z dnia 16 grudnia 2020 r. w sprawie ram na potrzeby prowadzenia działań naprawczych oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji w odniesieniu do kontrahentów centralnych oraz zmieniające rozporządzenia (UE) nr 1095/2010, (UE) nr 648/2012, (UE) nr 600/2014, (UE) nr 806/2014 i (UE) 2015/2365 oraz dyrektywy 2002/47/WE, 2004/25/WE, 2007/36/WE, 2014/59/UE i (UE) 2017/1132 (Dz. Urz. UE L 22 z 22.1.2021, s. 1-102).

[85] *EUR-Lex - 32023R0451 - PL - EUR-Lex (europa.eu).*

podlega ogólny wpływ planu naprawy m.in. na członków rozliczających, ich klientów, inne podmioty infrastruktury, rynki finansowe oraz system finansowy jako całość;

- określające kolejność, w jakiej CCP mają wypłacać rekompensatę, o której mowa w art. 20 ust. 1 rozporządzenia (UE) 2021/23, maksymalną liczbę lat, przez które CCP mają przeznaczać część swoich rocznych zysków na takie płatności na rzecz posiadaczy instrumentów uznających roszczenie do przyszłych zysków CCP, oraz maksymalną część tych zysków, którą przeznacza się na te płatności[86].

Oba rozporządzenia delegowane KE wejdą w życie na początku 2023 r.

7.4.2. Projekty unijnych aktów prawnych związanych z funkcjonowaniem polskiego systemu płatniczego przedstawione w II półroczu 2022 r.

Projekt rozporządzenia dotyczącego poleceń przelewu natychmiastowego w euro[87]

W dniu 26 października 2022 r. Komisja Europejska przyjęła i opublikowała projekt rozporządzenia mającego na celu upowszechnienie ogólnego wykorzystania płatności natychmiastowych w euro w UE[88]. Wniosek jest zgodny z unijną strategią w zakresie płatności detalicznych z 2020 r.[89], w której za cel określono pełne wprowadzenie płatności natychmiastowych w UE.

Projekt tworzy jednolite ramy prawne dla poleceń przelewu natychmiastowego w euro przez nowelizację rozporządzenia 260/2012[90], a także rozporządzenia 2021/1230[91]. Projekt wprowadza definicję polecenia przelewu natychmiastowego jako kategorii polecenia przelewu określając warunki, które łącznie musi spełniać taka usługa. Zasadniczą różnicą pomiędzy tradycyjnym a natychmiastowym poleceniem przelewu w euro ma być czas realizacji. W przypadku natychmiastowego polecenia przelewu środki pieniężne – zgodnie z projektowanymi przepisami – będą przenoszone z rachunku płatnika na rachunek odbiorcy w ciągu kilku (maksymalnie 10) sekund, w każdym czasie dnia i nocy, w dowolnym dniu roku, tj. w trybie 24/7/365.

---

[86] *EUR-Lex - 32023R0450 - PL - EUR-Lex (europa.eu).*

[87] Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającego rozporządzenia (UE) nr 260/2012 i (UE) 2021/1230 w odniesieniu do poleceń przelewu natychmiastowego w euro: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/api/download/090166e5f3a15f7c

[88] Według danych EPC, na koniec 2022 r., niecałe 14% poleceń przelewu w euro wykonywanych w ramach SEPA stanowiły płatności natychmiastowe w schemacie SCT Inst: https://www.europeanpaymentscouncil.eu/what-we-do/sepa-instant-credit-transfer

[89] „Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów w sprawie unijnej strategii w zakresie płatności detalicznych": https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0592

[90] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 260/2012 z dnia 14 marca 2012 r. ustanawiające wymogi techniczne i handlowe w odniesieniu do poleceń przelewu i poleceń zapłaty w euro oraz zmieniające rozporządzenie (WE) nr 924/2009 (Dz. Urz. UE L 94 z 30.3.2012, s. 22-37, z późn. zm.).

[91] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/1230 z dnia 14 lipca 2021 r. w sprawie płatności transgranicznych w Unii (Dz. Urz. UE L 274 z 30.7.2021, s. 20-31).

Proponuje się wprowadzenie szczególnych regulacji dotyczących natychmiastowych poleceń przelewu w euro, które będą miały zastosowanie obok ogólnych wymogów dla poleceń przelewu w euro, określonych obecnie w rozporządzeniu 260/2012, tj.:

- obowiązek zapewnienia usługi odbierania i wykonywania natychmiastowych poleceń przelewu w euro przez dostawców usług płatniczych, którzy świadczą usługę polecenia przelewu w euro (z wyłączeniem instytucji płatniczych i instytucji pieniądza elektronicznego, o ile nie będą świadczyły takich usług na zasadzie dobrowolności); w tym obowiązek umożliwienia składania wielu zleceń płatniczych jako pakietu, jeżeli dostawcy usług płatniczych oferują tę usługę swoim klientom w przypadku innych rodzajów poleceń przelewu;
- określenie maksymalnego poziomu opłat za usługę natychmiastowego polecenia przelewu w euro. Wszelkie opłaty stosowane przez dostawcę usług płatniczych wobec płatników i odbiorców nie powinny być wyższe niż opłaty stosowane przez danego dostawcę usług płatniczych w odniesieniu do innych, analogicznych poleceń przelewu w euro. Celem uregulowania wysokości opłat za płatności natychmiastowe proponuje się również zmianę w rozporządzeniu 2021/1230, aby uniknąć sytuacji, w których poziom opłat stosowany przez dostawcę usług płatniczych znajdującego się w państwie członkowskim, którego walutą nie jest euro, w odniesieniu do transgranicznych poleceń przelewu natychmiastowego w euro byłby wyższy niż opłaty za transgraniczne polecenia przelewu inne niż natychmiastowe w euro[92].
- obowiązek oferowania usługi sprawdzającej, czy identyfikator rachunku płatniczego odbiorcy jest zgodny z nazwiskiem lub nazwą odbiorcy i powiadamiającej płatnika o wszelkich wykrytych nieprawidłowościach oraz o ich stopniu przed umożliwieniem autoryzacji zlecenia. Użytkownicy usług płatniczych zachowają prawo do rezygnacji z tej usługi, jednakże dostawcy usług płatniczych będą zobowiązani do poinformowania swoich klientów, że autoryzacja transakcji pomimo wykrytej i zgłoszonej rozbieżności lub rezygnacja z tej usługi może prowadzić do przekazania środków pieniężnych na rachunek płatniczy, który nie należy do odbiorcy wskazanego przez płatnika.
- wymóg zharmonizowanego podejścia do kontroli użytkowników usług płatniczych pod kątem sankcji unijnych przewidujących zamrożenie aktywów lub zakaz udostępniania środków

[92] Zgodnie z art. 3 ust. 1 rozporządzenia 2021/1230, opłaty pobierane przez dostawcę usług płatniczych od użytkownika usług płatniczych z tytułu płatności transgranicznych w euro są takie same jak opłaty pobierane przez tego dostawcę z tytułu odpowiadających im płatności krajowych o tej samej wartości w walucie krajowej państwa członkowskiego, w którym znajduje się dostawca usług płatniczych użytkownika usług płatniczych. Zastosowanie tej regulacji do płatności natychmiastowych w euro w państwach spoza strefy euro spowodowałoby, iż opłaty nakładane na transgraniczne płatności natychmiastowe w euro byłyby równe opłatom za płatności natychmiastowe w walucie lokalnej, które zazwyczaj są droższe niż tradycyjne polecenia przelewu w walucie lokalnej. Aby przeciwdziałać temu zjawisku, zaproponowano dodanie do art. 3 rozporządzenia 2021/1230 nowego ustępu 5, w ramach którego wyłączono zastosowanie ust. 1 tego artykułu w sytuacji, gdy opłata za płatność natychmiastową, zgodnie z projektowanym art. 5b ust. 1 rozporządzenia 260/2012 (opłata za płatność natychmiastową w euro nie może być wyższa niż odpowiadająca jej opłata za zwykłe polecenie przelewu w euro), byłaby niższa niż opłata nakładana przez dostawcę usług płatniczych za transgraniczną płatność natychmiastową, zgodnie z art. 3 ust. 1 rozporządzenia 2021/1230 (opłata za natychmiastową płatność transgraniczną w euro musi być w wysokości odpowiadającej jej płatności natychmiastowej w walucie lokalnej).

finansowych lub zasobów gospodarczych w formie częstego sprawdzania klientów dostawców usług płatniczych realizujących natychmiastowe polecenia przelewu w euro (co najmniej raz każdego dnia kalendarzowego oraz niezwłocznie po wejściu w życie nowych lub zmienionych środków ograniczających).

W projekcie rozporządzenia proponuje się stopniowe wdrażanie zaproponowanych rozwiązań, przewidując co do zasady dłuższe terminy implementacji w odniesieniu do dostawców usług płatniczych spoza strefy euro (w zależności od wymogu, od 6 do 36 miesięcy po dniu wejścia w życie rozporządzenia).

Projekty rozporządzeń delegowanych Komisji Europejskiej, które będą wydane na podstawie rozporządzenia EMIR[93]

W październiku 2022 r. KE przedstawiła do konsultacji projekty rozporządzeń delegowanych w następujących sprawach:

- zmiany określonych w rozporządzeniu delegowanym (UE) nr 153/2013[94] wymogów dotyczących zabezpieczeń ustanawianych w CCP. Zmiany wprowadzono w celu tymczasowego rozszerzenia puli akceptowanych zabezpieczeń na niezabezpieczone gwarancje bankowe dla kontrahentów niefinansowych działających jako członkowie rozliczający oraz na gwarancje publiczne dla wszystkich rodzajów kontrahentów. Było to motywowane przede wszystkim silnym wzrostem zmienności cen na rynku energii i w efekcie wzrostem wymaganych przez CCP depozytów zabezpieczających, co przełożyło się na istotne pogorszenie sytuacji płynnościowej niektórych uczestników rynku, w szczególności podmiotów niefinansowych. Zmiany te mają charakter tymczasowy i wygasną 12 miesięcy po rozpoczęciu stosowania rozporządzenia delegowanego Komisji;
- zmiany regulacyjnych standardów technicznych określonych w rozporządzeniu delegowanym (UE) nr 149/2013[95] w odniesieniu do wysokości progu, którego przekroczenie wiąże się z obowiązkiem centralnego rozliczania będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym towarowych instrumentów pochodnych oraz instrumentów pochodnych innych niż kredytowe, akcyjne, stopy procentowej i walutowe. Próg wartości referencyjnej brutto w

[93] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji (Dz. U. UE L 201 z dnia 27 lipca 2012 r., str. 1, z późn. zm.).

[94] Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 153/2013 z dnia 19 grudnia 2012 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących wymogów obowiązujących kontrahentów centralnych (Dz. U. UE L 52 z dnia 23 lutego 2013 r., str. 41).

[95] Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 149/2013 z dnia 19 grudnia 2012 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących pośrednich uzgodnień rozliczeniowych, obowiązku rozliczania, rejestru publicznego, dostępu do systemu obrotu, kontrahentów niefinansowych, technik ograniczania ryzyka związanego z kontraktami pochodnymi będącymi przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, które nie są rozliczane przez kontrahenta centralnego (Dz. U. UE L 52 z dnia 23 lutego 2013 r., str. 11).

przypadku tych instrumentów podwyższono z 3 do 4 mld euro. Zmiana ta motywowana była przede wszystkim gwałtownym wzrostem cen surowców.

Ponadto w II połowie 2022 r. weszły w życie rozporządzenia delegowane, przedstawione do konsultacji w czerwcu 2022 r., w następujących sprawach:

- przedłużenia okresu przejściowego, który zapewnia tymczasowe zwolnienie z obowiązku rozliczania w CCP transakcji dokonywanych przez zarządzających programami emerytalnymi, co daje tym instytucjom finansowym, CCP i członkom rozliczającym więcej czasu na opracowanie rozwiązań technicznych w tym zakresie[96]. Zwolnienie to przedłużano kilkakrotnie w ostatnich latach, gdyż uczestnicy rynku nie wypracowali oddolnie rozwiązania, które w satysfakcjonujący sposób wychodziłoby naprzeciw potrzebom zarządzających programami emerytalnymi. W niniejszym akcie delegowanym Komisja przedłużyła obowiązujące zwolnienia do 18 czerwca 2023 r.;
- doprecyzowania określonej w rozporządzeniu delegowanym (UE) nr 151/2013[97] procedury dostępu organów nadzoru do szczegółowych informacji dotyczących instrumentów pochodnych oraz ustaleń technicznych i operacyjnych dotyczących dostępu do nich. Dostosowanie dotyczyło utrzymującego się problemu związanego z dostępem organów nadzoru do danych w poszczególnych repozytoriach transakcji[98];
- zmian w rozporządzeniu delegowanym (UE) nr 150/2013[99] umożliwiających repozytoriom transakcji zarejestrowanym już na podstawie rozporządzenia SFTR[100] uzyskanie zezwolenia na podstawie EMIR w ramach procedury uproszczonej (rozszerzenie rejestracji);
- uzupełnienia rozporządzenia EMIR o delegację do wydania regulacyjnych standardów technicznych określających procedury uzgadniania danych między repozytoriami transakcji i procedury, które repozytorium transakcji ma stosować w celu weryfikacji spełnienia przez kontrahenta dokonującego zgłoszenia lub podmiot przekazujący zgłoszenie kompletności i poprawności zgłaszanych danych[101].

---

[96] *EUR-Lex - 32022R1671 - PL - EUR-Lex (europa.eu)*.

[97] Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 151/2013 z dnia 19 grudnia 2012 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych określających dane, które mają być publikowane i udostępniane przez repozytoria transakcji, a także standardy operacyjne dotyczące agregowania i porównywania danych oraz dostępu do tych danych (Dz. U. UE L 52 z dnia 23 lutego 2013 r., str. 33).

[98] *EUR-Lex - 32022R1856 - PL - EUR-Lex (europa.eu)*.

[99] Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 150/2013 z dnia 19 grudnia 2012 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych określających szczegóły dotyczące wniosku o rejestrację jako repozytorium transakcji (Dz. U. UE L 52 z dnia 23 lutego 2013 r., str. 25).

[100] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2365 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie przejrzystości transakcji finansowanych z użyciem papierów wartościowych i ponownego wykorzystania oraz zmiany rozporządzenia (UE) nr 648/2012 (Dz. U. UE L 337 z dnia 23 grudnia 2015 r., str. 1).

[101] *EUR-Lex - 32022R1858 - PL - EUR-Lex (europa.eu)*.

Projekt zmiany rozporządzenia EMIR

W grudniu 2022 r. KE opublikowała projekt rozporządzenia PE i Rady, które zmieniając rozporządzenia EMIR, CRR[102] i FRP[103], ma wprowadzić rozwiązania mające na celu m.in. ograniczenie nadmiernych ekspozycji podmiotów z UE wobec kontrahentów centralnych z państw trzecich oraz zwiększenie efektywności rynku usług rozliczeniowych w UE. Projektowi temu towarzyszy wniosek legislacyjny dotyczący zmian dyrektyw CRD IV[104], UCITS[105] i IFD[106] w odniesieniu do sposobu traktowania ryzyka koncentracji z tytułu ekspozycji wobec kontrahentów centralnych i ryzyka kontrahenta w przypadku rozliczanych centralnie transakcji instrumentami pochodnymi.

Naistotniejsze z proponowanych zmian dotyczą rozporządzenia EMIR. Ich celem jest:

- zwiększenie atrakcyjności i konkurencyjności unijnych CCP przez umożliwienie im szybszego i łatwiejszego rozszerzania zakresu świadczonych usług oraz uproszczenie procedur dotyczących zmiany stosowanych przez nich modeli. Jedno z proponowanych rozwiązań przewiduje możliwość skorzystania przez CCP z procedury uzyskiwania zezwolenia na świadczenie dodatkowych usług lub prowadzenie dodatkowej działalności opartej na braku sprzeciwu (zamiast standardowej procedury, która wymaga m.in. zasięgnięcia opinii kolegium nadzorczego), o ile wspomniane usługi i działalność nie narażałyby CCP na dodatkowe ryzyko;
- zwiększenie bezpieczeństwa i odporności rynku usług rozliczeniowych w UE przez wzmocnienie nadzoru nad kontrahentami centralnymi, a także wprowadzenie rozwiązań stanowiących odpowiedź na obserwowane w 2022 r. zaburzenia na rynkach energii. Proponowane zmiany obejmują m.in. objęcie przez ESMA przewodnictwa w kolegiach nadzorczych dla unijnych CCP wraz z nadaniem temu organowi nadzoru prawa głosu. ESMA ma mieć też wzmocnione uprawnienia w sytuacjach nadzwyczajnych. Ponadto projektowane zmiany przewidują ustanowienie nowych ciał kolegialnych: Wspólnych Zespołów Nadzorczych *(Joint Supervisory Teams) oraz Wspólnego Mechanizmu Monitorowania (Joint Monitoring Mechanism)*;

[102] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012 (Dz. U. UE L 176 z dnia 27 czerwca 2013 r., str. 1).

[103] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1131 z dnia 14 czerwca 2017 r. w sprawie funduszy rynku pieniężnego (Dz. U. UE L 169 z dnia 30 czerwca 2017 r., str. 8).

[104] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/36/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie warunków dopuszczenia instytucji kredytowych do działalności oraz nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami kredytowymi i firmami inwestycyjnymi, zmieniająca dyrektywę 2002/87/WE i uchylająca dyrektywy 2006/48/WE oraz 2006/49/WE (Dz. U. UE L 176 z dnia 27 czerwca 2013 r., str. 338).

[105] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2009/65/WE z dnia 13 lipca 2009 r. w sprawie koordynacji przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do przedsiębiorstw zbiorowego inwestowania w zbywalne papiery Wartościowe (UCITS) (Dz. U. UE. L 302 z dnia 17 listopada 2009 r., str. 32).

[106] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/2034 z dnia 27 listopada 2019 r. w sprawie nadzoru ostrożnościowego nad firmami inwestycyjnymi oraz zmieniająca dyrektywy 2002/87/WE, 2009/65/WE, 2011/61/UE, 2013/36/UE, 2014/59/UE i 2014/65/UE (Dz. U. UE. L 314 z dnia 5 grudnia 2019 r., str. 64).

- ograniczenie nadmiernej ekspozycji uczestników rynku unijnego wobec kontrahentów centralnych z państw trzecich, w szczególności w odniesieniu do instrumentów pochodnych uznanych za instrumenty o charakterze systemowym. Kluczowym elementem omawianej propozycji zmian jest nałożenie na kontrahentów finansowych i niefinansowych podlegających obowiązkowi centralnego rozliczania transakcji pochodnych wymogu posiadania aktywnych rachunków prowadzonych przez CCP mających siedzibę w UE, a także rozliczania przez CCP z UE co najmniej określonej części transakcji w ramach usług rozliczeniowych o istotnym znaczeniu systemowym. Do kategorii kontraktów podlegających wspomnianemu obowiązkowi należą przede wszystkim instrumenty pochodne na stopę procentową nominowane w euro i w złotych. Do oceny wypełniania nowego wymogu posłuży zaproponowany wymóg raportowania danych na temat skali aktywności objętych nim podmiotów na rynku wspomnianych instrumentów.

7.5. Działania w zakresie upowszechniania obrotu bezgotówkowego

Przykładem działania mającego na celu upowszechnienie płatności bezgotówkowych jest realizacja *Programu wsparcia obrotu bezgotówkowego*, zwanego dalej Programem, koordynowanego przez Fundację Polska Bezgotówkowa. Program ten ma na celu rozwój sieci akceptacji płatności bezgotówkowych w Polsce przez okresowe finansowanie terminali płatniczych[107] dla przedsiębiorców oraz podmiotów sektora publicznego akceptujących płatności bezgotówkowe.

W analizowanym okresie Fundacja kontynuowała działania w zakresie rozbudowy sieci akceptacji instrumentów płatniczych oraz edukacji przedsiębiorców. Według danych Fundacji, na koniec 2022 r. liczba umów wyniosła prawie 408 tys. (wzrost w II półroczu o 21 tys.), a liczba terminali 563 tys. (wzrost o ponad 24 tys.). Do końca 2022 r. zrealizowano z użyciem terminali pozyskanych w ramach Programu łącznie 1,3 mld transakcji (wzrost o 242 mln), a ich wartość wyniosła 75,9 mld zł (wzrost o 16 mld zł). W 2022 r. średnia miesięczna liczba transakcji zrealizowanych w takim terminalu wyniosła 92 transakcje, a średni miesięczny obrót w terminalu ponad 6 tys. zł.

W ramach Programu podmioty administracji publicznej, administracji skarbowej, urzędy samorządu terytorialnego, sądy i publiczna służba zdrowia oraz pozostałe podmioty publiczne (muzea, szkoły, przedszkola, teatry i przedsiębiorstwa komunalne) mogą uzyskać finansowanie na pokrycie kosztów m.in. instalacji terminali, obsługi i serwisowania terminali oraz obsługi transakcji bezgotówkowych. W okresie od 1 września 2018 r., tj. od momentu rozszerzenia Programu o podmioty administracji publicznej[108], do 31 grudnia 2022 r. przystąpiły do niego 2 653 jednostki administracji publicznej, w których zainstalowano 13 702 terminale. W II półroczu 2022 r.

[107] Do końca 2022 r. Fundacja finansowała nowy terminal przez 5 miesięcy i do kwoty 42 tys. zł. Od 1 stycznia 2023 r. dofinansowanie obejmuje nowy terminal przez 12 miesięcy i do kwoty 100 tys. zł.

[108] Wcześniej podmioty sektora publicznego były objęte *Programem upowszechniania płatności bezgotówkowych w jednostkach administracji publicznej*, realizowanym od kwietnia 2017 r. przez Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii oraz KIR.

przybyło 59 nowych akceptantów i zainstalowano 2 253 nowe terminale dla sektora publicznego. Z danych Fundacji wynika, że od początku funkcjonowania Programu do końca grudnia 2022 r. łącznie zrealizowano 16,5 mln transakcji o wartości 2,4 mld zł (w II półroczu 2022 r. wzrost odpowiednio o 3,1 mln i 525,8 mln zł).

Ponadto Fundacja podejmuje działania edukacyjne, kierowane do przedsiębiorców i konsumentów. Mają one przyczynić się do zapewniania konsumentom dostępu do preferowanych form płatności oraz zachęcać do bezpiecznego korzystania z płatności bezgotówkowych. We wrześniu 2022 r. Fundacja zrealizowała kampanię informacyjną promującą usługę *cash back*, w której m.in. emitowano spoty radiowe w stacjach o największych zasięgach w Polsce oraz uruchomiono dedykowaną stronę internetową[109], zawierającą szczegółowe informacje o sposobie i warunkach korzystania z usługi *cash back*.

7.6. Działania na rzecz ograniczenia wykluczenia finansowego

Sektor bankowy podejmuje działania, aby zapewnić wysokiej jakości obsługę bankową osobom z niepełnosprawnościami i szczególnymi potrzebami. Ma to na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i finansowemu tej grupy klientów. Koordynacją podejmowanych inicjatyw zajmuje się *Grupa robocza ds. dostępności usług bankowych*, która funkcjonuje w ramach ZBP od 2011 r. (do września 2022 r. działa ona pod nazwą *Grupa robocza ds. obsługi osób z niepełnosprawnościami przez banki*).

W II połowie 2022 r. Grupa robocza kontynuowała współpracę z Ministerstwem Funduszy i Polityki Regionalnej w sprawie wprowadzenia *Dyrektywy w sprawie wymogów dostępności produktów i usług*[110]. Opiniując *projekt ustawy o dostępności niektórych produktów i usług*[111] (mającej wprowadzić wspomnianą dyrektywę do polskiego porządku prawnego), Grupa zgłosiła uwagi do przepisów mających zastosowanie do sektora bankowego. Dotyczyły one m.in. pogodzenia wymogów dostępności oraz bezpieczeństwa transakcji, procedur reklamacyjnych w przypadku skarg na niezapewnienie dostępności usług bankowych, a także rozstrzygnięcia wątpliwości co do odpowiedzialności za zapewnienie dostępności bankomatów. Prace nad projektem ustawy są kontynuowane, a w I kwartale 2023 r. przewidziane jest przyjęcie go przez Radę Ministrów.

[109] www.gotowibezgotowkowi.pl/cashback

[110] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/882 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie wymogów dostępności produktów i usług (Dz.U. L 151 z 7.6.2019, s. 70–115).

[111] Projekt ustawy o zapewnianiu spełniania wymogów dostępności niektórych produktów i usług przez podmioty gospodarcze.

7.7. Działania na rzecz SEPA

Paneuropejskie polecenie przelewu – SEPA Credit Transfer (SCT)

Uczestnikami podstawowego schematu polecenia przelewu SEPA według stanu na koniec grudnia 2022 r. było 24 polskich dostawców usług płatniczych, a uczestnikiem schematu natychmiastowego polecenia przelewu SEPA (SCT Inst) był jeden dostawca usług płatniczych.

Na koniec grudnia 2022 r. NBP był bankiem rozliczeniowym w obsłudze SCT dla 17 banków, które podpisały z bankiem centralnym umowę w sprawie uczestnictwa pośredniego w systemie STEP2-T SEPA Credit Transfer[112]. Przelewy transgraniczne SCT są przekazywane do EBA Clearing, będącego operatorem tego systemu, przy wykorzystaniu systemu Euro Elixir w KIR. Rozrachunek płatności z systemu STEP2-T (usługa SCT) następuje w systemie TARGET (zastąpił on od 20 marca 2023 r. system TARGET2).

W II półroczu 2022 r. zakończył się okres przejściowy w systemie STEP2-T, w trakcie którego korzystano równolegle z sesyjnego modelu rozliczania oraz nowego modelu ciągłego rozrachunku brutto *(Continuous Gross Settlement - CGS)*. Od 12 lipca 2022 r. wszystkie zlecenia w systemie STEP2-T są przetwarzane wyłącznie w modelu CGS. NBP odpowiednio wcześniej, tj. z dniem 14 czerwca 2022 r., przystąpił do rozliczeń w modelu CGS w systemie STEP2-T. Kontynuacja uczestnictwa w systemie STEP2-T w ramach modelu CGS wymagała podjęcia przez NBP stosownych działań o charakterze formalnoprawnym z EBA Clearing, ale nie wymagała od banków, dla których NBP zapewnia dostęp do systemu STEP2-T, istotnych i kosztownych działań o charakterze formalnoprawnym bądź operacyjnym.

Dzięki współpracy KIR z izbami rozliczeniowymi w ramach EACHA (European Automated Clearing House Association) uczestnicy systemu Euro Elixir mają możliwość realizacji transakcji SCT do wybranych krajów bez konieczności pośrednictwa systemu STEP2-T. Według stanu na koniec grudnia 2022 r. KIR wymieniała w ten sposób zlecenia płatnicze w standardzie SCT z trzema izbami partnerskimi, tj. equensWorldline NV (Holandia i Niemcy), Iberpay (Hiszpania) i Borica Bankservice AD (Bułgaria).

Z danych przekazanych przez dostawców usług płatniczych za II półrocze 2022 r. wynika, że w analizowanym okresie zrealizowano 30,0 mln poleceń przelewu w standardzie SEPA (6,2 mln zleceń krajowych, 6,4 mln transgranicznych wysyłanych i 17,4 mln otrzymanych) o wartości 241,8 mld euro. W stosunku do poprzedniego półrocza stanowi to wzrost liczby i wartości transakcji odpowiednio o 7,1% i 11,2%.

Paneuropejskie polecenie zapłaty – SEPA Direct Debit (SDD)

Na koniec grudnia 2022 r. bezpośrednimi uczestnikami w schemacie podstawowego SDD, tj. dla płatności pomiędzy osobami fizycznymi a przedsiębiorcami na obszarze SEPA, było 4 polskich

[112] W II półroczu 2022 r. jeden z banków został wyłączony z dostępu do systemu STEP2-T za pośrednictwem NBP.

dostawców usług płatniczych, a w schemacie SDD dla przedsiębiorców (B2B) trzech dostawców, podobnie jak w I półroczu 2022 r.

Z danych przekazanych przez dostawców usług płatniczych za II półrocze 2022 r. wynika, że w omawianym okresie zrealizowano 3,5 tys. poleceń zapłaty w standardzie SEPA (1 tys. zleceń krajowych i 2,5 tys. transgranicznych) o wartości 47,6 mln euro. W porównaniu z poprzednim półroczem stanowi to wzrost liczby i wartości transakcji odpowiednio o 16,7% i 29,3%.

8. Wyniki wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego

8.1. Wprowadzenie obowiązku akceptacji gotówki – wpływ na przedsiębiorstwa i konsumentów

Wprowadzenie obowiązku powszechnej akceptacji płatności gotówkowych przez podmioty prowadzące działalność gospodarczą było jednym z celów określonych w Narodowej Strategii Bezpieczeństwa Obrotu Gotówkowego[113]. Po wejściu w życie nowelizacji *ustawy o usługach płatniczych*[114] akceptant nie może odmówić konsumentowi, poza wyjątkami w niej określonymi, przyjęcia zapłaty znakami pieniężnymi emitowanymi przez NBP.

Po sześciu miesiącach od wejścia w życie przepisów wspomnianej ustawy NBP przeprowadził badanie ankietowe wśród przedsiębiorstw. Pytania na temat akceptacji gotówki zadano także konsumentom w ramach odrębnego badania ankietowego.

W ramach badania przedsiębiorstw wywiady zostały przeprowadzone wśród akceptantów prowadzących sprzedaż detaliczną produktów lub usług konsumentom. Wywiady zrealizowano za pośrednictwem Oddziałów Okręgowych NBP w szesnastu województwach w czerwcu 2022 r. Próba badawcza objęła 876 przedsiębiorstw.

Wszyscy respondenci (tj. 876 podmiotów) akceptowali płatności kartą płatniczą, byli więc akceptantami w rozumieniu ustawy o usługach płatniczych. Natomiast 871 przedsiębiorstw (99,0%) przyjmowało płatności gotówkowe. Z kolei płatności mobilne (m.in. BLIK) przyjmowało 69,0% respondentów, zaś przelewy bankowe 64,0% podmiotów. Inne metody płatności akceptowało 7,0% badanych przedsiębiorstw. 584 przedsiębiorców (68,0%) odpowiedziało, że ma świadomość rozwiązań wynikających z obowiązywania tej ustawy, zaś pozostali nie mieli takiej świadomości.

Respondenci zostali m.in. zapytani, czy podczas pandemii COVID-19 zdarzało im się nie przyjmować gotówki (wykres 67). Większość przedsiębiorców zadeklarowała, że zawsze przyjmowała gotówkę (686 podmiotów, tj. 80,0%). 152 podmioty (tj. 17,7% ankietowanych) odpowiedziały, że przyjmowały gotówkę, ale wyraźnie preferowały płatności bezgotówkowe. Czasowo gotówkę przestało przyjmować 12 badanych przedsiębiorców (tj. 1,4%). Natomiast odpowiedzi, że przyjmowano wyłącznie płatności bezgotówkowe, udzieliło 7 przedsiębiorców (tj. 0,8%).

[113] https://nbp.pl/wp-content/uploads/2022/09/NSBOG.pdf
[114] Ustawa z dnia 17 września 2021 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych (Dz. U. z 2021 poz. 1814).

Wykres 67. Czy ze względu na pandemię COVID-19 zdarzało się Państwu nie przyjąć płatności gotówkowej?

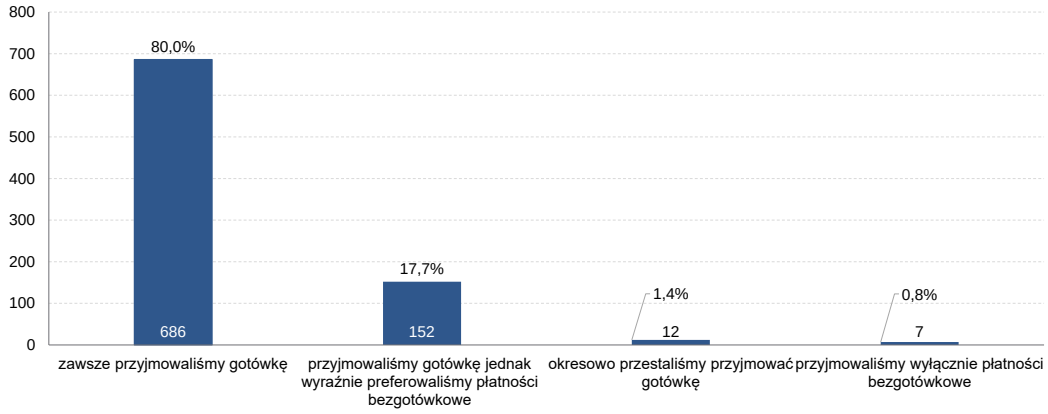

Źródło: badanie własne, N=857

Następnym badanym zagadnieniem było nieprzyjmowanie gotówki z innych powodów niż pandemia COVID-19 (wykres 68). 89,8% przedsiębiorstw (tj. 769 badanych podmiotów) zadeklarowało, że nigdy nie zdarza się im nie przyjąć gotówki. 9,7% ankietowanych sporadycznie zdarza się nie przyjąć gotówki (83 takie odpowiedzi w próbie). Często taka sytuacja ma miejsce w przypadku 0,5% przedsiębiorstw (tj. 4 przedsiębiorstw). Sugeruje to, że poza okresem pandemii COVID-19, odsetek przedsiębiorców odmawiających przyjmowania gotówki był bardzo niewielki.

Wykres 68. Czy z innych powodów niż pandemia COVID-19 zdarza się Państwu nie przyjąć płatności gotówkowej?

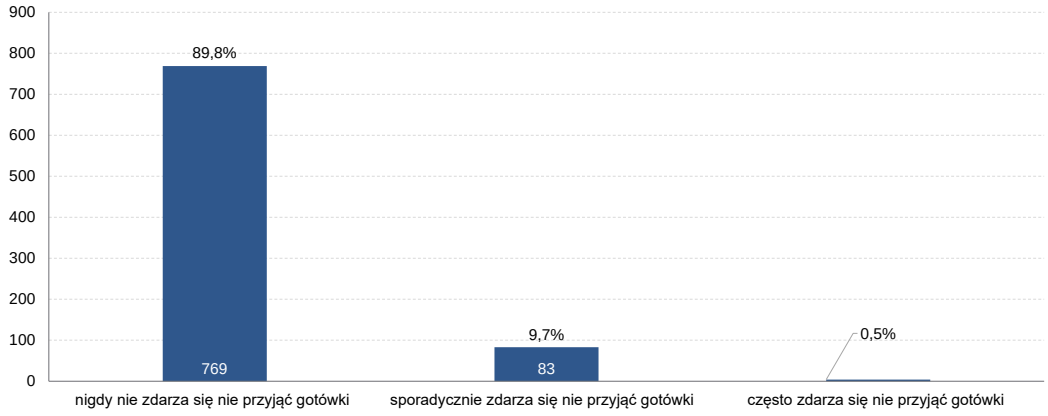

Źródło: badanie własne, N=856

Respondenci zostali zapytani o to, w jakich sytuacjach zdarzało im się nie przyjąć gotówki (wykres 69). Badani przedsiębiorcy, którzy zadeklarowali, że często lub sporadycznie zdarza im się nie przyjąć gotówki (83 podmioty), wskazali wśród tych okoliczności przede wszystkim na brak

możliwości wydania reszty[115] (61,4% próby udzieliło takiej odpowiedzi) oraz na to, że kwota transakcji była zbyt wysoka (38,6% respondentów zaznaczyło taką odpowiedź). Wymieniono także inne okoliczności – przede wszystkim wątpliwości związane z jakością lub autentycznością banknotu.

Wykres 69. Jakie okoliczności, inne niż pandemia COVID-19, były przyczyną odmowy zapłaty gotówką? (wybór wielokrotny)

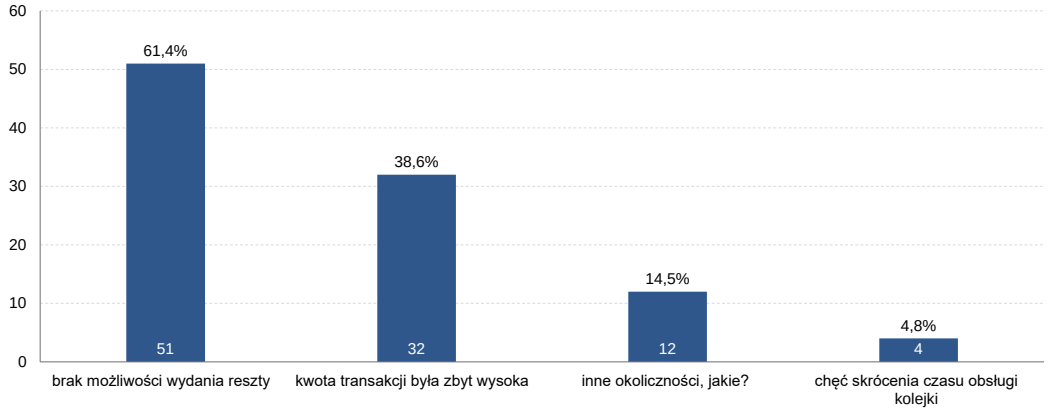

Źródło: badanie własne, N=83

Najczęstszą reakcją klientów na odmowę przyjęcia gotówki, według respondentów, było dokonanie płatności w sposób bezgotówkowy – 66 spośród 77 wskazań, tj. 85,7% odpowiedzi w próbie. Wśród „innych reakcji" (7, tj. 9,1% odpowiedzi) najczęściej wskazywano, że klienci rozmieniali pieniądze w pobliskim sklepie. Kilku przedsiębiorców (4, co stanowi 5,2% próby) odpowiedziało, że klienci zrezygnowali z zakupów.

W ramach *„Badania opinii publicznej dotyczące znaków pieniężnych będących w obiegu"*, przeprowadzonego na zlecenie NBP w sierpniu 2022 r. na próbie 1073 pełnoletnich obywateli Polski, konsumentom zadano m.in. pytanie o to, czy zdarzyło się im kiedykolwiek, aby sprzedawca odmówił przyjęcia zapłaty w gotówce (wykres 70). Co trzeci uczestnik badania (34,0%) potwierdził, że doświadczył takiej sytuacji.

Najczęstszym powodem był brak możliwości wydania reszty – 71,2% (wykres 71). Ponad połowa respondentów, którzy zetknęli się z odmową przyjęcia gotówki, jako przyczynę wskazała kwestie ostrożnościowe, związane z pandemią COVID-19 (55,3%). Natomiast 24,4% spośród 365 respondentów, którzy spotkali się z odmową przyjęcia gotówki, odpowiedziało, że dane miejsce zakupu nie umożliwiało płatności gotówką. Oznacza to, że odpowiedzi takiej udzieliło 89 osób, tj. 8,3% wszystkich respondentów.

[115] Przedsiębiorca, który nie przyjmuje gotówki jako zapłaty z uwagi na brak możliwości wydania reszty, nie działa niezgodnie z art. 59ea ustawy o usługach płatniczych. Generalnie bowiem akceptuje on tę formę zapłaty.

Wykres 70. Czy zdarzyła się Panu(-ni) sytuacja, że sprzedawca odmówił przyjęcia zapłaty w gotówce? – odpowiedzi twierdzące

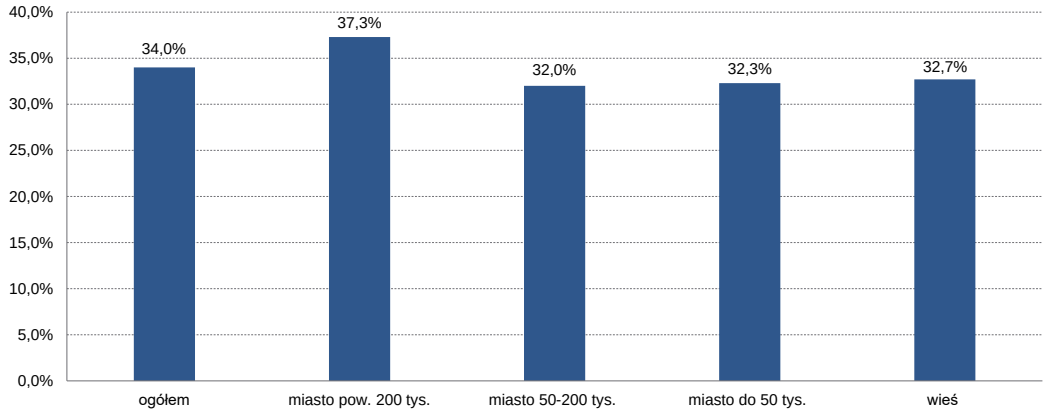

Źródło: NBP, *Badanie opinii publicznej dotyczące znaków pieniężnych będących w obiegu*, N = 1073

Wykres 71. Czy przypomina sobie Pan(i) powód odmowy przyjęcia płatności gotówką?

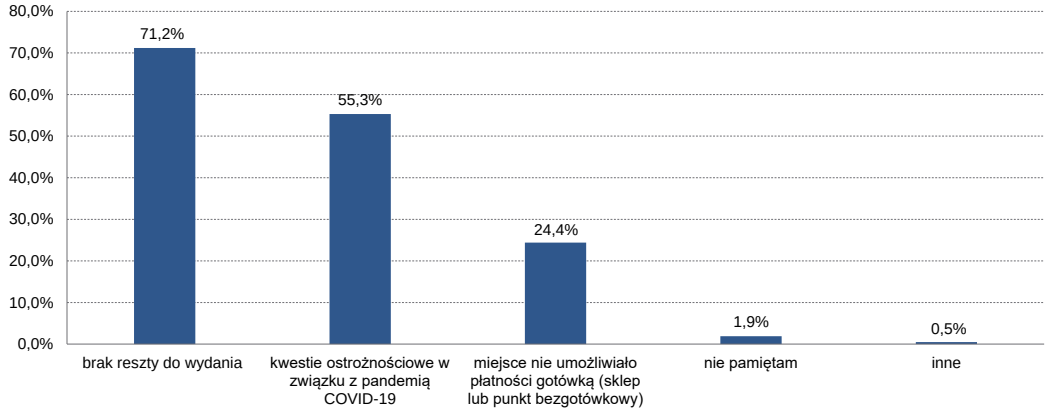

Źródło: NBP, *Badanie opinii publicznej dotyczące znaków pieniężnych będących w obiegu*, N = 365

Najczęstszą reakcją badanych na odmowę przyjęcia płatności gotówką – zadeklarowało ją 75,3% respondentów – było dokonanie płatności metodą bezgotówkową (wykres 72). Co siódmy ankietowany (14,8%) był zmuszony zrezygnować z zakupu, gdyż nie miał możliwości płatności bezgotówkowej, zaś 5,5% respondentów zrezygnowało z zakupu, choć mogło dokonać płatności bezgotówkowej. Można zauważyć, że konsumenci znacznie częściej deklarowali rezygnację z zakupów z uwagi na brak możliwości zapłaty gotówką (20,3%) niż dostrzegali to przedsiębiorcy (5,2%).

Reakcje respondentów w sytuacji odmowy przyjęcia płatności gotówką były związane z ich wiekiem – wśród osób poniżej 65 roku życia średnio około 85,0% zdecydowało się na płatność bezgotówkową, zaś wśród seniorów odsetek ten był znacznie mniejszy (53,2%). Wraz z wiekiem rosła grupa ankietowanych deklarujących, że nie ma możliwości wybrania płatności bezgotówkowej, zatem zmuszeni byli zrezygnować z zakupu (35,8% seniorów vs. około 6,0% osób

poniżej 65 roku życia). Potwierdza to, że osoby starsze są najbardziej narażone na wykluczenie finansowe spowodowane m.in. brakiem możliwości zapłaty gotówką.

Wykres 72. Czy przypomina sobie Pan(i), jaka była Pana(-ni) reakcja na odmowę przyjęcia płatności gotówką?

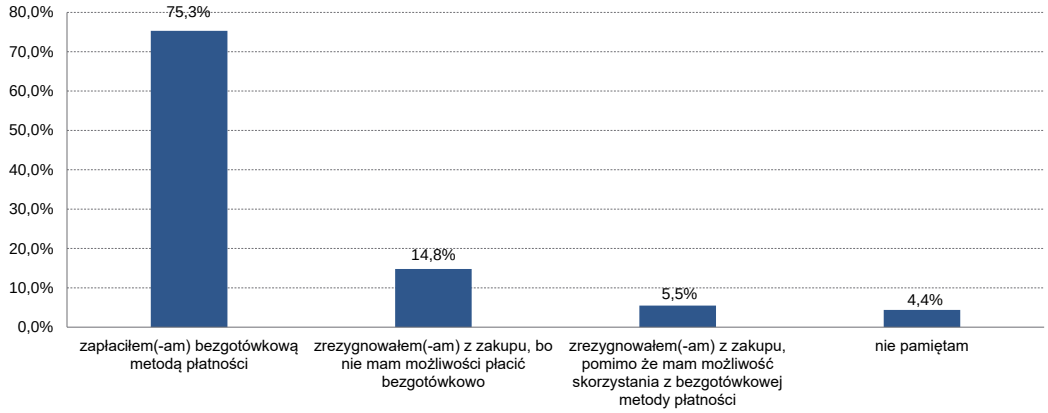

Źródło: NBP, *Badanie opinii publicznej dotyczące znaków pieniężnych będących w obiegu*, N = 365

Niemal dwie trzecie ankietowanych (64,7%) zadeklarowało, że w okresie od marca 2020 r. do listopada 2021 r. nie spotkali się z odmową przyjęcia gotówki przez sprzedawcę ze względu na pandemię COVID-19. Można zauważyć, że z perspektywy konsumentów brak odmów był rzadszy niż z punktu widzenia przedsiębiorców (80,0%, por. wykres 67). Mniej niż co piąty ankietowany (17,7%) spotykał się z taką odmową sporadycznie, 3,4% – często, zaś 14,2% udzieliło odpowiedzi „nie pamiętam".

Ponad połowa ankietowanych (52,2%) nie wiedziała, że zgodnie z polskim prawem od 5 listopada 2021 r. sprzedawcy nie mogą odmówić przyjęcia zapłaty w formie gotówkowej. Ponadto zdecydowana większość respondentów (72,5%) zadeklarowała, że w okresie po 5 listopada 2021 r. nie spotkała się z odmową przyjęcia gotówki w punkcie handlowo-usługowym. Oznacza to, że w okresie po wprowadzeniu nowych przepisów można zaobserwować wzrost odsetka braku takich odmów w porównaniu z okresem pandemii COVID-19. Sporadycznie sytuacja odmowy przydarzyła się co ósmemu respondentowi (13,3%), a często spotkał się z nią mniej niż co setny.

Podsumowując, *ustawa z dnia 17 września 2021 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych* została dobrze przyjęta przez uczestników rynku. Przedsiębiorcy mają świadomość obowiązywania nowych przepisów, ustawa jest respektowana, a powody odmowy przyjęcia gotówki nie mogą zostać uznane za przypadki nieprzestrzegania wprowadzonych wymogów. Skala odmów akceptacji gotówki w okresie po wprowadzeniu ustawy jest mniejsza niż podczas pandemii COVID-19. Ustawa przyczynia się do ograniczenia wykluczenia finansowego. Przepisy wspomagają bowiem konsumentów w podejmowaniu bardziej samodzielnych decyzji co do wykorzystania gotówki albo bezgotówkowego instrumentu płatniczego (poprzednio decyzja ta mogła być ograniczona brakiem możliwości dokonania płatności gotówką u niektórych

akceptantów). Dlatego warto wspierać edukację konsumentów i budować wśród nich świadomość obowiązywania nowych wymogów odnoszących się do akceptacji gotówki.

8.2. Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2021 r.

Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami krajów Unii Europejskiej za 2021 r. jest cyklicznym materiałem publikowanym przez NBP. Celem analizy było porównanie opracowanych dla Polski i innych krajów UE wskaźników dostępności instytucji świadczących usługi płatnicze dla ludności, ubankowienia mierzonego liczbą rachunków bankowych oraz wykorzystania podstawowych bezgotówkowych instrumentów płatniczych (kart płatniczych, poleceń przelewu, poleceń zapłaty) i elementów infrastruktury płatniczej (bankomatów, terminali POS). Wskaźniki te zostały wyliczone na podstawie danych za 2021 r., udostępnionych w Hurtowni Danych Statystycznych EBC[116].

W przypadku 6 wskaźników Polska uplasowała się w pierwszej 10-tce krajów UE - dotyczyły one głównie transakcyjności poszczególnych instrumentów płatniczych (transakcje kartą, transakcje w terminalach POS, transakcje polecenia przelewu), jak i udziału transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji, liczby rachunków bankowych na 1 mieszkańca oraz liczby placówek oferujących usługi płatnicze w przeliczeniu na milion mieszkańców. W ramach ostatniego wskaźnika Polska zajmowała 1. miejsce w całej UE (tabela 12).

Analizując dane w zakresie infrastruktury płatniczej, Polska w porównaniu z UE wypadała mniej korzystnie. Biorąc pod uwagę liczbę bankomatów Polska zajmowała miejsce 11., które było poniżej średniej UE (Polska – 572; UE – 744 urządzenia na milion mieszkańców). Również poniżej średniej UE Polska plasowała się w zakresie liczby terminali POS na 1 mln mieszkańców (Polska – 29,4 tys.; UE – 36,1 tys. terminali POS na milion mieszkańców) oraz liczby wydanych kart płatniczych w przeliczeniu na jednego mieszkańca (Polska – 1,13; UE – 1,75 wydanych kart na 1 mieszkańca), zajmując w rankingu odpowiednio miejsce 8. na 21 krajów oraz miejsce 22. na 27 krajów. Największy wzrost w porównaniu z 2020 r. odnotowano dla wskaźnika liczby terminali POS (9,9%), w przypadku liczby bankomatów na 1 mln mieszkańców wzrost wyniósł tylko 0,5%, a w przypadku wydanych kart na 1 mieszkańca zanotowano nieznaczny spadek (-0,9%).

W zakresie wykorzystania infrastruktury płatniczej oraz bezgotówkowych instrumentów płatniczych (kart płatniczych i poleceń przelewu) Polska wypada znacznie korzystniej. Dla wszystkich wskaźników dotyczących wykorzystania tej infrastruktury oraz instrumentów Polska zanotowała wzrosty, a w trzech przypadkach przełożyło się to na awans w rankingu krajów UE. Zaprezentowane w materiale trendy dotyczące rozwoju poszczególnych form rozliczeń

[116] Dane są publikowane na stronie internetowej EBC pod adresem http://sdw.ecb.europa.eu/

pieniężnych wskazują, że Polskę charakteryzuje bardzo wysokie tempo wzrostu takich wskaźników jak:

- liczba transakcji kartami płatniczymi na 1 mieszkańca (wzrost o 19,5%, awans o 1 pozycję),
- liczba transakcji bezgotówkowych dokonywanych pojedynczą kartą płatniczą (wzrost o 20,2%, awans o 1 pozycję),
- liczba zrealizowanych poleceń przelewu na jednego mieszkańca (wzrost o 16,6%, pozycja w rankingu bez zmian),
- liczba transakcji dokonywanych przy użyciu bezgotówkowych instrumentów płatniczych na jednego mieszkańca (wzrost o 19,0%, pozycja w rankingu bez zmian).

Tabela 12. Zestawienie najważniejszych analizowanych wskaźników dla lat 2020 i 2021.

Wskaźnik	2020	2021	Zmiana %	Zmiana pozycji względem innych krajów UE		
				2020		2021
Liczba placówek oferujących usługi płatnicze na 1 mln mieszkańców	1 340	1 423	6,2%	1/24	0	1/27
Liczba rachunków bankowych na 1 mieszkańca	2,1	2,2	4,8%	8/22	0	8/21
Liczba bankomatów na 1 mln mieszkańców	569	572	0,5%	11/26	0	11/24
Liczba terminali POS w przeliczeniu na 1 mln mieszkańców	26 790	29 429	9,9%	11/26	+3	8/21
Liczba wydanych kart płatniczych na 1 mieszkańca	1,14	1,13	-0,9%	22/26	0	22/27
Liczba transakcji kartami płatniczymi na 1 mieszkańca	158,8	190,8	19,5%	13/26	+1	12/27
Liczba transakcji bezgotówkowych dokonywanych pojedynczą kartą płatniczą	132,5	159,2	20,2%	4/25	+1	3/21
Liczba transakcji zrealizowanych w pojedynczym terminalu POS	5 630	6 131	8,9%	8/24	-1	9/21
Udział transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi	92,4%	93,8%	1,5%	5/25	-1	6/21
Liczba zrealizowanych poleceń przelewu na jednego mieszkańca	93,7	109,3	16,6%	9/27	0	9/27
Liczba poleceń zapłaty na 1 mieszkańca	0,7	0,8	5,9%	22/24	+3	19/20
Liczba transakcji dokonywanych przy użyciu bezgotówkowych instrumentów płatniczych na jednego mieszkańca	253	301	19,0%	13/27	0	13/27
Udział pieniądza gotówkowego w agregacie podaży pieniądza M1	20,0	19,7	-1,5%	7/9	+3	4/9
Udział gotówki w PKB	12,9	12,9	0,0%	3/9	-4	7/9

Źródło: opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse http://sdw.ecb.europa.eu

8.3. Badanie czasów płatności

W drugim półroczu 2022 r. sfinalizowano przygotowane przez firmę Technology for Mobile[117], na zlecenie NBP, badanie czasów realizacji płatności. Celem badania był pomiar efektywności czasowej instrumentów płatniczych w stacjonarnych sklepach i punktach usługowych (POS), w oparciu o autorską metodykę chronometrażu wideo. W badaniu uwzględniono najpopularniejsze instrumenty płatnicze na rynku polskim: gotówkę, tradycyjne i zbliżeniowe karty płatnicze oraz płatności mobilne – stosujące zbliżeniową technologię NFC, jak również kody BLIK.

W ramach badań zrealizowano pomiary w trzech scenariuszach zakupowych, charakteryzujących się zróżnicowanymi warunkami dla czasu realizacji transakcji: (1) w supermarkecie, (2) w małym sklepie z obsługą sprzedawcy, (3) w lokalu gastronomicznym (stanowisko o niskim natężeniu obsługi). Analizowane dane pochodziły z następujących źródeł:

- nagrania wideo z systemu kamer,
- logi systemu kasowego,
- logi systemu stacjonarnych i przenośnych terminali płatniczych.

Projekt został przeprowadzony w dwóch etapach:

- etap I – pomiary zostały zrealizowane w warunkach laboratoryjnych, w ramach Future Digital Retail Lab, działającego na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu,
- etap II – badania zostały przeprowadzone w warunkach rzeczywistych, tj. w sklepach oraz punktach handlowo-usługowych, w sposób niezakłócający normalnej pracy podmiotu.

W poniższej tabeli zaprezentowano liczbę przeprowadzonych transakcji we wspomnianych dwóch etapach projektu.

Tabela 13. Zrealizowana liczba transakcji dla etapu I i etapu II w podziale na typ transakcji

Typ transakcji	Zrealizowana liczba transakcji – Etap I	Zrealizowana liczba transakcji – Etap II	Zrealizowana liczba transakcji łącznie
Gotówka	213	1 403	1 616
Karta płatnicza – transakcja bez użycia kodu PIN	232	1 509	1 741
Karta płatnicza – transakcja z użyciem kodu PIN, zbliżeniowa	55	234	289
Karta płatnicza – transakcja z użyciem kodu PIN, stykowa	70	42	112
Płatność mobilna – transakcja w ramach systemu BLIK	131	107	238
Płatność mobilna – płatność NFC	136	427	563
Razem	837	3 722	4 559

Źródło: M. Polasik, et.al, Technology for Mobile, *Badanie czasów płatności*, Toruń 2022

[117] Technology for Mobile (technology4mobile.pl)

Wyniki opracowano i zaprezentowano z uwzględnieniem następujących perspektyw: (1) perspektywa sprzedawcy, (2) perspektywa klienta, (3) proces płatności oraz (4) proces płatności (z przygotowaniem instrumentu). Poniżej zaprezentowano jeden z uzyskanych wyników, tj. zestawienie czasów realizacji transakcji w supermarkecie według perspektyw (tabela 14).

Tabela 14. Porównanie czasów transakcji – supermarket według perspektyw

	Pespektywa sprzedawcy	Perspektywa klienta	Perspektywa płatności	Perspektywa płatności (z przygotowaniem)
Płatności mobilne NFC (N=59)	17,2	54,7	14,5	17,4
Karta zbliżeniowa (N=339)	25,1	62,6	16,1	20,2
BLIK (N=90)	25,8	81,7	36,5	41,9
Karta EMV (N=23)	35,5	91,3	26,7	37,9
Gotówka (N=566)	70,8	87,1	45,0	48,4
Karta zbliżeniowa z PIN (N=213)	81,2	131,6	29,6	36,1

Źródło: M. Polasik, et.al, Technology for Mobile, *Badanie czasów płatności*, Toruń 2022

Najszybszą metodą płatności z perspektywy sprzedawcy okazały się być płatności mobilne NFC, których czas realizacji wyniósł 17,2 sek. Drugie w kolejności pod względem efektywności czasowej były płatności kartą zbliżeniową bez podania kodu PIN (25,1 sek.). W przypadku obu wskazanych metod płatności, czas realizacji nie przekroczył 30 sek., co świadczy o wyraźnej przewadze, w kontekście czasu realizacji płatności mobilnych NFC i płatności kartą zbliżeniową bez PIN, względem pozostałych metod. Kolejne metody płatności ze względu na czas ich trwania z perspektywy sprzedawcy uzyskały następujące wyniki: płatności przy użyciu kodu BLIK (25,8 sek.), płatności tradycyjną kartą wyposażoną w mikroprocesor EMV użytą w sposób stykowy (35,5 sek.), płatności gotówką (70,8 sek.). Zdecydowanie najdłuższy czas realizacji transakcji z punktu widzenia sprzedawcy wykazały płatności kartą zbliżeniową z podaniem kodu PIN (81,2 sek.). Podobną kolejność wyników, pod względem szybkości analizowanych metod płatności, można zaobserwować również z perspektywy klienta. Wydłużenie ogólnego czasu transakcji, w porównaniu do perspektywy sprzedawcy, jest związane z procesem pakowania zakupionych towarów przez klienta i jego przebywaniem przy stanowisku sprzedaży. W opisanych wyżej perspektywach sprzedawcy i klienta brano pod uwagę cały proces zakupu – od podejścia klienta do kasy, poprzez zeskanowanie zakupów, proces płatności, spakowanie zakupów i odejście od kasy.

W przypadku czasu trwania samego procesu płatności najszybszą metodą płatności okazały się płatności mobilne NFC (14,5 sek.). Natomiast proces płatności wraz z przygotowaniem dla płatności mobilnych NFC wyniósł 17,4 sek. Płatności kartą zbliżeniową bez stosowania kodu PIN są tylko nieznacznie wolniejszą metodą płatności ze względu na sam proces płatności (16,1 sek.) oraz proces płatności wraz z przygotowaniem (20,2 sek.). Krótszy czas przygotowania instrumentu

występuje w przypadku urządzenia mobilnego z modułem NFC i może wynikać ze sposobu przechowywania telefonu, np. trzymania go w ręce podczas zakupów lub w kieszeni ubrania, co zapewnia szybszy dostęp do urządzenia. Tymczasem karty płatnicze przechowywane są zazwyczaj w portfelach, co wiąże się z potrzebą wykonania dodatkowych czynności w celu ich wyjęcia i użycia. Kolejne ze względu na szybkość procesu płatności były następujące metody: płatności tradycyjną kartą wyposażoną w mikroprocesor EMV, użytą na terminalu w sposób stykowy z PIN (26,7 sek.), płatności kartą zbliżeniową z podaniem kodu PIN (29,6 sek.), płatności przy użyciu kodu BLIK (36,5 sek.), płatności gotówką (45,0 sek.).

W raporcie z badania zawarto porównanie czasów płatności w wielu ujęciach. Na poniższym wykresie pokazano długość trwania transakcji we wszystkich badanych miejscach z perspektywy klienta (wykres 73). W małym sklepie średnie czasy płatności są znacznie dłuższe, ale ranking metod płatności pod względem szybkości ich realizacji jest taki sam, jak w przypadku supermarketu. W lokalach o spowolnionej obsłudze (gastronomia) zidentyfikowano natomiast przewagę płatności gotówkowych.

Wykres 73. Porównanie czasów transakcji zakupu w perspektywie konsumenta (według metod płatności)

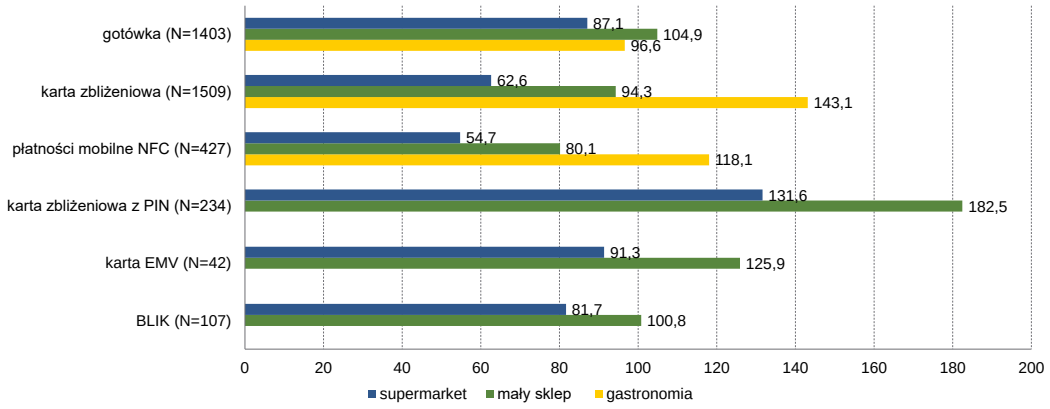

Źródło: M. Polasik, et.al, Technology for Mobile, *Badanie czasów płatności*, Toruń 2022

Czas, obok bezpieczeństwa, kosztu, wygody, stopnia anonimowości czy powszechności posiadania i akceptowania, jest tylko jednym z czynników wyboru instrumentu płatniczego dla dokonania płatności detalicznej i wybór ten powinien być pozostawiony swobodnej decyzji konsumentów.

Wykaz stosowanych skrótów

- AISP – a*ccount information service provider* - dostawca świadczący wyłącznie usługę dostępu do informacji o rachunku
- BNPL – *buy now pay later*
- BUP – biuro usług płatniczych
- CGS – Continuous Gross Settlement – model ciągłego rozrachunku brutto
- CIT – *cash in transit* – transport wartości
- CNP – c*ard not present* – transakcja bez fizycznego udziału karty
- EBC – Europejski Bank Centralny
- EMV – Europay, Mastercard and Visa
- EPC – European Payments Council – Europejska Rada ds. Płatności
- iOS – iPhone Operating System
- ISO 20022 – nowy standard komunikatów płatniczych, zgodny z międzynarodową normą ISO 20022 bazujący na strukturze XML (*eXtensible Mark-up Language*)
- KDPW_CCP S.A. – izba rozliczeniowa, autoryzowana zgodnie z rozporządzeniem EMIR, rozliczająca na polskim rynku transakcje instrumentami finansowymi w oparciu o model tzw. centralnego kontrpartnera (ang. central counterparty)
- KDPW S.A. – Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A.
- KE – Komisja Europejska
- KIP – krajowa instytucja płatnicza
- KIR S.A. – Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A.
- KNF – Komisja Nadzoru Finansowego
- MIP – mała instytucja płatnicza
- MO/TO/IO – *mail order/telephone order/internet order* - zdalne transakcje kartami płatniczymi dokonywane za pomocą poczty, telefonu lub Internetu
- M1 – agregat pieniądza obejmujący pieniądz gotówkowy (monety i banknoty w obiegu poza sektorem bankowym) i wkłady w bankach i w innych instytucjach finansowych płatne na żądanie
- NFC – *near field communication* - komunikacja bliskiego zasięgu
- P2P – *peer-to-peer* – transakcje między dwiema osobami fizycznymi
- PIN – *personal identification numer* - osobisty numer identyfikacyjny
- SCT Inst – SEPA Instant Credit Transfer – Polecenie przelewu natychmiastowego SEPA
- SCT – SEPA Credit Transfer – polecenie przelewu w schemacie SEPA
- SDD – SEPA Direct Debit – polecenie zapłaty w schemacie SEPA
- SEPA – Single Euro Payments Area – jednolity obszar płatności w euro
- SInF – System Informacji Finansowej

- TARGET – Trans-European Automated Real-Time Gross Settlement Express Transfer System - transeuropejski zautomatyzowany system rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym w pieniądzu banku centralnego dla waluty euro, następca systemu TARGET2
- TARGET-NBP – polski komponent systemu TARGET
- TARGET2 oraz T2 – Trans-European Automated Real-Time Gross Settlement Express Transfer System - transeuropejski zautomatyzowany system rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym w pieniądzu banku centralnego dla waluty euro, zastąpiony 20 marca 2023 r. systemem TARGET
- TARGET2-NBP – polski komponent systemu TARGET2, funkcjonujący do 19 marca 2023 r.
- TARGET2-Securities oraz T2S – platforma służąca do rozrachunku transakcji, których przedmiotem są papiery wartościowe, stanowiąca część systemu TARGET2
- UE – Unia Europejska

nbp.pl